

Izazovi i perspektive za mladih na Kosovu

Januar 2021

Izazovi i perspektive za mladih na Kosovu

Pripremio
UNDP Kosovo

Priština
Januar 2021

Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi ispitanika u anketama i ne predstavljaju nužno stavove UNDP-a

Sadržaj

1	Izvršni rezime	9
2	Uvod i osnovne informacije	13
3	Metodologija	15
	Kvantitativna komponenta	15
	Kvalitativna komponenta	16
4	Rezultati	17
	Demografija	17
	Pitanja omladine na Kosovu	18
	Pristup obrazovanju	29
	Prelazak na zaposlenje	38
	Međuetnička, verska i bezbednosna pitanja	48
	Buduća očekivanja	60
5	Zaključak I preporuke	64
6	Reference	68
7	ANEKS	70

Spisak skraćenica

ASK	Kosovska agencija za statistiku
CATI	Telefonsko intervjuisanje pomoću računara
EC	Evropska komisija
FES	Friedrich-Ebert-Stiftung
FG	Fokus grupa
NEET	Nisu u obrazovanju, zapošljavanju ili obuci
NGO	Nevladina organizacija
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
PBF	Fond za izgradnju mira generalnog sekretara UN
PP	Procentualna tačka
UNDP	Program za razvoj Ujedinjenih nacija
UNICEF	Međunarodni dečiji fond za hitne slučajeve Ujedinjenih nacija
UNKT	Tim Ujedinjenih nacija na Kosovu
UNV	Volonteri Ujedinjenih nacija
UN WOMEN	Entitet Ujedinjenih nacija za ravnopravnost polova i osnaživanje žena
USAID	Agencija za međunarodni razvoj Sjedinjenih država

Spisak slika

Slika 1 Raspodela ispitanika po polu	17
Slika 2 Starosna raspodela ispitanika	17
Slika 3 Raspodela ispitanika po etničkoj pripadnosti	18
Slika 4 Regionalna distribucija ispitanika	18
Slika 5 Građanski status ispitanika starijih od 18 godina	18
Slika 6 Lični dohodak ispitanika	18
Slika 7 Mišljenje ispitanika da li Kosovo ide u dobrom smeru	19
Slika 8 Mišljenje ispitanika da li Kosovo ide u dobrom smeru, prema polu i etničkoj pripadnosti	20
Slika 9 Tri glavna izazova mladih na Kosovu	21
Slika 10 Tri glavna izazova mladih na Kosovu, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti	22
Slika 11 Ponašanje glasa na lokalnim i nacionalnim izborima na Kosovu	23
Slika 12 Važni aspekti u životu mladih ljudi	24
Slika 13 Lične brige mladih na Kosovu	25
Slika 14 Ispitanici koji su imali prijatelja umešanih u rizična ponašanja ili iskustva tokom poslednjih 12 meseci	26
Slika 15 Ispitanici odgovaraju da li će razmotriti migraciju u naredne tri godine	27
Slika 16 Odgovori ispitanika o tome da li će razmotriti migraciju u naredne tri godine	28
Slika 17 Tri glavna razloga za emigraciju	28
Slika 18 Tri glavna razloga za emigraciju, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti	29
Slika 19 Pohađanje škole ili univerziteta u vreme intervjuja	29
Slika 20 Pohađanje škole ili univerziteta u vreme intervjuja, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti	30
Slika 21 Saglasnost sa izjavama u vezi sa iskustvima socijalne inkluzije u školi	30
Slika 22 Težnja obrazovanja mladih	31
Slika 23 Prepreke za dalje obrazovanje van srednje škole	32
Slika 24 Najbolje završeno obrazovanje	33
Slika 25 Razlozi za napuštanje škole ili univerziteta	33
Slika 26 Primljeno zadovoljstvo visokim obrazovanjem	33
Slika 27 Zadovoljstvo visokim obrazovanjem po etničkoj pripadnosti	34
Slika 28 Korisnost obrazovanja za dobijanje posla	35
Slika 29 Korisnost obrazovanja za dobijanje posla prema starosti	35
Slika 30 Glavne prepreke uočene tokom obrazovanja	36
Slika 31 Glavne prepreke kojima su se svedočile tokom obrazovanja, prema starosti i etničkoj pripadnosti	37
Slika 32 Doživljena korisnost stručne obuke za budućnost mladih ljudi	37
Slika 33 Trenutne aktivnosti zapošljavanja mladih	38
Slika 34 Trenutne aktivnosti zapošljavanja mladih, prema polu i starosti	34
Slika 35 Razlozi zbog kojih se ne traži zaposlenje	39

Slika 36 Razlozi zbog kojih se ne traži zaposlenje prema nacionalnoj pripadnosti	40
Slika 37 Kako se mladi nezaposleni finansijski izdržavaju	41
Slika 38 Radno iskustvo nezaposlenih mladih ljudi	42
Slika 39 Razlozi zbog kojih se više ne radi na prethodnim poslovima	42
Slika 40 Nezaposleni koji su odbili posao	42
Slika 41 Nezaposleni koji bi smatrali da imaju mala primanja	42
Slika 42 Vremensko trajanje traženja zaposlenja	43
Slika 43 Razlozi za poteškoće u obezbeđivanju zaposlenja	43
Slika 44 Poverenje u pronalaženje posla u narednih šest meseci	44
Slika 45 Preferencija radnog sektora	44
Slika 46 Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama	45
Slika 47 Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama prema polu i starosti	45
Slika 48 Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama, prema nacionalnoj pripadnosti	46
Slika 49 Vrsta radnog mesta zaposlenih ispitanika	46
Slika 50 Izazovi u zapošljavanju	47
Slika 51 Izazovi u zapošljavanju, prema polu i etničkoj pripadnosti	47
Slika 52 Ocena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba	48
Slika 53 Procena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba, 2020. prema 2018	49
Slika 54 Osnova procene odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba	50
Slika 55 Procena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba i drugih nevećinskih zajednica	51
Slika 56 Glavni razlozi koji doprinose zategnutim odnosima između različitih etničkih grupa na Kosovu	52
Slika 57 Kako bi se mogli poboljšati odnosi između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba	52
Slika 58 Kako bi se odnosi između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba mogli poboljšati, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti	53
Slika 59 Bavljenje religijom	54
Slika 60 Slažući se sa verskim pogledima drugih ljudi	54
Slika 61 Uticaj verske zajednice na području mladih	55
Slika 62 Percepcija mladih o rasprostranjenosti različitih vrsta ekstremizma na Kosovu	56
Slika 63 Osnova procene u vezi sa percepcijom nivoa verskog ekstremizma na Kosovu	56
Slika 64 Osećaj sigurnosti mladih na Kosovu	57
Slika 65 Osećaj sigurnosti mladih na Kosovu, prema polu	58
Slika 66 Percepcija o tome da li kosovske institucije na centralnom nivou čine dovoljno da se mladi osećaju sigurno na različitim mestima	59
Slika 67 Uočena verovatnoća da će mladi na Kosovu imati bolji život za pet godina	60
Slika 68 Uočena verovatnoća da će mladi na Kosovu imati bolji život za pet godina, prema polu, starosti	61
Slika 69 Uočena verovatnoća u vezi sa poboljšanjem različitih pitanja na Kosovu	62

Spisak tabela

Tabela 1. Raspodela uzoraka po regionima	15
Tabela 2 Raspodela uzoraka prema etničkoj pripadnosti	16
Tabela 3. Distribucija uzorka prema starosti	16
Tabela 4. Parametri za fokus grupu br. 1, Albanci	70
Tabela 5. Parametri za fokus grupu br. 2, Albanci	71
Tabela 6. Parametri za fokus grupu br. 3, Albanci	71
Tabela 7. Parametri za fokus grupu br. 4, Albanci	71
Tabela 8. Parametri za fokus grupu br. 5, Srbi	72
Tabela 9. Parametri za fokus grupu br. 6, Srbi	72
Tabela 10. Parametri za fokus grupu br. 7, Srbi	72
Tabela 11 Nedeljni sati provedeni na različitim aktivnostima	31

IZVRŠNI REZIME

Kosovska studija omladine 2020 nastoji da doprinese razumevanju glavnih stavova, perspektiva i izazova mladih na Kosovu¹ u vezi migracije, obrazovanja, zapošljavanja, međuetničkih odnosa i pogleda na budućnost Kosova.² Ova studija je naručena od strane UNDP-a na Kosovu i ima za cilj da UN agencijama i nacionalnim i međunarodnim zainteresovanim stranama pruži informacije i analize koje im mogu pomoći da procene napredak postignut u rešavanju problema mladih, procene prošlih i tekućih napora, naučenih lekcija i razvijanje odgovora na politike. U tom cilju, ovaj izveštaj prati Studiju mladih za 2018. godinu i upoređuje i upoređuje nove podatke prikupljene istraživanjem i fokus grupama sprovedenim između novembra i decembra 2020. godine.

Treba istaći da je ova studija rađena na kraju godine koju je obeležila nastavak političke nestabilnosti na Kosovu u kombinaciji sa uticajem **pandemije Covid-19**. Izazovi pandemije učinili su mlade, žene i marginalizovane zajednice ranjivijim. Pandemija je donela vanrednu situaciju svojim pritiskom na zdravstveni sistem i pogoršala je postojeću krhkost ekonomije, povećavajući nejednakost i društvene podele. Stoga je važno nalaze ove studije smestiti u kontekst višestruke krize i njenog uticaja na socijalne, obrazovne, zaposlene, finansijske, buduće mogućnosti i brige o mentalnom zdravlju za mlade žene i muškarce na Kosovu.

Ova studija započinje predstavljanjem nekih od glavnih nalaza i najzanimljivijih delova, praćenih pregledom kosovskog konteksta u vezi sa mladima i rezimeom metodologije. Glavni deo ovog rada će zatim detaljno ispitati podatke o glavnim socijalnim, ekonomskim, bezbednosnim i političkim problemima kosovske omladine i njihove perspektive o ključnim faktorima i rešenjima za bavljenje pitanjima u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, religije, međuetnički odnosi i sigurnost.

GLAVNI NALAZI

Više od polovine mladih ljudi sa kojima je obavljen razgovor osetilo je da **Kosovo ide u pogrešnom smeru 2020. godine (52%)**, što je povećanje od 20 procentnih poena (pp) u odnosu na nalaze iz 2018. godine, dok je svaki četvrti smatrao da situacija u zemlja je stagnirala (24%). Dalje, **nedostatak mogućnosti za posao (81%), siromaštvo ili loša ekonomska situacija (68%) i nepotizam/korupcija (42%)** i dalje su glavna tri izazova za mlade na Kosovu. Još 20% odnosilo se na opštu političku situaciju, a 17% na nizak kvalitet obrazovanja. Iako su ovi problemi takođe istaknuti kao najvažnija pitanja u 2018. godini, povećan obim mladih spomenuo je nedostatak mogućnosti za posao (povećanje od 21 procentna poena (pp)) i siromaštvo ili lošu ekonomsku situaciju (porast od 19 pp) u 2020. Istovremeno, kvalitativni nalazi jasno su pokazali da su se učesnici fokus grupa, bez obzira na etničku pripadnost, starost ili pol, složili da je **nezaposlenost** izazov broj jedan za mlade na Kosovu. Nepodudaranje potreba tržišta rada i profila novih diplomaca, kao i nepotizam u procesima zapošljavanja, takođe su istaknuti kao istaknuta pitanja.

Složenost i težina problema sa kojima se mladi na Kosovu suočavaju takođe su se ogledali u nalazima o **mentalnom blagostanju**. Troje od četvoro mladih na Kosovu (77%) izrazilo je blagu do krajnju zabrinutost zbog suočavanja sa stresom, a 83% je smatralo da im je fizičko i mentalno zdravlje od suštinske

¹Pozivanje na Kosovo shvata se u kontekstu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244 (1999).

²U celom izveštaju se naziva i Studija o mladima.

važnosti u životu. Fokus grupe su takođe otkrile da se na Kosovu problemi mentalnog zdravlja često smatraju nedovoljno adresiranim i prepoznatim.

Težnje za migracijom i dalje su bile široko rasprostranjena pojava 2020. godine na Kosovu, pri čemu je 53% mladih izjavilo da definitivno ili verovatno razmatra **emigraciju**. Dobra mu je strana što je ovo manje od učešća od 58% u anketi iz 2018. godine. Međutim, veći procenat mladih se izjasnio da definitivno razmatra migracije u 2020. godini (32%) više nego u 2018. godini (27%). Nalazi su dalje otkrili da su nedostatak mogućnosti za posao (67%), nedostatak lične perspektive (45%), kao i opšta nepovoljna ekonomska situacija (39%) smatrani osnovnim uzrocima za više od polovine mladih ljudi koji su napuštajući Kosovo u naredne tri godine.

Što se tiče **obrazovanja**, slično Studiji mladih za 2018. godinu (48%), oko polovine svih mladih ljudi koji su učestvovali u anketi 2020. godine pohađali su školu ili univerzitet u vreme intervjuja (49%). Podaci iz 2020. godine takođe otkrivaju da je 44% izjavilo da je napustilo obrazovne institucije. Pored toga, nalazi ukazuju da je najčešći razlog napuštanja ili nenastavljanja obrazovanja potreba za radom na dopunjavanju porodičnog dohotka (39%), što je porast od 9 pp u odnosu na nalaze iz 2018. Bez obzira na to, većina mladih ljudi koji su još uvek u školi težila je da u budućnosti završi univerzitetsku diplomu (87%), što predstavlja porast od 17pp u odnosu na Studiju mladih za 2018. godinu.

Iako većina ispitanika teži da ide na univerzitet, podaci su otkrili da su se mladi na Kosovu morali suočiti sa raznim preprekama kada to rade. Jedna od ključnih prepreka koju su mladi identifikovali je **nedostatak finansija**, na šta ukazuju dva od tri ispitanika (67%). Ovo predstavlja značajan porast u odnosu na 2018. godinu kada je samo 28% izjavilo da ih je nedostatak finansija sprečio u pristupu daljem obrazovanju. Takođe se istaklo da je samo 2% prijavilo da je dobilo javna sredstva. Neki učesnici fokus grupa kritikovali su kosovske institucije na centralnom nivou zbog nedostatka finansijske podrške studentima i izjavili da čak i oni koji su dobili podršku nisu bili dovoljni za život.

Još jedno pozitivno otkriće je da većina mladih ljudi između 14 i 17 godina nije prijavila nikakve probleme sa **socijalnom inkluzijom** u svojim školama. Međutim, treba primetiti da su učesnici fokus grupa delili primere nasilja i diskriminacije u školama prema mladima koji su bili deo zajednica Roma, Aškalija ili Egipćana.

Drugo ključno otkriće je da je, u poređenju sa 2018. godinom, veći broj mladih na Kosovu bio zadovoljan **kvalitetom obrazovanja** stečenim 2020. godine. Tačnije, oko 63% je izjavilo da je smatralo da je kvalitet obrazovanja donekle zadovoljavajući (57% u 2018) i 33% vrlo zadovoljavajuće (u odnosu na 18% u 2018. godini). Međutim, učesnici fokus grupa kosovskih Srba bili su znatno zadovoljniji kvalitetom stečenog obrazovanja od većine učesnika kosovskih Albanaca koji su kvalitet obrazovanja često ocenili kao loš. Neki od ključnih razloga koji su za to dati bili su zastarele nastavne metode i nedostatak adekvatnih resursa za učenje. Ostale glavne prepreke koje su ispitanici tokom obrazovanja iskusili tokom obrazovanja bile su povezane sa lošom ekonomskom situacijom (35%, porastom od 17pp u odnosu na 2018. godinu, poteškoćama u nedostatku literature (24%, povećanje za 2pp) i lošim kvalitetom programa (23%, smanjenje od 5pp).

Mladi su se 2020. godine pojavili malo više nade na pitanje da li veruju da će njihovo obrazovanje **biti korisno za dobijanje posla**. Otprilike svaki treći smatrao je da je njihovo obrazovanje vrlo korisno, dvostruko više nego 2018. (34% naspram 15% u 2018). Bez obzira na to, 22% svih ispitanika smatralo je da njihovo obrazovanje ili nije bilo korisno ili uopšte nije bilo korisno u cilju osiguranja posla.

Rezultati podataka iz 2020. godine takođe su pokazali da se 58% nije bavilo bilo kojom vrstom **zaposlenja**. U poređenju sa nalazima iz 2018. godine, ovo prikazuje porast od 41pp. Od nezaposlenih mladih ljudi, 30% se izjasnilo da aktivno traži posao (porast od 20pp), dok je 28% nezaposlenih izjavilo da ne traži nikakav posao (povećanje za 22pp). Mlade žene i ispitanici između 18 i 24 godine starosti bili su znatno češće nezaposleni, a nisu tražili nikakav posao (39% odnosno 44%), nego mladići ili oni starosne grupe od 25 do 35 godina. (18% odnosno 12%).

Još jedno zabrinjavajuće otkriće studije je da 77% ispitanika koji su bili nezaposleni takođe nema nikakvo radno iskustvo. Učesnici fokus grupa istakli su da je za početak karijere bilo gotovo nemoguće obezbediti posao s obzirom na to da većina poslodavaca očekuje da potencijalni zaposleni već imaju određeno radno iskustvo. Sve u svemu, nezaposleni mladi ljudi identifikovali su sledeće glavne prepreke za pronalazak posla: nedostatak dostupnih radnih mesta (33%), korupcija (32%), nepotizam u procesu zapošljavanja (31%) i nedostatak njihovih stručnih kvalifikacija kao i potrebnih nivo radnog iskustva (po 27%). I na kraju, više od svakog trećeg nezaposlenog mladog čoveka uopšte nije bilo uvereno da će naći posao u narednih šest meseci (35% prema 38% u 2018.).

Prelazeći na temu **međuetničkih odnosa**, nalazi ove studije pokazuju da mladi na Kosovu imaju različita mišljenja o odnosima između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Međutim, znatan broj mladih i dalje smatra odnose napetim: oko 21% je smatralo da su odnosi napeti, ali poslednjih godina došlo je do nekih poboljšanja (28% u 2018. godini), 16% je izjavilo da su odnosi napeti, ali napravljena su značajna poboljšanja (16% i u 2018. godini), a 15% je mislilo da su odnosi napeti i da će i dalje biti. Pozitivno je da je u 2018. godini znatno više mladih ljudi osetilo da su odnosi napeti i da će i dalje biti isti (27%).

Svaki treći je spomenuo uticaj konfliktnih sećanja kao glavni razlog koji doprinosi zategnutim odnosima (33%), dok je gotovo jednako toliko izjavilo uticaj starijih generacija kao glavni razlog (29%). Ispitanici u fokus grupama takođe su istakli uticaj starije generacije i njihovih predrasuda prema mlađim generacijama kao faktor koji doprinosi tome. Međutim, neki učesnici kosovskih Albanaca istakli su da mladi poboljšavaju svoj pristup u poređenju sa starijim generacijama u vezi sa pitanjima poput rasnih ili etničkih pristrasnosti.

Da bi **poboljšali odnose**, više od dva od pet ispitanika (42%) spomenulo je povećanje tolerancije i razumevanja jedni za druge, dok je 30% citiralo davanje jednakih mogućnosti za učešće u tekućim političkim, ekonomskim i socijalnim procesima. Još 18% smatra da bi učešće i kosovskih Albanaca i kosovskih Srba u zajedničkim aktivnostima moglo pomoći u poboljšanju odnosa. Nekoliko učesnika fokus grupa spomenulo je da su nekada imali predrasude, ali pohađanje zajedničkih letnjih škola i drugih omladinskih programa pomoglo im je da prevaziđu te nepravilnosti. Tokom Studije mladih za 2018. godinu, više mladih je kao predloge za poboljšanje pomenulo obrazovni pristup (41%), programe među-grupnog obrazovanja (37%), zajedničke aktivnosti (25%) i integrisane škole (19%). Samo 23% je pomenulo povećanu toleranciju i razumevanje u 2018. godini.

Na temu **religije**, nalazi su pokazali da se otprilike svaki treći mladi (34%) izjavi da se povremeno bave religijom. Više mladih ljudi izjavilo je da to redovno praktikuje (28%) u poređenju sa 2018. (16%), a oko 19% je izjavilo da to praktikuje retko (24% u 2018.), dok 14% uopšte ne vežba (16% u 2018.). Verski ekstremizam je više od polovine ispitanika doživljavalo veoma ili donekle u 2020. godini (53%). Međutim, manje je smatralo da je verski ekstremizam vrlo raširen (6%) u poređenju sa pre dve godine (13%).

Pozitivno je to što uporedni podaci između studija 2018. i 2020. godine ukazuju na porast u pogledu percepcije mladih o **bezbednosti**. Oko 86% je prijavilo da se oseća veoma sigurno ili donekle sigurno u

svom susedstvu (porast od 14pp), a troje od četvero mladih ljudi (78%) izjavilo je da se osećaju vrlo ili donekle sigurno kada izlaze (11pp). Takođe, oko dve trećine (68%) se osećalo veoma sigurno ili donekle sigurno u školi (-2pp), a 54% se osećalo veoma sigurno ili donekle sigurno na svom radnom mestu (-1pp). Iako su se i muškarci i žene 2020. osećali sigurnije, među ispitanicima se više muškaraca osećalo veoma sigurno u različitim oblastima.

Sve u svemu, **buduća očekivanja** mladih na Kosovu ostala su prilično niska. Slično studiji o mladima iz 2018. godine, oko dva od pet ispitanika smatralo je da je pomalo malo verovatno da će mladi na Kosovu imati bolji život za oko pet godina (40%). Oko 12% je ovo pitanje shvatilo kao nimalo verovatno. Mladi na Kosovu su se 2020. godine činili posebno pesimistični u pogledu poboljšanja pristupa zapošljavanju i političke situacije. Otprilike svaki treći smatrao je da bi poboljšanje pristupa zapošljavanju bilo malo verovatno (34%) ili vrlo malo verovatno (29%). Odnos ispitanika koji su smatrali da će ovo poboljšanje biti vrlo malo verovatno u 2018. godini iznosio je samo 5%. Većina svih učesnika fokus grupa, bez obzira na etničku pripadnost, pol ili starost, složila se da pet godina nije bilo dovoljno vremena za bilo kakvu suštinsku promenu ili pozitivan razvoj na Kosovu. Iako su mnogi učesnici ostali pesimistični, značajan broj mladih osećao je nadu u budućnost mladih na Kosovu u godinama koje dolaze.

UVOD I OSNOVNE INFORMACIJE

Kosovo ima najmlađe stanovništvo u Evropi, što je potencijalno velika prednost, jer bi njihov broj, bujnost i kreativnost mogli biti snažna sila za razvoj. (UNICEF, 2019)

Izveštaj Svetske banke i Bečkog instituta za međunarodne ekonomske studije o trendovima na tržištu rada na zapadnom Balkanu (2020) istakao je da u 2018. godini oko petine mladih ljudi u celom regionu nije bilo zaposleno niti je bilo na obrazovanju ili obuci (NEET). Upoređivanjem podataka između različitih balkanskih zemalja postaje vidljivo da je Kosovo imalo najviši nivo opšte nezaposlenosti (25,7%), kao i najveću nezaposlenost mladih u regionu (46,4%) (Evropska komisija (EK), 2020a).

Dalje, tekuća pandemija COVID-19 stavila je dodatni naglasak na ionako slabu ekonomiju i tržište rada na Kosovu. **Ekonomski**, mladi su nesrazmerno pogođeni pandemijom s obzirom na sve veće stope nezaposlenosti i činjenicu da su ljudi mlađi od 24 godine verovatnije u nesigurnom zaposlenju. Očekuje se da će se već alarmantni broj mladih od 15 do 24 godine koji nisu zaposleni niti se obrazuju ili obučavaju (NEET) povećati zbog uticaja COVID-19 i neophodnih preventivnih mera izolacije.

OECD je u svom izveštaju o uticaju krize COVID-19 na zapadni Balkan naglasio da se predviđa da žene i mladi „najviše trpe zbog gašenja preduzeća u brojnim sektorima u kojima su tipično previše zastupljeni, poput restorana, hotela, putnički prevozi, usluge lične nege i usluge za slobodno vreme“ (OECD, 2020). Dalje, prema podacima Evropske komisije nezaposlenost mladih porasla je sa 46,4% u prvom kvartalu 2020. na 49,4% u oktobru (Evropska komisija, 2020a; Evropska komisija, 2020b).

S tim u vezi, izveštaj Evropske komisije za Kosovo za 2019. godinu kritikovao je nedostatak značajnih koraka koje su preduzele kosovske institucije na centralnom nivou za sprovođenje sektorske strategije i akcionog plana za period 2018–2022. U borbi protiv nezaposlenosti mladih u zemlji. Izveštaj je dalje naglasio tekuće pitanje neusklađenosti rezultata obrazovanja i potreba tržišta rada (Evropska komisija, 2019). To je ponovljeno u njihovom izveštaju za 2020. godinu, gde je EK kritikovala nisku stopu primene strategije, uprkos činjenici da su se njeni ciljevi od početka smatrali skromnim. Pored toga, izveštaj za 2020. godinu takođe vidi rad na crno kao jedan od ključnih razloga visoke kosovske stope nezaposlenosti među mladima (Evropska komisija, 2020b).

Pored izazova nezaposlenosti, kosovska omladina se takođe odlučuje za emigraciju zbog nedostatka kvalitetnog obrazovanja, ograničenih mogućnosti za učešće u društvenom i političkom životu i neadekvatnih usluga podrške (UNICEF, 2019). Među tim pitanjima, zabrinjavajuća briga mladih zbog njihovog obrazovanja je posebno zabrinjavajuća s obzirom na to da je samo 23% onih koji su učestvovali u FES-ovoj studiji za mlade 2018. izjavilo da je zadovoljno mogućnostima za kvalitetno obrazovanje (Friedrich–Ebert–Stiftung, 2019).

Stalna pandemija COVID-19 takođe je uticala na kosovsku omladinu u drugim oblastima njihovog života. Kao deo mera suzbijanja, sve škole i univerziteti zatvoreni su 12. marta (OECD, 2020a). Škole su ponovo otvorene 14. septembra, koristeći programe ličnog učenja i učenja na daljinu, a institucije visokog obrazovanja održavale su onlajn kurseve (OECD, 2020b). Kao rezultat toga, prema nalazima World Vision-a (2020), neki učenici su se mučili ne samo zato što nisu imali pristup Internetu i uređaje za učenje na daljinu, već i zbog nedostatka direktnog socijalnog kontakta sa svojim nastavnicima i školskim kolegama. Dakle, zatvaranje **obrazovnog sistema** i problematičan prelazak na učenje na daljinu mogu negativno uticati na učenje mladih, pristup ishrani i, shodno tome, na stope diplomiranja. Prekidi u obrazovanju imaju posebno nepovoljan uticaj na siromašnije učenike, a situacija je posebno

ozbiljna za devojke i mlade žene koje su nesrazmerno isključene iz obrazovanja (UN DESA Policy Brief 2020). Mlade žene i devojke iz nevećinskih zajednica i one koje žive u siromaštvu već su imale nisku stopu pohađanja škole, što rizikuje da pandemija dodatno pogorša. Nepredviđene posledice mogu takođe da uključuju porast broja dečjih brakova, što je pitanje uglavnom povezano sa zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana. Pored toga, pandemija je takođe naglasila stope nasilja u porodici i nedostatak pristupa grupama za podršku žrtvama i socijalnim službama.

Takođe je nedavno objavljeno da mladi kosovskih Albanaca i kosovskih Srba (i oni iz drugih nevećinskih zajednica) često još uvek ne komuniciraju jedni sa drugima zbog duboko ukorenjenih predrasuda i nedostatka zajedničkog jezika (UNICEF, 2019). Bez obzira na to, većina mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba intervjuisanih u Studiji mladih Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) 2019, nije smatrala potrebnim da uče jezike jedni drugih. Pored ovih pitanja, pitanja siromaštva, nepoverenja u javne institucije, visokog nivoa emigracije i dugog procesa tranzicije učinili su danak mladima u zemlji (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2019; Evropska komisija, 2020b).

Kao odgovor na potrebu da se pozabave gore pomenutim pitanjima, UNDP-UNV, UNICEF i UN WOMEN zajednički sprovode projekat „Osnaživanje mladih za mirnu, prosperitetnu i održivu budućnost na Kosovu” koji finansira Fond za izgradnju mira Generalnog sekretara UN (PBF). Cilj projekta je da smanji uticaj narativa o sukobima i predrasuda direktnim angažovanjem mladih žena i muškaraca iz podeljenih zajednica da zajedno rade na pitanjima od zajedničkog interesa, grade poverenje, socijalnu inkluziju i socijalnu koheziju. Stoga je, u okviru svog strateškog okvira, projekat pratio percepciju mladih u vezi sa ključnim socijalnim, ekonomskim i političkim pitanjima, a posebno njihove poglede na obrazovanje, zapošljavanje, religiju, bezbednost i međuetničke odnose na Kosovu. Ova studija je stoga sprovedena kako bi se istražili i bolje razumeli perspektive i izazovi mladih na Kosovu u 2020. Istovremeno, dizajn istraživanja i pristup ove studije omogućavaju upoređivanje njenih nalaza sa sličnim istraživanjem koje su UNDP i USAID sproveli 2018. godine, pod nazivom „Izazovi i perspektive mladih na Kosovu”. Pored korišćenja rezultata i podataka iz ove studije za odražavanje uticaja projekta i naučenih lekcija, ova studija takođe nudi preporuke i pomoći će u razvoju budućih ciljanih intervencija koje odgovaraju na potrebe.

METODOLOGIJA

Ovo istraživanje mešoviti metoda³ zasnovano je na reprezentativnom istraživanju na celoj Kosovu od 506 ispitanika starosti između 14 i 35 godina, u kombinaciji sa kvalitativnim podacima iz sedam fokus grupa sprovedenih sa ukupno 43 učesnika starosti između 17 i 35 godina. Za anketu, uzorak je obuhvatio 48% žena i 52% muškaraca. Što se tiče etničke pripadnosti, većina ispitanika bili su kosovski Albanci (46%), jedna trećina kosovski Srbi (33%), a 21% je predstavljalo druge nevećinske zajednice (Aškalije, Romi, Turci i Egipćani). Pored toga, i ispitanici iz ankete i učesnici fokus grupa bili su iz svih kosovskih regiona: **Prištine, Đakovice, Uroševca, Gnjilana, Prizrena, Mitrovice** i Peći.

3.1 KVANTITATIVNA KOMPONENTA

Za sprovođenje nacionalnog reprezentativnog kvantitativnog istraživanja sa N = 506 ispitanika, primenjena je CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing) metoda zbog tekuće pandemije COVID-19 za razliku od anketiranja licem u lice. Sistem posebno razvijen za ovu metodu generiše i garantuje nasumični izbor broja mobilnog telefona. Jednom kada je generisan broj, ispitanik je odgovorio na kratki upitnik za proveravanje kako bi bio siguran da odgovara zahtevima za uzorkovanje. Nakon provere i verifikacije kvote, obavljen je glavni intervju⁴. Već postojeći alati za prikupljanje podataka iz prethodne Studije mladih u 2018. godini su izmenjeni i korišćeni za ovu studiju u tesnoj saradnji sa UNDP-om. Terenski rad je izveden u novembru / decembru 2020.

Nevećinske zajednice su malo previše zastupljene kako bi se omogućili statistički značajni rezultati.

Inače, uzorak raspodele intervjuja zasnovan je na zvaničnim podacima Kosovske agencije za statistiku (Videti www.askdata.org i povezane izveštaje za detalje).

Tabela 1. Raspodela uzoraka po regionima

Region	Procenat	Intervjui N=506
Priština	29%	145
Prizren	20%	100
Mitrovica	12%	60
Gnjilane	11%	55
Uroševac	10%	49
Peć	10%	49
Đakovica	9%	48
Ukupno	100%	506

³Studija omladine 2020 je ponavljanje studije sprovedene u 2018, te se stoga metodološki pristup strogo pridržava prethodno razvijene metodologije kako bi se omogućilo upoređivanje podataka.

⁴U slučaju mladih ispitanika, pre početka intervjuja dobijen je pristanak roditelja ili staratelja.

Raspodela po nacionalnosti bila je sledeća:

Tabela 2. Raspodela uzorka prema etničkoj pripadnosti

Etnička pripadnost	Procenat	Intervjui N=506
Albanac	46%	233
Srbin	33%	165
Aškalija	9%	47
Rom	6%	28
Turčin	4%	18
Egipćanin	3%	13
Bošnjak	0%	2
Ukupno	100%	506

Starosna raspodela učesnika intervjua je prikazana dole⁵:

Tabela 3. Distribucija uzorka prema starosti

Starosne grupe	Procenat	Intervjui N=506
14-17	12%	59
18-24	45%	228
25-35	43%	219
Total	100%	506

Rodnu distribuciju uzorka činilo je 48% mladih žena, 52% mladića, dok je geografska distribucija iznosila 61% u ruralnim i 39% u urbanim sredinama. Sa procenjenom populacijom od 704.338 mladih na Kosovu na osnovu popisa stanovništva 2011. i 2019. i procena ASK, margina greške za ukupan uzorak od 506 intervjua na Kosovu je $\pm 4,35\%$.

3.2 KVALITATIVNA KOMPONENTA

Da bi se upotpunila kvantitativna metoda, sprovedeno je sedam (7) fokus grupa, što je omogućilo dublji uvid u pitanja koja su bila od interesa za ovaj izveštaj. Fokus grupe su održane u novembru i decembru 2020. godine. Preko skrininga su identifikovani odgovarajući kandidati i pozvani su da učestvuju samo oni koji su ispunili sve uslove predviđene željenim kvotama. Zbog pandemije COVID-19 koja je u toku, grupe su sprovedene na mreži putem Skype-a. U bliskoj saradnji sa UNDP-om razvijen je vodič za moderiranje kako bi se osiguralo da sve teme od interesa budu dovoljno obuhvaćene. Parametri fokus grupe su u skladu sa kvotom koju je prethodno odredio UNDP i mogu se naći u odeljku aneksa ovog izveštaja.

⁵Starost samo prema mladoj populaciji 14-25, procene iz podataka ASK iz 2019. godine.

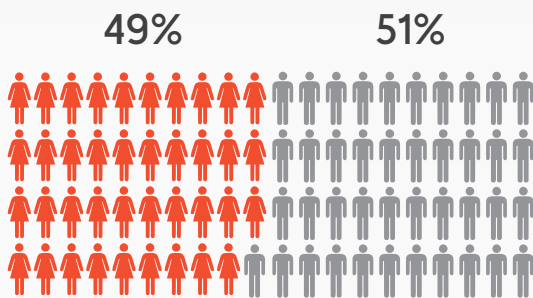
REZULTATI

Ovaj odeljak predstavlja nalaze kvantitativnog istraživanja sa 506 mladih ljudi na Kosovu i obogaćen je kvalitativnim nalazima iz sedam diskusija u fokus grupama. Struktura ovog poglavlja pridržava se različitih tematskih odeljaka alata za prikupljanje podataka (upitnik i vodič za moderiranje). Tamo gde je bilo primenljivo, rezultati su upoređivani sa omladinskom studijom sprovedenom 2018. godine kako bi se merile promene tokom vremena.

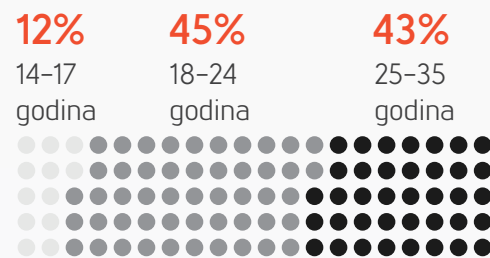
4.1 DEMOGRAFIJA

Što se tiče demografskog profila učesnika, postojala je gotovo jednaka raspodela po polu (51% muškaraca i 49% žena). Istovremeno, starosne grupe su varirale sa oko 45% učesnika između 18 i 24 godine, 43% između 25 i 35 godina i 12% koji pripadaju najmlađoj grupi (14-17 godina).

Slika 1.
Raspodela ispitanika po polu

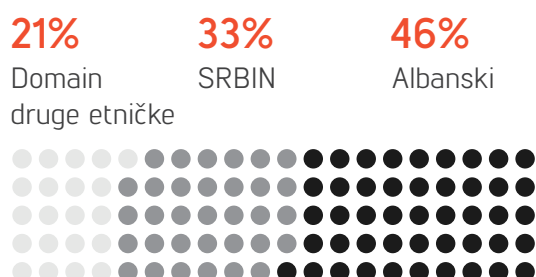
Slika 2.
Starosna raspodela ispitanika

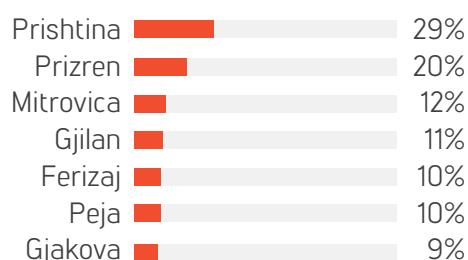
Po etničkoj pripadnosti, gotovo polovina ispitanika bili su kosovski Albanci (46%), dok su jednu trećinu činili kosovski Srbi (33%). Oko 21% je bilo deo ostalih nevećinskih zajednica⁶ na Kosovu (naime 9% Aškalija, 6% Roma, 4% Turaka i 3% Egipćana). Studija je takođe uzela uzorke učesnika lociranih širom kosovskih regiona, pri čemu je gotovo trećina ispitanika nastanjena u Prištini (29%), 20% u Prizrenu, 12% u Mitrovici, 11% u Gnjilanu, po 10% u Uroševcu i Peći i 9% u Đakovici.

⁶Kada se u izveštaju pominju „ostale nevećinske zajednice“, to se odnosi na Aškalije, Romi, Turci i Egipćani.

Slika 3.
Raspodela ispitanika po etničkoj pripadnosti

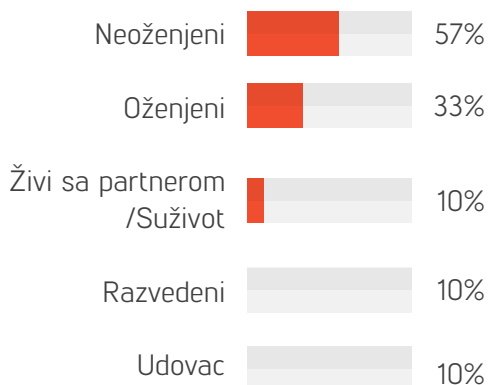
Slika 4.
Regionalna distribucija ispitanika

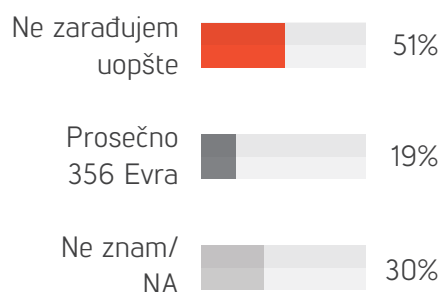
Pored toga, mladi ljudi stariji od 18 godina pitani su o svom civilnom statusu i ličnim prihodima. Skoro tri od pet izjavilo je da su slobodni (57%), svaki treći je oženjen (33%) i samo 10% živi sa svojim partnerom ili živi u vanbračnoj zajednici.

Što se tiče ličnih dohodaka, oko polovine anketiranih mladih ljudi izjavilo je da nemaju prihod (51%), dok je 19% prijavilo neku zaradu. Prosečan prihod među ispitanicima koji su se izjasnili da imaju nešto iznosio je 356 evra mesečno, ali u isto vreme treba napomenuti da je skoro jedna trećina odbila da odgovori na ovo pitanje (30%).

Slika 5.
Građanski status ispitanika starijih od 18 godina

Slika 6.
Lični dohodak ispitanika

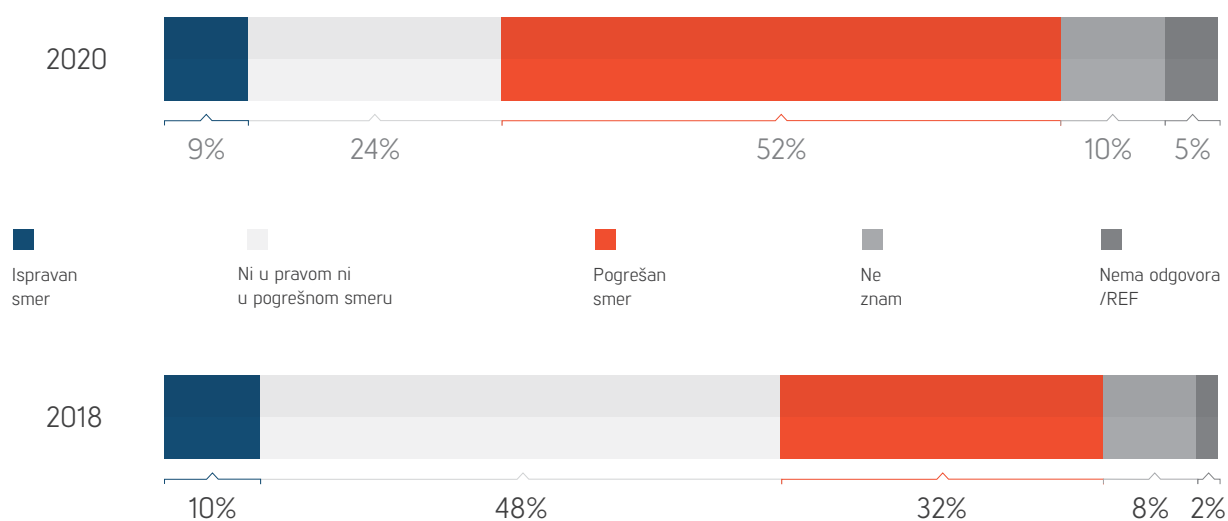
4.2 PITANJA MLADINE NA KOSOVU

Ovaj odeljak izveštaja procenjuje pitanja koja su od interesa za mlade na Kosovu. Analizira faktore koji su uticali na život mladih ljudi, njihove brige i da li su razmišljali o migraciji u drugu zemlju. Podaci su tamo gde je primenjivo upoređeni sa rezultatima ankete o Studiji mladih za 2018. godinu, a isto se odnosi i na naredne odeljke ovog poglavlja.⁷

⁷Porast ili opadanje u procentnim poenima (pp) u izveštaju se uvek odnosi na poređenje sa studijom omladine iz 2018. godine.

Za početak, mlade ljude (starije od 18 godina) pitali su **da li veruju da Kosovo ide u dobrom ili pogrešnom smeru**. Ključno zapažanje ovde je da, iako je samo 9% smatralo da Kosovo ide u dobrom smeru (10% u 2018. godini), veliki procenat ispitanika (52%) smatrao je da Kosovo ide u pogrešnom smeru (značajan porast 20pp u poređenju sa rezultatima iz 2018. godine). Sve u svemu, jasno je da se mladi osećaju sve pesimističnije prema smeru kojim ide Kosovo, s otprilike jednim od četiri (24%) s obzirom na to da je situacija stagnirala (pad sa 48% u 2018. godini).

Slika 7.
Mišljenje ispitanika da li Kosovo ide u dobrom smeru

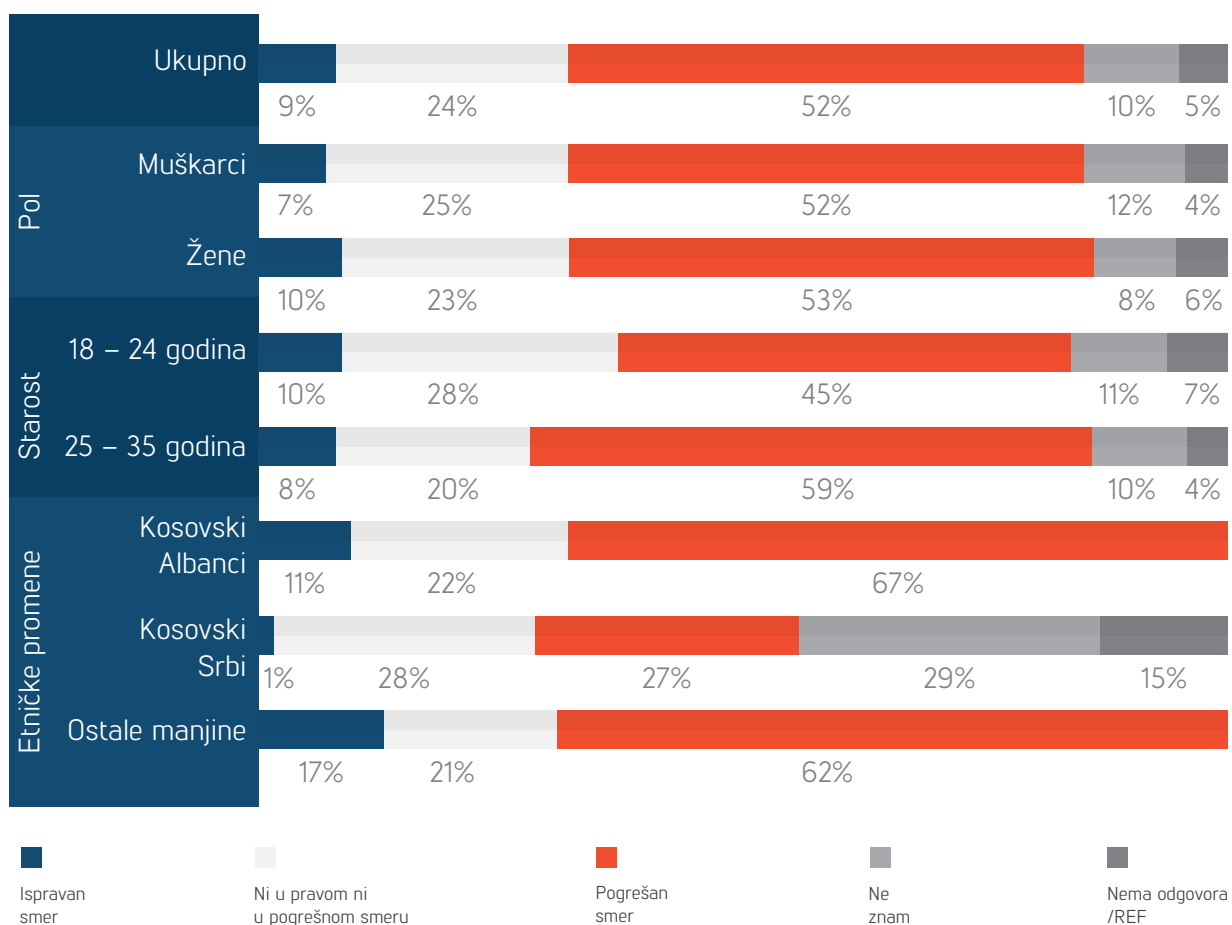

Stopa kosovskih Albanaca koji su smatrali da Kosovo ide u pogrešnom smeru bila je viša (67%) u poređenju sa kosovskim Srbima (27%), dok je oko 28% kosovskih Srba i 22% kosovskih Albanaca situaciju shvatilo kao stagnaciju. Samo 1% kosovskih Srba misli da Kosovo ide u dobrom smeru, u poređenju sa 11% kosovskih Albanaca. Treba napomenuti da 44% ispitanika kosovskih Srba nije dalo odgovor na ovo pitanje, dok niko od kosovskih Albanaca nije odbio da da odgovor u vezi sa ovim pitanjem. I druge nevećinske zajednice pokazale su se velikim delom pesimističnim (62%), dok je oko 21% smatralo da situacija stagnira. Pozitivno je to što je 17% ispitanika iz ostalih nevećinskih zajednica osetilo da Kosovo ide u dobrom smeru.

Nalazi fokus grupe (FG) podvukli su gore navedene rezultate jer su gotovo svi kosovski Albanci i učesnici kosovskih Srba smatrali da Kosovo ide u pogrešnom smeru. Neki su to pripisivali opštoj političkoj situaciji na Kosovu, političari su često doživljavani kao samoživi sa malo brige o mladima u zemlji. Drugi su kao glavne razloge pesimističkih izgleda naveli socio-ekonomsku situaciju, opšti nedostatak mogućnosti i nezaposlenost. Mlađi (17-19 godina) učesnici FG kosovskih Albanaca izrazili su nešto više nade od ostalih. Oni su verovali da bi kosovska omladina, aktivizmom i protestima, mogla da dovede do pozitivnih promena u zemlji.

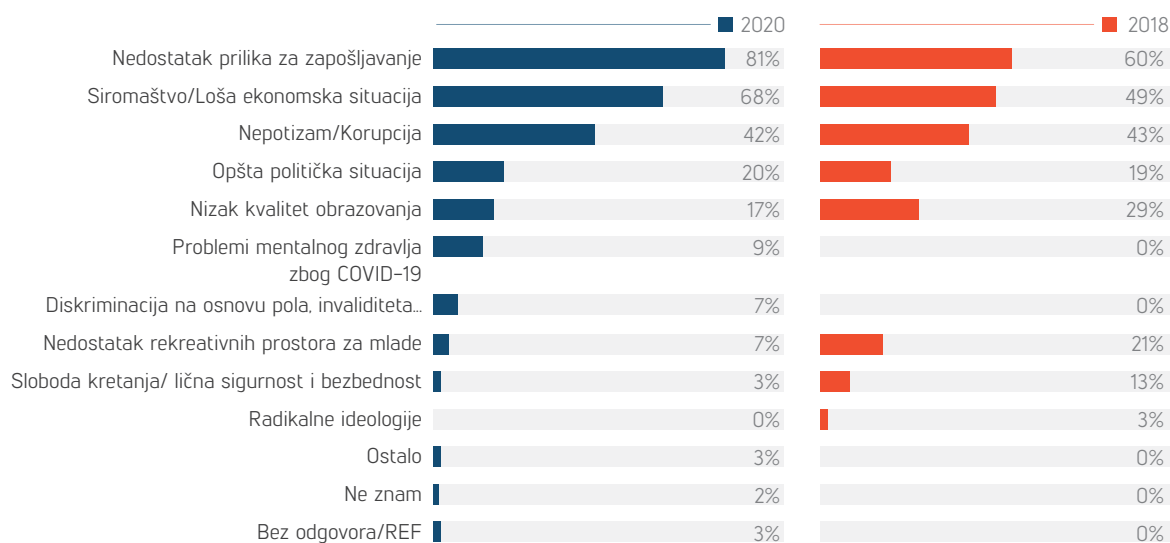
Slika 8.

Mišljenje ispitanika da li Kosovo ide u dobrom smeru, prema polnoj dobi i etničkoj pripadnosti

Nedostatak mogućnosti za posao (81%), siromaštvo/loša ekonomska situacija (68%) i nepotizam / korupcija (42%) bili su glavna tri najveća izazova koja su pomenuli mladi na Kosovu (stariji od 18 godina). Još 20% je reklo opštu političku situaciju, a 17% nizak kvalitet obrazovanja. U poređenju sa 2018. godinom, više mladih spominje nedostatak mogućnosti za posao (81% u 2020. u odnosu na 60% u 2018. godini, povećanje od 21pp), siromaštvo (68% u 2020. u odnosu na 49% u 2018. godini, povećanje od 19pp) i oko isti procenat ispitanika je spomenuo nepotizam / korupciju (42% u 2020. u odnosu na 43 u 2018. smanjenje za 1pp). Sa druge strane, nizak kvalitet obrazovanja je pomenuto sa 29% u 2018. godini i samo sa 17% u 2020. godini (pad od -12pp).

Slika 9.
Tri glavna izazova mladih na Kosovu

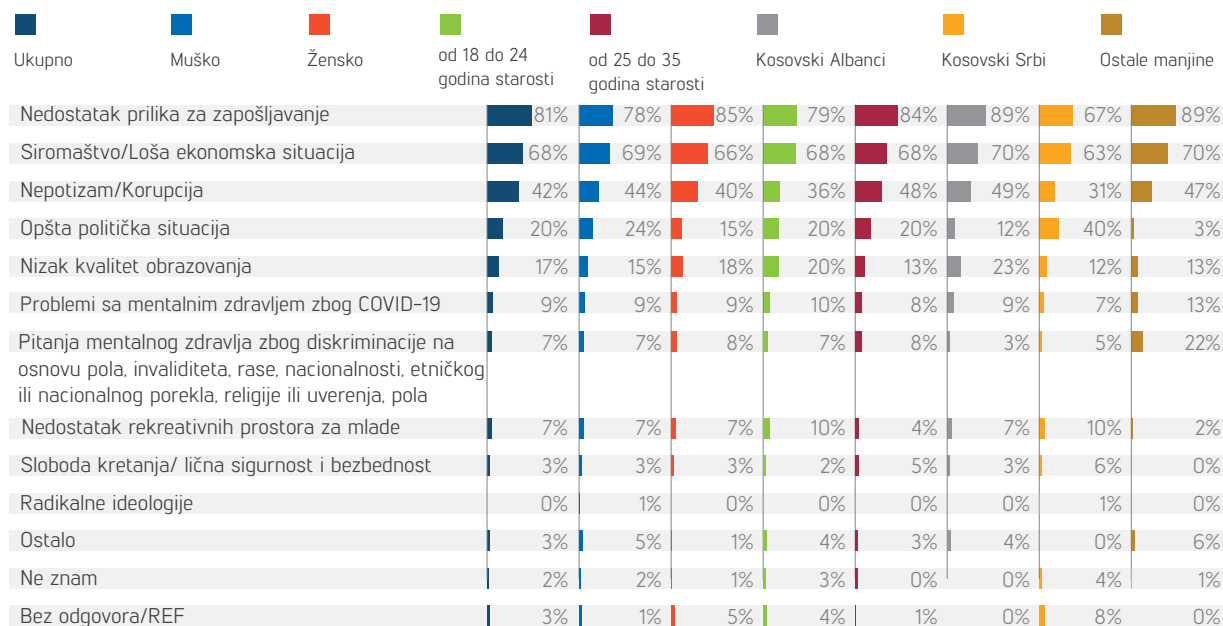
Kvalitativni nalazi su jasno pokazali da su se učesnici FG, bez obzira na etničku pripadnost, starost ili pol, složili da je nezaposlenost glavni izazov za mlade na Kosovu. Nesklad između potreba tržišta rada i profila novih diplomaca na Kosovu pomenut je kao važan faktor. Nepotizam se u fokus grupama pominjao kao istaknuti problem, a mnogi su smatrali da je obezbeđivanje posla moguće samo kada neko ima dobro uspostavljene veze. Neki od učesnika između 17 i 19 godina osećali su se diskriminisano zbog svoje mladosti. Fokus grupe sa kosovskim Albancima otkrile su da se loš kvalitet obrazovanja, najčešće zbog zastarelih nastavnih metoda i nesposobnog / starog obrazovnog osoblja, često doživljava kao glavni izazov. To je bilo suprotno učesnicima kosovskih Srba koji su uglavnom bili zadovoljni kvalitetom svog obrazovanja.

Mlade žene koje su učestvovalе u istraživanju češće su **nedostatak mogućnosti za posao** pominjale kao izazov (85%) nego mladići (78%). Suprotno tome, muškarci su opštu političku situaciju češće navodili kao veliki izazov od žena (24% prema 15%). Takođe su bile vidljive razlike u starosnim grupama. Više ispitanika starije starosne grupe (25–35 godina) spomenulo je nedostatak mogućnosti za posao (84%) od onih koji pripadaju starosnoj grupi od 18 do 24 godine (79%). Stariji ispitanici su takođe bili skloniji da pominju nepotizam / korupciju (48%) od mladih (36%).

Manje ispitanika sa kosovskih Srba smatralo je da je nedostatak mogućnosti za posao veliki izazov (67%) u poređenju sa kosovskim Albancima (89%). Isto se odnosilo na izazove koji se odnose na siromaštvo i nepotizam/korupciju. Međutim, znatno više kosovskih Srba smatralo je da opšta politička situacija predstavlja veliki izazov za mlade na Kosovu (40%) u poređenju sa kosovskim Albancima (12%). Učesnici fokus grupa kosovskih Srba takođe su istakli nepriznavanje diploma sa Kosova od strane drugih zemalja kao zabrinutost.

Slika 10.

Tri glavna izazova mladih na Kosovu, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti

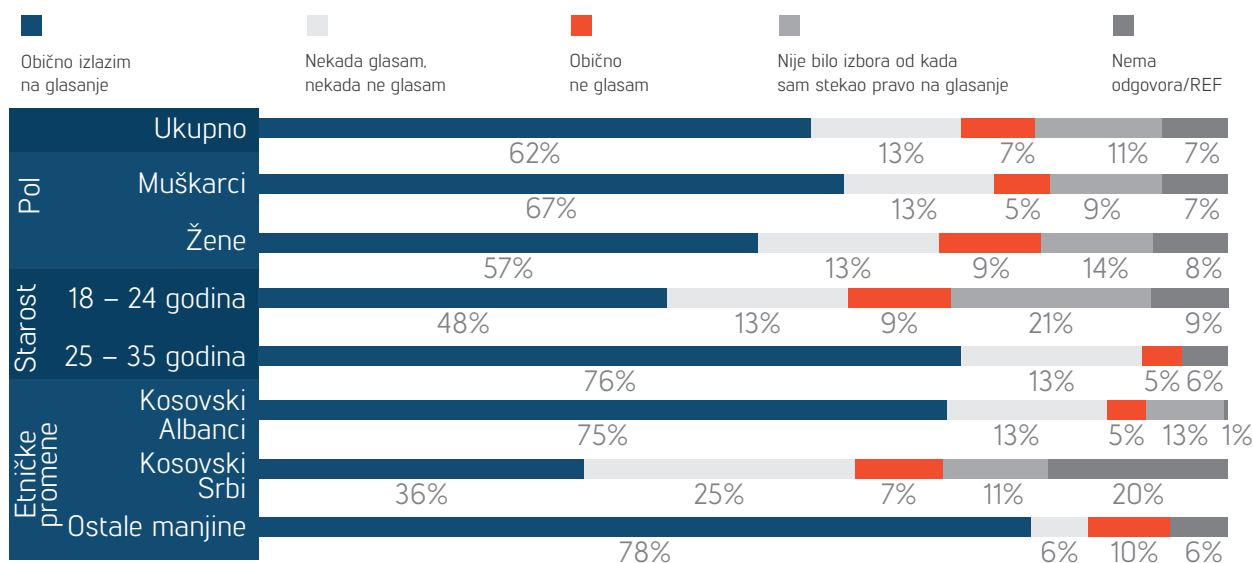

Dalje, mladi ljudi stariji od 18 godina pitani su da li su glasali na lokalnim i nacionalnim izborima na Kosovu. Gotovo dvoje od tri izjavilo je da obično glasa (62%), dok je oko 13% ponekad glasalo, a samo 7% izjavilo da obično ne učestvuje u procesima glasanja.

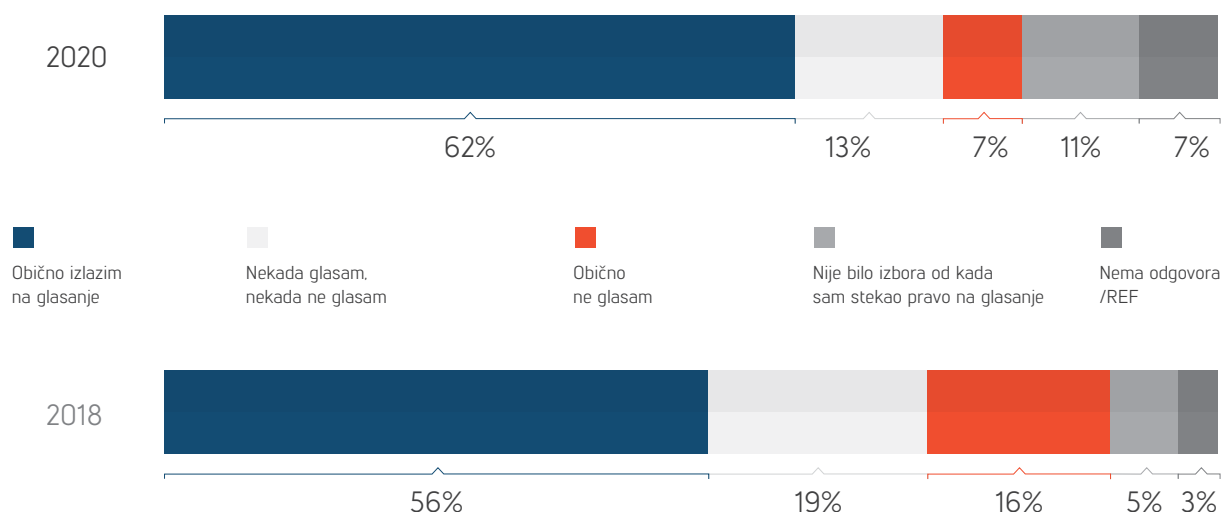
Veća je verovatnoća da će glasati mladići (67%) i oni koji pripadaju starosnoj grupi od 25 do 35 godina (76%) od mladih žena (57%) ili onih koji pripadaju mlađoj starosnoj grupi (48%). Ispitanici kosovski Srbi pokazali su veći udeo onih koji su samo ponekad glasali (25%), u poređenju sa kosovskim Albancima (6%). Generalno, više kosovskih Albanaca i ispitanika iz drugih nevećinskih zajednica obično se pokazalo da glasa (75% odnosno 78%) od kosovskih Srba (36%). Treba napomenuti da 20% ispitanika kosovskih Srba nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Slika 11.

Ponašanje glasa na lokalnim i nacionalnim izborima na Kosovu

U 2018. godini veći udeo mladih se izjasnio da obično ne glasa (16%) nego u 2020. (7%). Posle toga, nešto više je izjavilo da je obično glasalo 2020. godine nego 2018. (62% prema 56%).

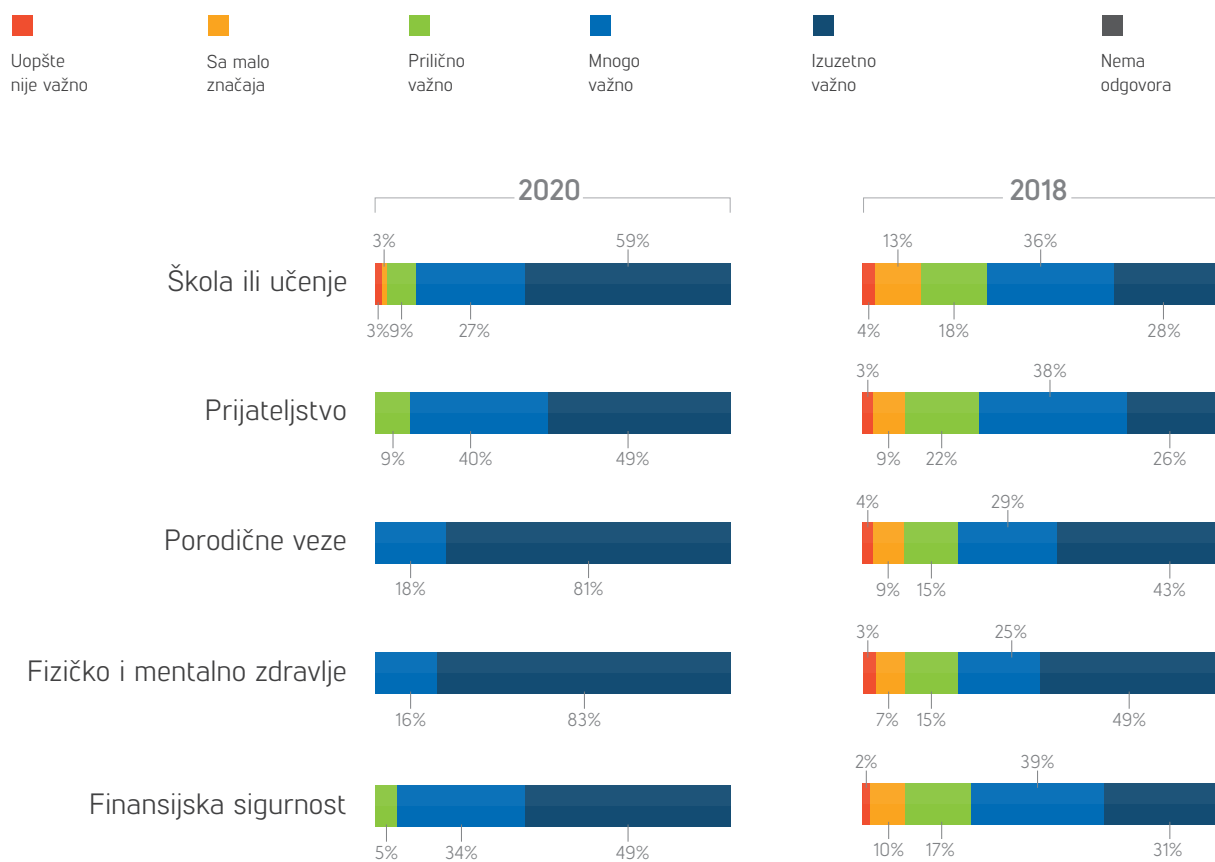

Dalje, od ispitanika se tražilo da ocene važnost određenih tema u njihovom životu kao što su zdravlje, porodica, škola i finansijska sigurnost. Otprilike osam od 10 mladih ljudi smatralo je da su im **fizičko i mentalno zdravlje** izuzetno važni u životu (83% prema 49% u 2018. godini) i gotovo isto toliko **porodične odnose** proglasilo izuzetno važnim (81% prema 43% u 2018. godini). Oko 59% takođe smatra da su **škola ili studiranje i finansijska sigurnost** izuzetno važni aspekti u njihovom životu (nasuprot 28% i 31% u 2018. godini). **Prijateljstvo** je 49% proglasilo izuzetno važnim ili važnim, dok se samo 26% izjavilo za isto 2018. godine.

Generalno, u poređenju sa 2018. godinom, svi aspekti se češće doživljavaju kao veoma važni u životima mladih 2020. godine. Neki učesnici FG kosovskih Albanaca takođe su naglasili važnost bavljenja i prepoznavanja problema mentalnog zdravlja među mladima na Kosovu.

“ ... veoma važan problem je mentalno zdravlje i ljudi o tome ne razgovaraju. Ljudi odbijaju da posete psihologe. Roditelji nas trenutno možda ne razumeju, jer su u mladosti imali potpuno drugačiji način života i ne razumeju depresiju. (Mladić, kosovski Albanac (21) iz Gnjilana) ”

Slika 12.
Važni aspekti u životu mladih ljudi

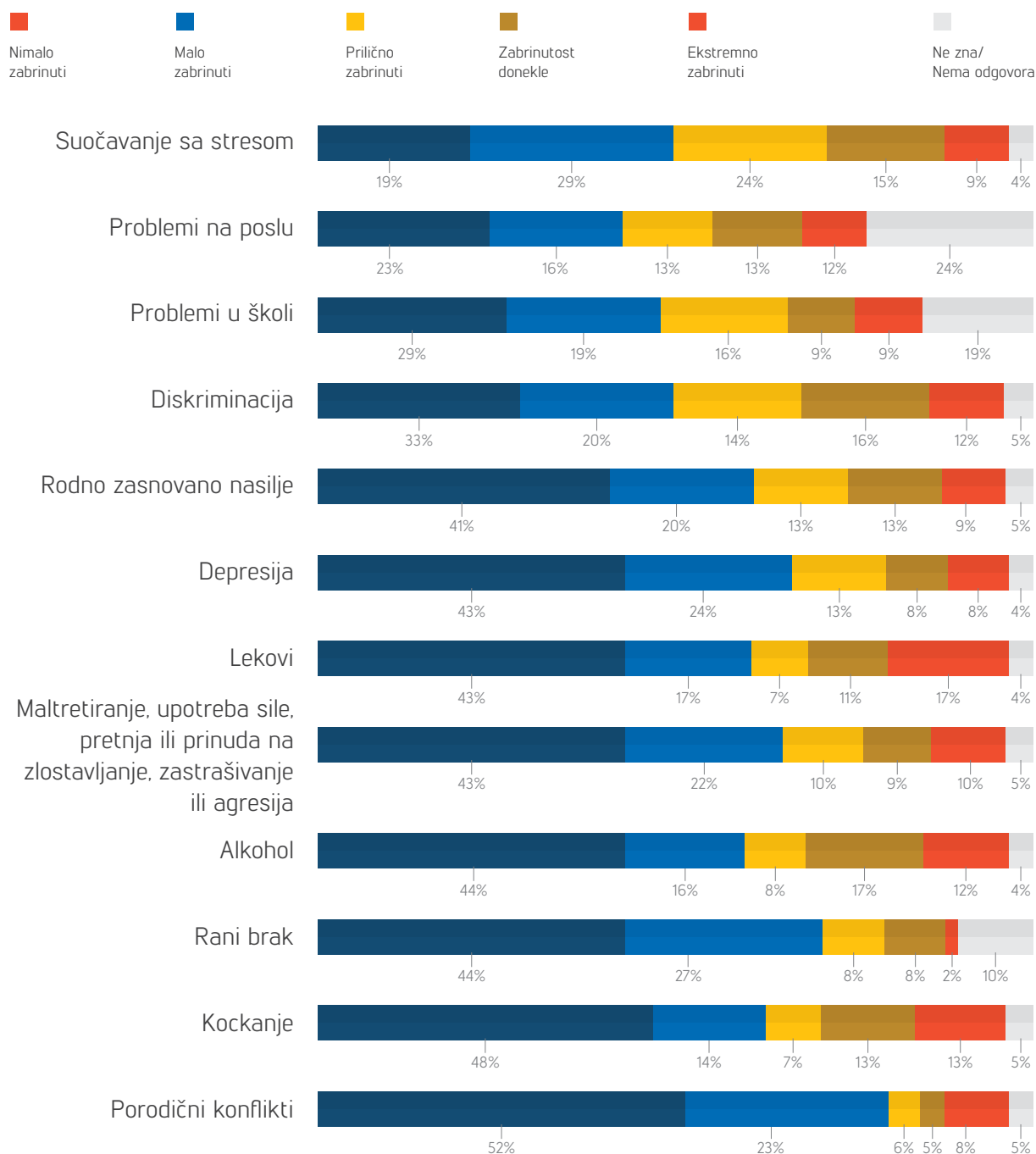

Prilikom procene **lične zabrinutosti mladih na Kosovu** u vezi sa različitim pitanjima, podaci su otkrili da je 77% izrazilo blagu do krajnju zabrinutost zbog suočavanja sa stresom, preko polovine njih izrazilo je malu do krajnju zabrinutost zbog radnih problema (54%) i 50% zbog školskih problema.

Učesnici fokus grupa su dodatno izrazili da se ne osećaju dobro predstavljenima od svojih institucija na centralnom nivou. Strategije za podršku i uključivanje mladih često su bile dobro formulisane na papiru, ali je primena bila loša.

Dalje, treba napomenuti da su se, kada se pažljivije pogledaju samo oni koji su izrazili umerenu i krajnju zabrinutost, najviše istakla sledeća pet pitanja: droga (38%), alkohol (29%), diskriminacija (28%), kockanje (26%) i radni problemi (25%).

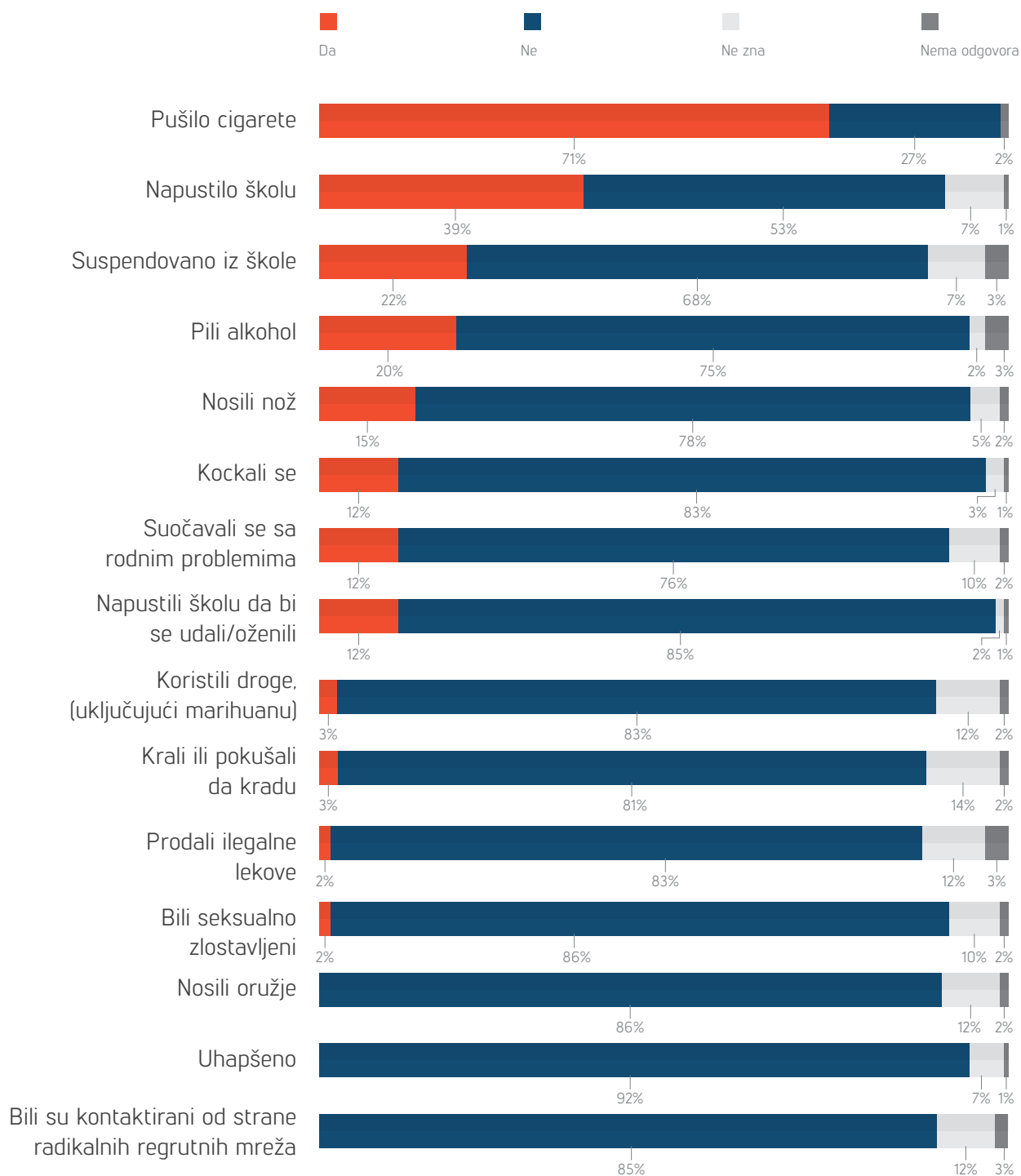
Slika 13.
Lične brige mladih na Kosovu

Mladi se često postavljaju u svoje vršnjačke grupe i posmatraju, kao i usvajaju ponašanja koja pokazuju drugi. Zbog toga je bilo važno istražiti da li su ispitanici bili svedoci svojih prijatelja kako se uključuju u bilo koju vrstu rizičnog ponašanja ili iskustva tokom poslednjih 12 meseci. Gotovo tri od četvero mladih ljudi su bili svedoci pušenja nekih svojih prijatelja (71%) tokom poslednjih 12 meseci. Otprilike dvoje od pet izjavilo je da su neki njihovi prijatelji napustili školu (39%), a 22% su bili svedoci da je prijatelj suspendovan iz škole. Pijenje alkohola (20%), nošenje noža (15%), kockanje i problemi povezani sa polom (po 12%), takođe su bila pitanja kojima je prisustvovao značajan broj ispitanika u njihovim vršnjačkim grupama.

Slika 14.

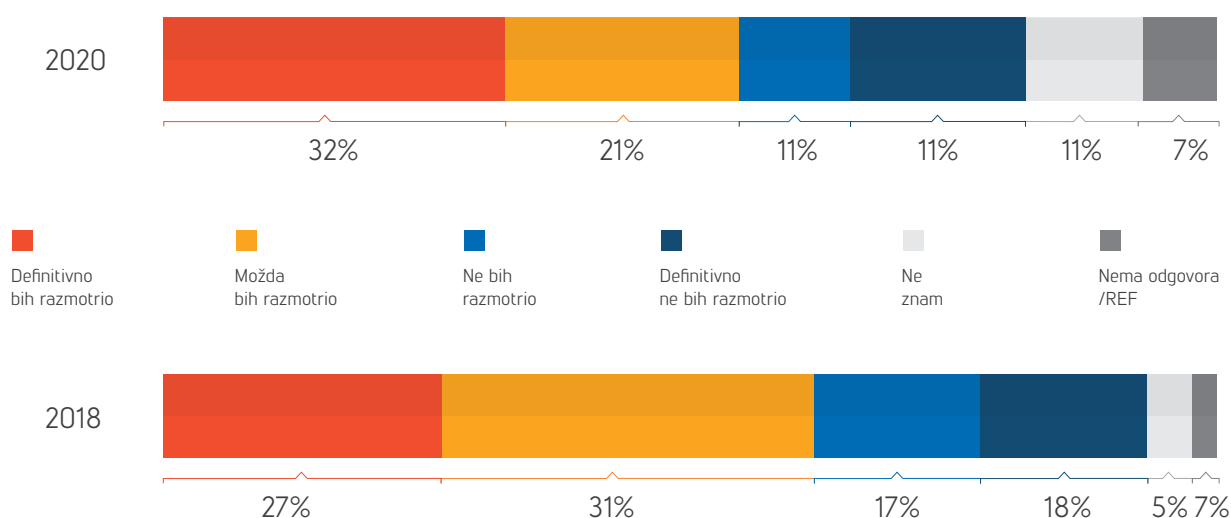
Ispitanici koji su imali prijatelja umešanih u rizična ponašanja ili iskustva tokom poslednjih 12 meseci

Težnje za migracijom u drugu zemlju i dalje su bile široko rasprostranjena pojava 2020. godine na Kosovu, sa 53% mladih koji su se izjasnili da će razmotriti migraciju ili će verovatno razmotriti migraciju. U 2018. godini udeo je iznosio 58%.

Konkretno, 2020. godine, oko svakog trećeg mladog čoveka bi „definitivno razmotrilo“ migraciju u naredne tri godine (32%), još 21% je izjavilo da „verovatno to razmatra“. U poređenju sa 2018. veći udeo mladih se izjasnio da definitivno razmatra migraciju (27%).

Slika 15.
Ispitanici odgovaraju da li će razmotriti migraciju u naredne tri godine

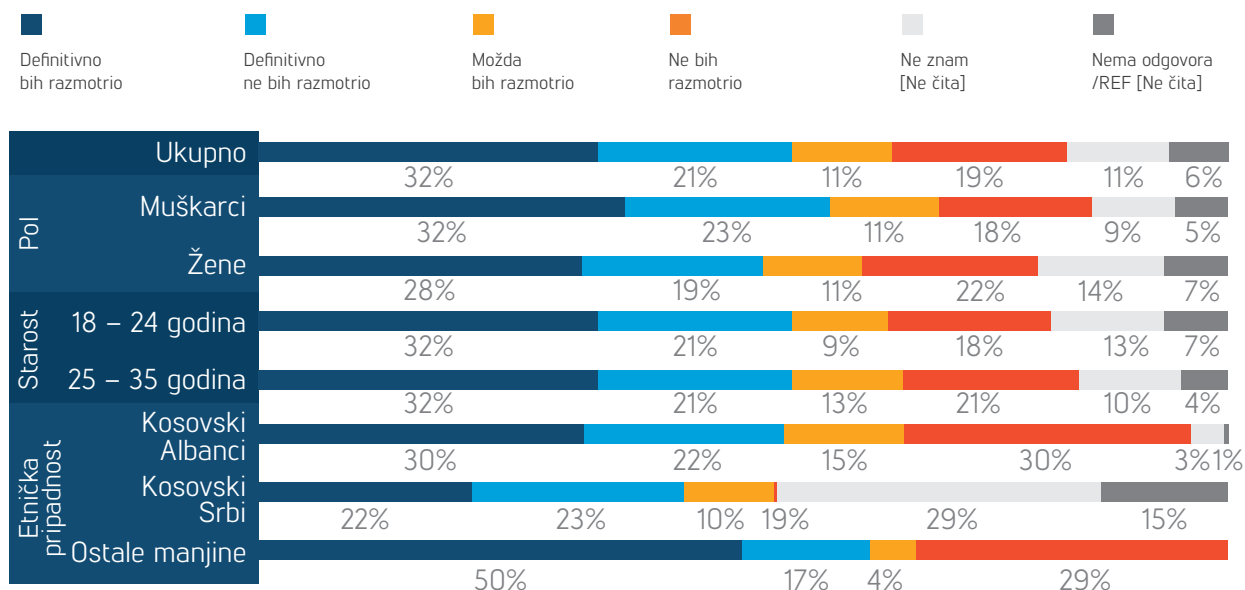

Više mladih muškaraca (35%) definitivno bi razmotrilo migraciju nego mladih žena (28%). Raščlanjeni podaci prema etničkoj pripadnosti pokazali su da se mladi kosovski Albanci češće odlučuju za migraciju (30% definitivno, 22% verovatno) u poređenju sa mladim kosovskim Srbima (22% definitivno, 23% verovatno). Polovina pripadnika drugih nevećinskih zajednica izjavila je da je definitivno razmišljala o migraciji u naredne tri godine (50%).

Mnogi učesnici fokus grupa kosovskih Albanaca takođe su razmišljali o migraciji; međutim, često sa namerom da se vrate posle nekog vremena (kružna migracija). Neki su izrazili želju da ostanu na Kosovu kako bi doprineli lokalnom razvoju i ostali povezani sa svojim porodicama. Učesnici kosovskih Albanaca i kosovskih Srba složili su se da je migracija rasprostranjena pojava na Kosovu, mada su učesnici kosovski Srbi bili skloniji da migraciju razmatraju samo u budućnosti ako se trenutna situacija u zemlji ne popravi.

Slika 16

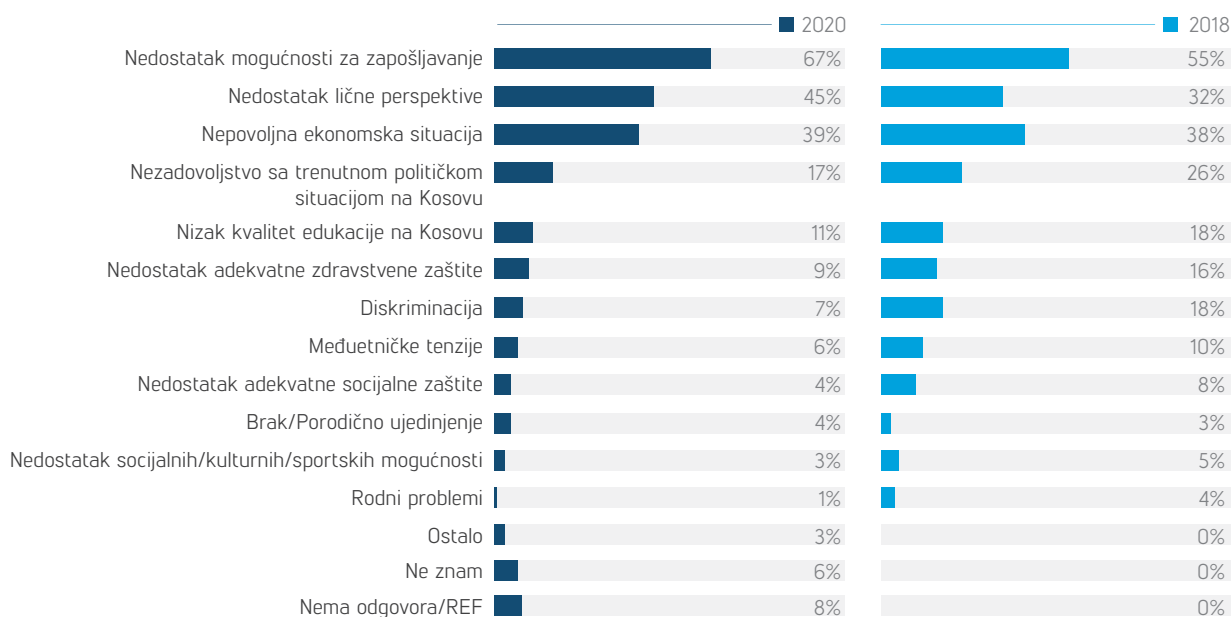
Odgovori ispitanika o tome da li će razmotriti migraciju u naredne tri godine

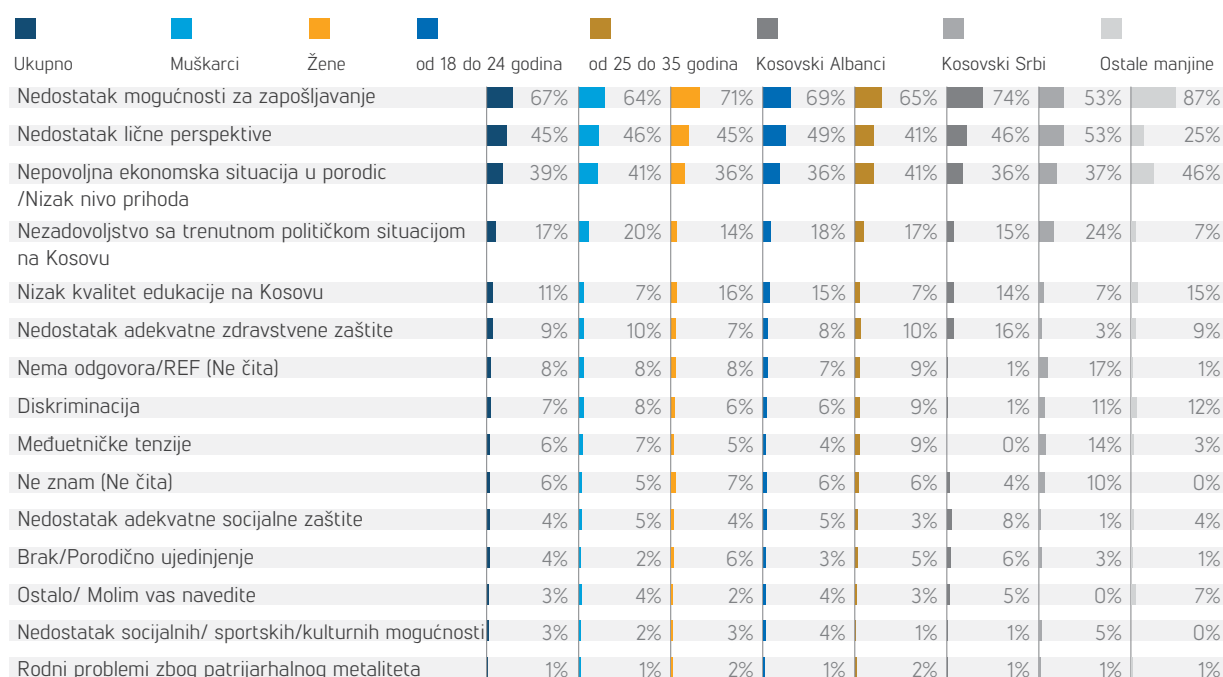
Razlog broj 1 za razmatranje emigracije i dalje je nedostatak mogućnosti za posao na Kosovu, prema 67% ispitanika (55% u 2018. godini). Još 45% je kao razlog navelo nedostatak lične perspektive (32% u 2018. godini), a 39% je reklo nepovoljnu ekonomsku situaciju u porodici / nizak nivo prihoda (38% u 2018. godini). Nalazi fokus grupe su dalje podvukli gore pomenuta pitanja, mnogi su pominjali nedostatak zaposlenja, finansijske poteškoće i nedostatak perspektive. Pored toga, znatan broj učesnika razmislio bi o migraciji u obrazovne svrhe.

Slika 17.

Tri glavna razloga za emigraciju

Slika 18.
Tri glavna razloga za emigraciju,
prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti

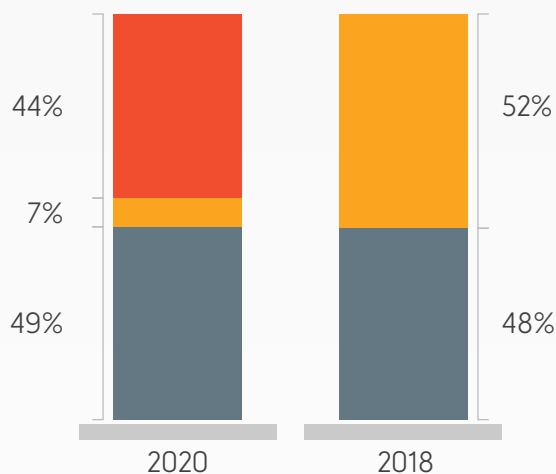
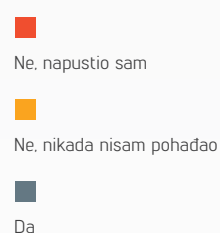

4.3 PRISTUP OBRAZOVANJU

Ovaj tematski odeljak odnosi se na pitanja obrazovanja. Između ostalih, analizira pristup obrazovanju, zadovoljstvo kvalitetom obrazovanja, kao i prepreke za bavljenje visokim obrazovanjem.

Slično studiji o mladima iz 2018 (48%)⁸, oko polovine svih mladih ljudi koji su učestvovali u ovoj anketi pohađali su školu ili univerzitet u vreme intervju⁹ (49%). Podaci iz 2020. godine takođe otkrivaju da je 44% odustalo, dok je drugih 7% izjavilo da nikada nije pohađalo školu ili univerzitet. Velika većina onih koji nikada nisu pohađali školu ili univerzitet nisu planirali da se bave obrazovanjem u naredne dve godine (94%).

Slika 19.
Pohađanje škole ili univerziteta
u vreme intervju

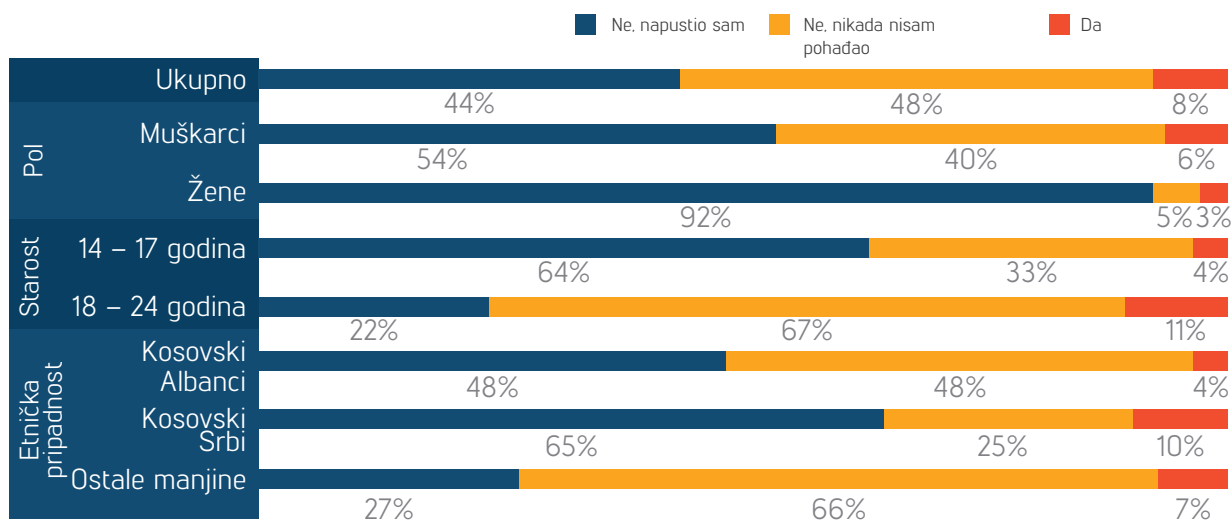
⁸Ovo pitanje je izmenjeno u 2020. godini. U 2018 su opcije za odgovor bile „da“ ili „ne“ za to da li su ispitanici pohađali školu/univerzitet. U 2020, opcije za odgovor su bile „da“, „ne“, „nikad pohađao“ i „ne, ispisao se“.

⁹Intervjui u istraživanju i fokus grupe sprovedeni su u novembru i decembru 2020. godine.

Odnos mladića koji su **napustili školu ili fakultet** bio je veći (48%) u poređenju sa mladim ženama (40%). Stope napuštanja studija bile su posebno visoke među starijim ispitanicima između 25 i 35 godina (67%), onima koji pripadaju drugim nevećinskim zajednicama (66%) i kosovskim Albancima (48%). Samo trećina ispitanika starih 18–24 godine (33%) i 25% kosovskih Srba prijavila je odustajanje.

Slika 20

Pohađanje škole ili univerziteta u vreme intervjuja, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti

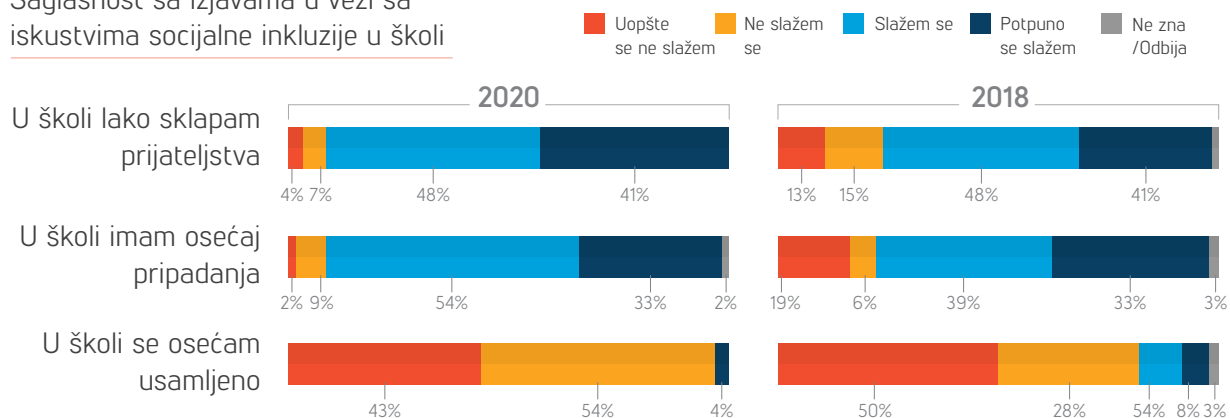

Većina mladih između 14 i 17 godina pohađala je školu u vreme intervjuja (92%), svi oni su pohađali školu redovno (100%). Mladima ove starosne grupe predstavljene su tri izjave u vezi sa njihovim iskustvima i osećanjima socijalne uključenosti u školi i postavljeno je pitanje da li se slažu ili ne.

Oko 89% se ili složilo ili se čvrsto složilo da se u školi lako sprijatelje, dok se 87% snažno složilo ili se složilo da se osećaju pripadnost svojim školama. Skoro svi (97%) se nisu složili ili se potpuno ne slažu sa izjavom „U svojoj školi se osećam usamljeno“.

Slika 21.

Saglasnost sa izjavama u vezi sa iskustvima socijalne inkluzije u školi

Međutim, neki nalazi fokus grupe osvetljavaju pitanja **nasilja i diskriminacije** u školama na Kosovu, posebno u odnosu na mlade iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

Nemate pojma sa koliko se suđenja, diskriminacije i maltretiranja suočavaju, što je ključni faktor za njih [Rome, Aškalije i Egipćane] koji napuštaju školu [...], većina porodica na Kosovu koristi naše zajednice kao loše primere; na primer, ako se dete ne ponaša dobro, kažu mu „nemoj da budeš kao Cigani“ („mos u bo si maxhup“) i to tera decu da odrastaju sa predrasudama i misle da omladina Roma, Zajednice Aškalija i Egipćani nemaju manire, nisu čiste itd. (Mladi Aškalija (27) iz Štimlja)

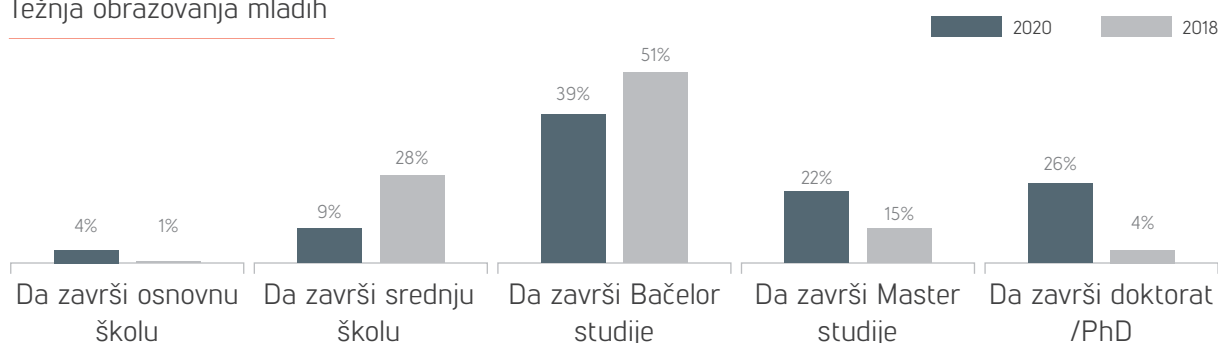
Nalazi podataka takođe su pokazali da su mladi provodili znatnu količinu vremena na internetu (u proseku 20,8 sati nedeljno), dok su nekoliko sati provodili na čitanje (8,7 sati u proseku). Najmlađi ispitanici i muškarci najmanje vremena su potrošili na čitanje (7,9 odnosno 7,7) u poređenju sa ženama ili starijim ispitanicima.

Tabela 11
Nedeljni sati provedeni na različitim aktivnostima

	Sati sedmično provedeni:					
	Ukupno	Pol		Starost		
		Muški	Ženski	14-17	18 - 24	25 - 35
Škola i domaći (samo 14 - 17 godina)	25.0	22.0	26.7	25.0	-	-
Internet (uključujući društvene medije)	20.8	23.1	18.4	20.7	24.2	17.3
Čitanje	8.7	7.7	9.8	7.9	9.6	8.1

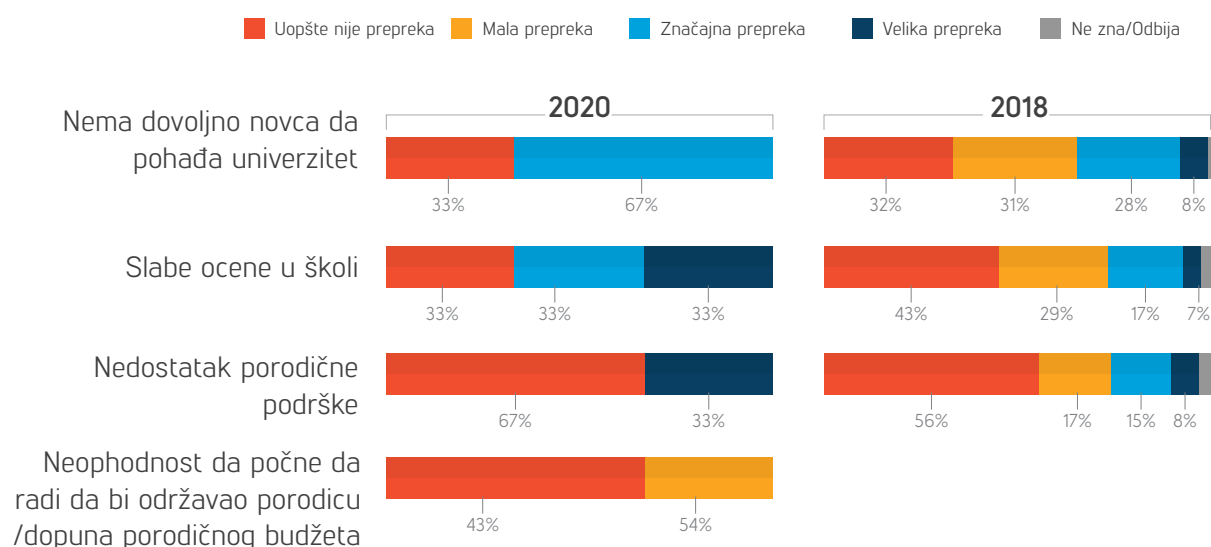
Velika većina mladih između 14 i 17 godina težila je da završi univerzitetsku diplomu (87%). Ovo predstavlja porast u poređenju sa Studijom mladih sprovedenom 2018. godine, a tada je 70% imalo za cilj sticanje univerzitetske diplome. Otprilike dvoje od pet želi da završi "Bačelor" program (39%), dok se 26% izjavilo da ima za cilj doktorat/doktorat. Još 22% je prijavilo da teži završetku master programa.

Slika 22.
Težnja obrazovanja mladih

Razne prepreke uticale su na to da li su mladi na Kosovu mogli da učestvuju u visokom obrazovanju izvan srednje škole. Podaci sugerišu da se nedostatak finansija doživljavao kao značajna prepreka za pohađanje univerziteta za dvoje od troje mladih ljudi (67%)¹⁰. Ovo prikazuje značajan porast u odnosu na 2018. godinu kada je samo 28% izjavilo da nedostatak finansija predstavlja značajnu prepreku. Dvoje od troje je takođe prijavilo loše školske ocene kao značajnu ili glavnu prepreku u daljem školovanju (66% zajedno, u 2018. ovaj odnos je iznosio samo 24%). Povećan broj mladih takođe je nedostatak porodične podrške smatrao glavnom preprekom u težnji za angažovanjem u visokom obrazovanju 2020. godine (33%), u poređenju sa rezultatima Studije mladih iz 2018. godine (8%). Neophodnost započinjanja rada radi izdržavanja porodice / doplate porodičnog dohotka pomenuto je kao manja prepreka od strane 33% mladih¹¹.

Slika 23.
Prepreke za dalje obrazovanje
van srednje škole

Sveukupno, na pitanje o najbolje završenom obrazovanju, 42% je izjavilo da je završilo srednju školu, 21% je steklo diplomu i 13% završilo osnovnu školu. Oko 39% ispitanika koji su napustili školu ili se nisu školovali dalje od srednje škole obrazložili su da moraju dopuniti porodični prihod. U 2018. godini ovaj razlog je pomenulo 30% ispitanika.

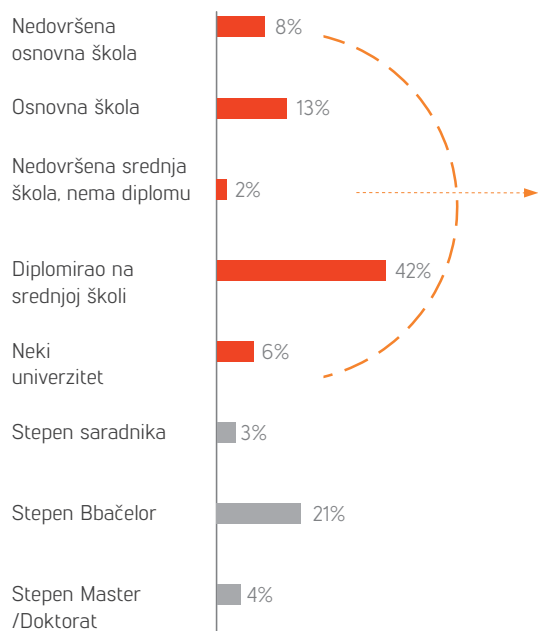
Drugi razlozi za napuštanje 2020. godine bili su briga o mlađim članovima porodice (9% ispitanika) i zasnivanje porodice (takođe 9%). Suprotno tome, u 2018. godini znatno više se navodi osnivanje porodice (27%) kao razlog neaktivnosti u obrazovanju ili napuštanja škole.

Dalje, skoro svi učesnici fokus grupa poznavali su nekoga ko je napustio školu zbog finansijskih problema, a mnogi su izvestili da se kasnije nisu vratili svom obrazovanju.

¹⁰Ovo pitanje je postavljano ispitanicima starosti između 14 i 17 godina.

¹¹Ovo pitanje bilo je dodato u upitnik 2020. godine.

Slika 24.
Najbolje
završeno obrazovanje

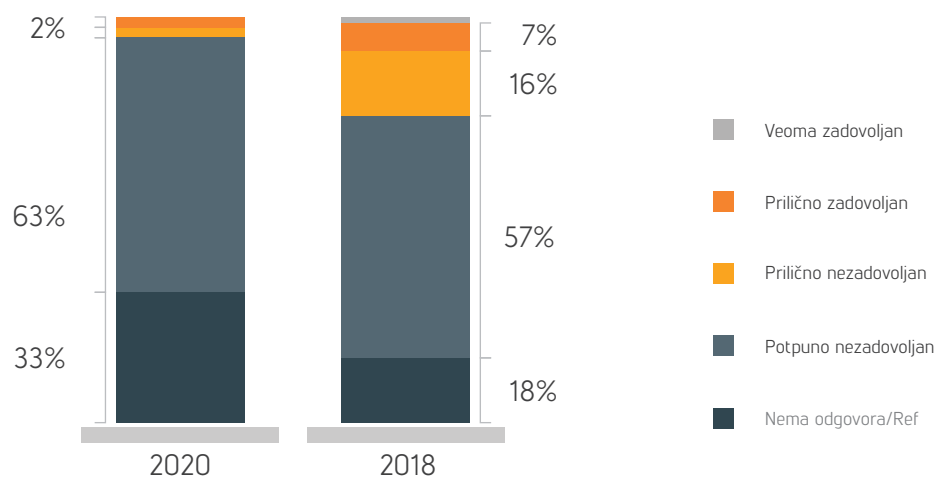
Slika 25.
Razlozi za napuštanje škole
ili univerziteta

Ispitanici koji su stekli zvanje saradnik, diploma ili master/doktorat su sledeći put pitani da li su zadovoljni **kvalitetom stečenog obrazovanja**. Uporedni nalazi pokazali su da je zadovoljstvo kvalitetom obrazovanja u celini poraslo.

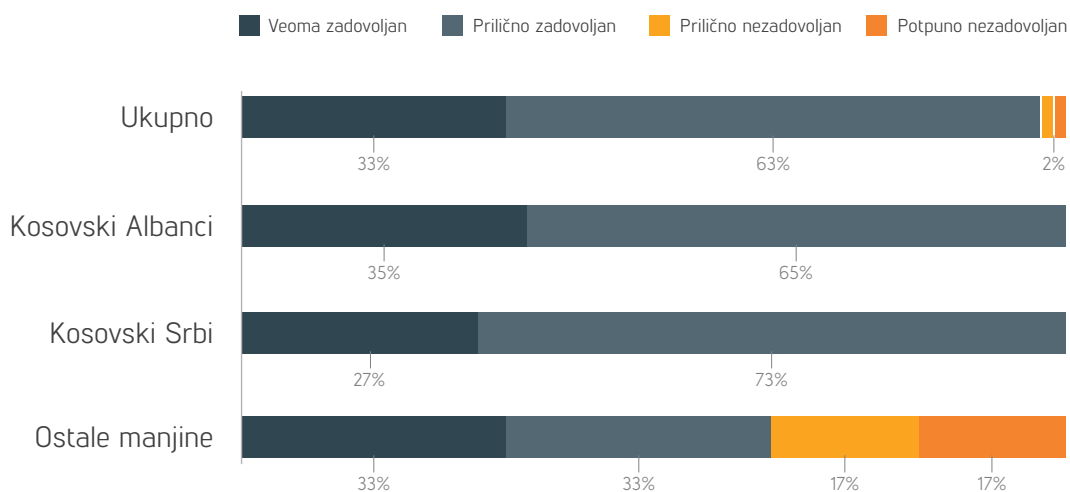
Oko 63% izjavilo je da je smatralo da je kvalitet obrazovanja donekle zadovoljavajući, a 33% vrlo zadovoljavajući, za razliku od 2018. godine, kada je samo 57% odnosno 18% izjavilo isto. Samo 2% je bilo donekle nezadovoljno ili uopšte nije bilo zadovoljno 2020. godine.

Slika 26.
Primljeno zadovoljstvo visokim obrazovanjem

Kada se pažljivije pogledaju razvrstani nalazi po etničkoj pripadnosti, može se primetiti da su svi ispitanici kosovski Albanci i svi kosovski Srbi bili ili vrlo ili donekle zadovoljni kvalitetom svog obrazovanja. Samo su neki od ispitanika koji dolaze iz drugih nevećinskih zajednica izjavili da su donekle nezadovoljni ili da nisu uopšte zadovoljni (17%). Međutim, rasprave u fokus grupama otkrile su drugačiju sliku od nalaza kvantitativnih podataka: Učesnici fokus grupa kosovskih Srba bili su znatno zadovoljniji kvalitetom stečenog obrazovanja od većine učesnika kosovskih Albanaca koji su kvalitet svog obrazovanja često ocenjivali kao loš. Razlozi koji su učesnici kosovskih Albanaca najčešće pominjali bili su zastarele metode poučavanja, fokus na „učenje predmeta napamet“ preko razumevanja logike koja stoji iza toga i staro / neprofesionalno obrazovno osoblje. Adekvatni resursi za učenje i nedostatak literature takođe su postavljali pitanja.

Slika 27.
Zadovoljstvo visokim obrazovanjem
po etničkoj pripadnosti

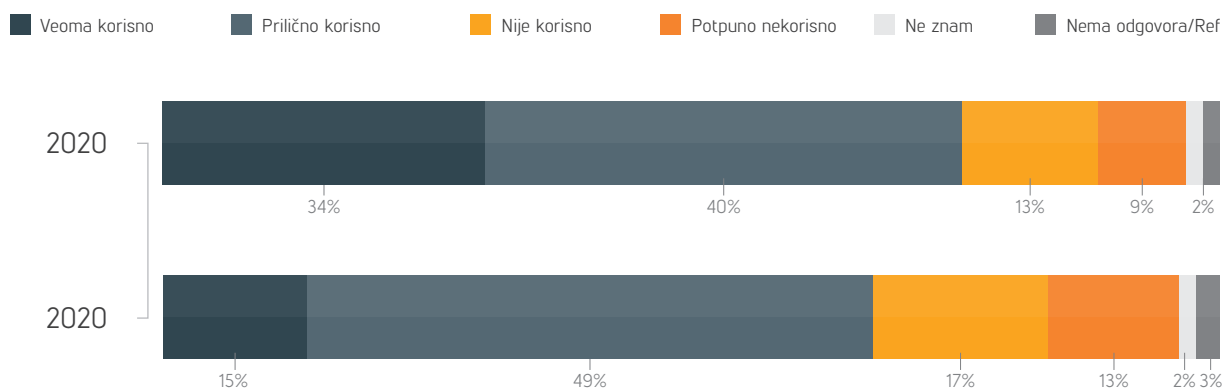

Ispitanici su se 2020. godine pojavili nadajući se na pitanje da li veruju da će njihovo obrazovanje biti korisno za dobijanje posla.

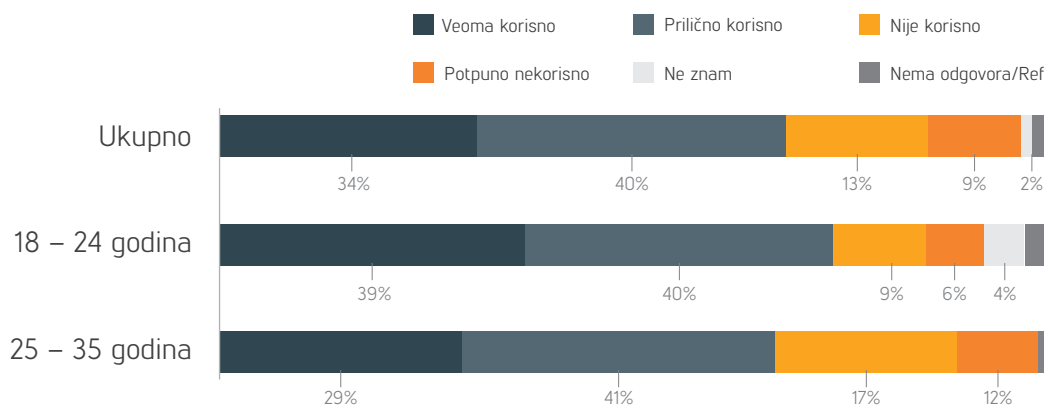
Otprilike svaki treći smatra svoje obrazovanje vrlo korisnim, otprilike dvostruko više nego 2018. godine (34% prema 15% u 2018. godini), dok ga je 40% ocenilo kao donekle korisno (49% u 2018. godini). Bez obzira na to, 22% zajedno smatra da njihovo obrazovanje nije korisno ili uopšte nije korisno u cilju osiguranja posla. Naročito stariji ispitanici (od 25 do 35 godina) bili su manje optimistični; 17% smatra da njihovo obrazovanje nije korisno, a 12% smatra da njihovo obrazovanje uopšte nije korisno kada pokušavaju da osiguraju zaposlenje.

Nalazi fokus grupe otkrili su da, dok su neki opisivali neusklađenost profila diplomaca i potrebe tržišta rada, drugi su smatrali da je njihovo obrazovanje korisno za dobijanje posla. Međutim, učesnici fokus grupa kosovskih Albanaca i kosovskih Srba iskusili su da bez dovoljnih veza i kontakata obezbeđivanje posla može biti teško (nepotizam).

Slika 28.
Korisnost obrazovanja za dobijanje posla

Slika 29.
Korisnost obrazovanja za dobijanje posla prema starosti

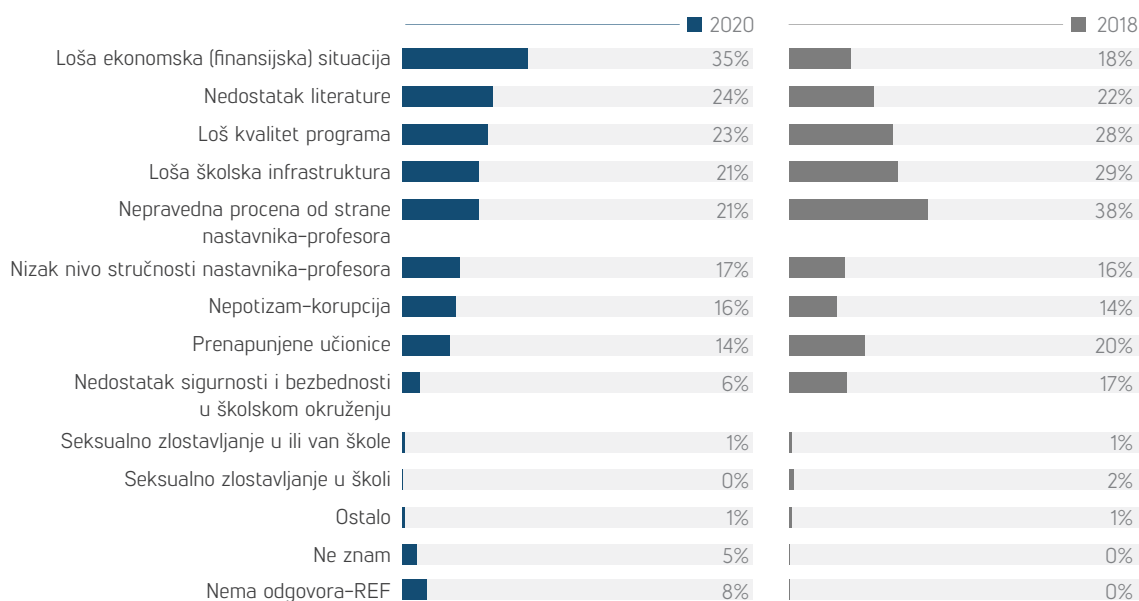

Mladi na Kosovu su se suočavali sa raznim preprekama baveći se obrazovanjem. Više od svakog trećeg iskusilo je lošu ekonomsku situaciju (35%, rast od 17pp u odnosu na 2018. godinu), otprilike svaki četvrti imao je poteškoće sa nedostatkom literature (24%) ili lošim kvalitetom programa (23%). Nepravredno vrednovanje nastavnika ili profesora i loša školska infrastruktura takođe su pomenute kao glavne prepreke od strane 21% ispitanika. Još 17% odnosno 16% spomenulo je nizak nivo profesionalizma obrazovnog osoblja i nepotizam/korupciju u 2020. godini. Učesnici fokus grupa takođe su naglasili da je nedostatak finansijskih sredstava izazov za mnoge, većina je znala nekoga ko je morao da napusti studije zbog finansijska pitanja.

Pri daljem upoređivanju ovih rezultata sa pulsom mladih zabeleženo je da više mladih smatra da nizak nivo profesionalizma obrazovnog osoblja (38%), prenatrpanost odeljenja (20%) i nedostatak sigurnosti i zaštite oko škole (17%) su prepreke u poređenju sa 2020. Iako su učesnici fokus grupa kosovskih Srba bili zadovoljniji svojim ukupnim kvalitetom stečenog obrazovanja, neki su takođe istakli pitanja. Između ostalih, učesnice kosovskih Srba istakle su problem korupcije u obrazovnom sistemu na Kosovu.

Student mi je pokazao poruku gde sređuje ispit sa profesorom i pregovara o ceni u kubnim metrima drveta. To znači, koliko kubnih metara drveta student treba da preda profesor, pa mu profesor dozvoljava da položi ispit. (Mlada kosovska Srпкиnja (26) iz Gračanice)

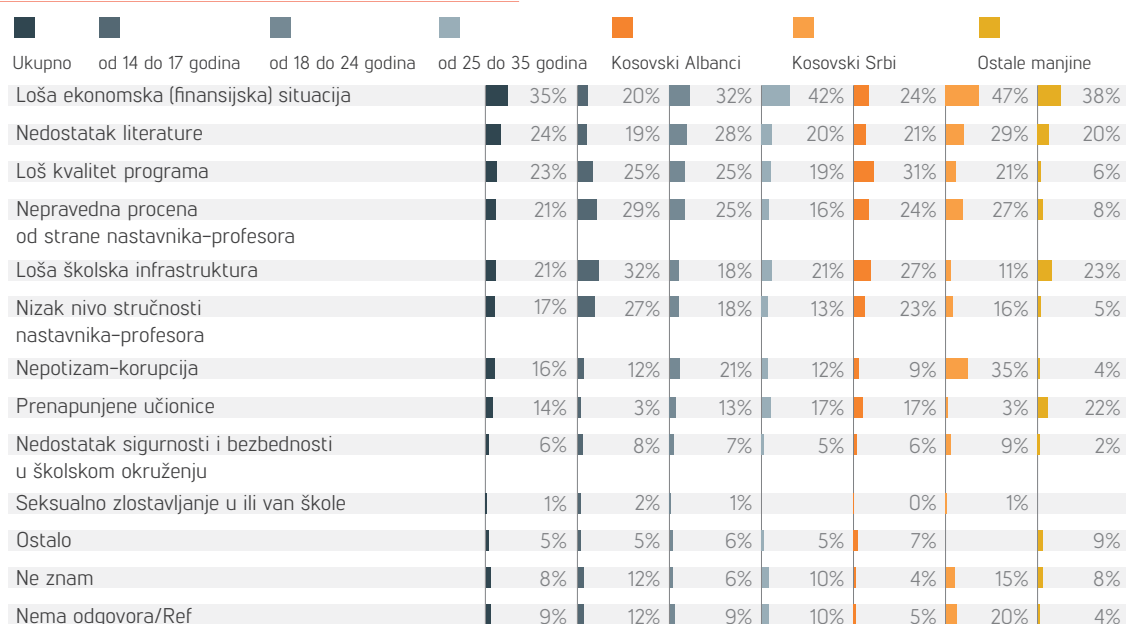
Slika 30.
Glavne prepreke uočene tokom obrazovanja

Raščlanjeni nalazi ankete prema etničkoj pripadnosti dalje pokazuju da su kosovski Srbi znatno verovatnije pominjali nepotizam/korupciju (35%) kao glavnu prepreku svedočenju tokom svog obrazovanja nego ispitanici kosovski Albanci (9%) ili oni koji potiču iz drugih nevećinskih zajednica (4%). Kosovski Srbi se takođe češće suočavaju sa poteškoćama zbog loše ekonomske situacije (47%) u poređenju sa ispitanicima koji dolaze iz drugih nevećinskih zajednica (38%) ili kosovskih Albanaca (24%). Sa druge strane, kosovski Albanci češće navode loš kvalitet programa (31%) i lošu školsku infrastrukturu (27%) od kosovskih Srba (21% i 11%).

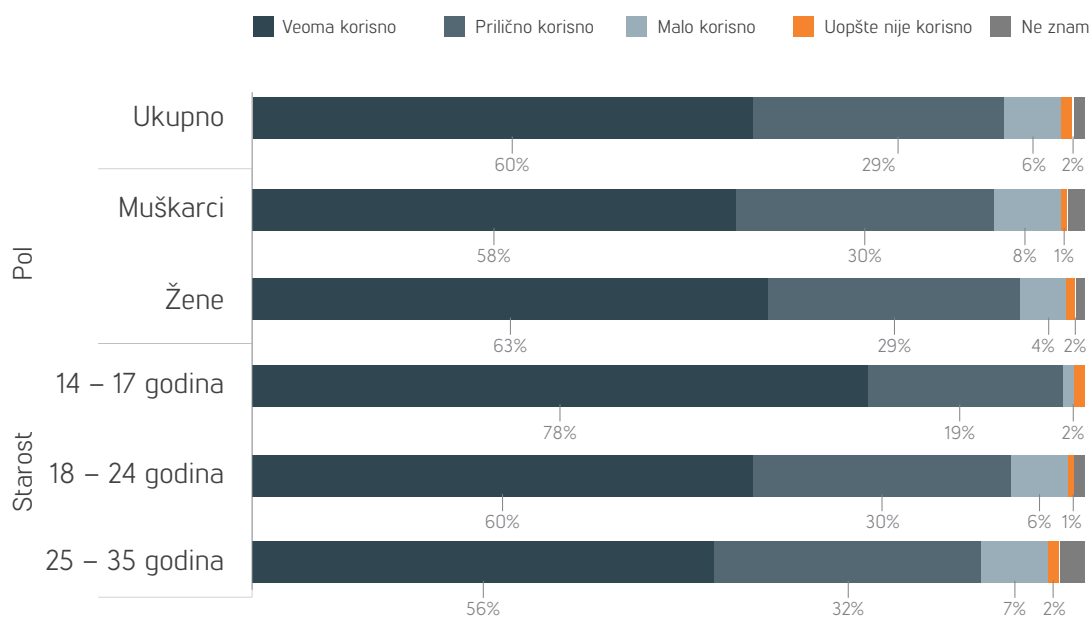
Ako se pbliže pogledaju razlike u različitim starosnim grupama, nalazi pokazuju da je veći broj starijih ispitanika (od 25 do 35 godina) kao prepreku naveo lošu ekonomsku situaciju (42%) u poređenju sa mlađim starosnim grupama (od 18 do 24 godine). stari, 32% i 14 do 17 godina, 20%). Ispitanici u dobi od 14 do 17 godina češće pominju lošu školsku infrastrukturu (32%) i nepravedno vrednovanje obrazovnog osoblja (29%) kao glavne prepreke kojima su se suočavali tokom svog obrazovanja. Nedostatku literature i nepotizmu/korupciji najčešće su svedočili ispitanici u dobi od 18 do 24 godine (28% odnosno 21%).

Slika 31.
Glavne prepreke kojima su se svedočile tokom obrazovanja, prema starosti i etničkoj pripadnosti

Tri od pet mladih ljudi smatralo je da će stručno osposobljavanje biti vrlo korisno za njihovu budućnost (60%), drugih 25% veruje da će biti donekle korisno. Oni koji pripadaju najmlađoj starosnoj grupi smatrali su da bi stručno osposobljavanje moglo biti od velike koristi za njihovu budućnost (78%). Dalje, nešto više žena (63%) smatra da je stručno obrazovanje veoma korisno u poređenju sa muškarcima (58%). Suprotno tome, više muškaraca (8%) nego žena (4%) smatra da stručno osposobljavanje od njih ima malo koristi.

Slika 32.
Doživljena korisnost stručne obuke za budućnost mladih ljudi

Generalno, uprkos nekim pozitivnim nalazima u ovoj studiji u pogledu percepcije mladih o kvalitetu njihovog obrazovanja, potrebno je više istraživanja kako bi se razmislilo o sadašnjosti i budućnosti obrazovanja na Kosovu. Na primer, nizak kvalitet obrazovanja rezultirao je lošim učinkom učenika u programu OECD-a za međunarodno ocenjivanje učenika (PISA) za 2018. godinu, stavljajući kosovske studente na dno sveta u razvoju i poslednje na zapadnom Balkanu. U isto vreme, kao što je istaknuto u različitim studijama, uključujući Izveštaj Evropske komisije za Kosovo 2020, obrazovni sistem ne pruža mladima veštine da ispune zahteve lokalnog i globalnog tržišta ometajući njihovu nezavisnost, dalje isključujući one koji su ranjivi i doprinoseći do političke i ekonomske obespravljenosti.

4.4 PRELAZAK NA ZAPOSLENJE

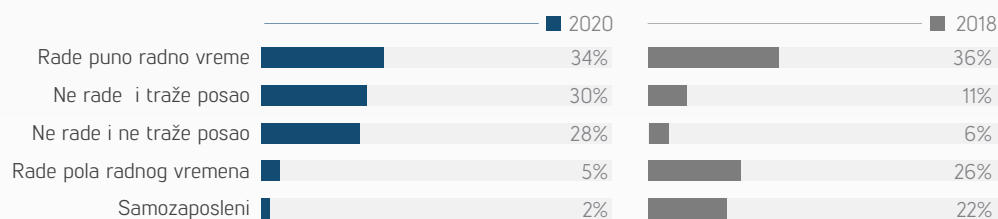
Ispitanicima u dobi od 18 do 35 godina takođe je predstavljeno nekoliko pitanja koja se odnose na temu **prelaska na zaposlenje**. To je, između ostalog, uključivalo pitanja u vezi sa njihovim radnim statusom, primanjima, vrstama poslova kojima su se bavili i poteškoćama sa kojima su se suočavali prilikom traženja posla.

Na pitanje o njihovoj trenutnoj radnoj aktivnosti¹² podaci otkrivaju da **58% ispitanika nije bilo angažovano u bilo kojoj vrsti posla**. U poređenju sa nalazima iz 2018. godine, ovo prikazuje porast od 41pp. Od nezaposlenih mladih ljudi, 30% je izjavilo da aktivno traži posao (povećanje za 20pp), dok je 28% nezaposlenih izjavilo da traži posao (povećanje za 22pp).

Nalazi podataka iz studije 2020. godine poklapali su se sa celokupnom stvarnošću na Kosovu prilikom konsultovanja zvaničnih statističkih podataka Kosovske agencije za statistiku (ASK); Podaci ASK iz 2019. godine pokazuju da je 49% ispitanika starih 15–24 godine i 31% starih 25–34 godine bilo nezaposleno (ASK, 2019a). Udeo NEET mladih u omladinskoj populaciji iznosio je 32% u 2019. godini, više mladih žena (34%) nego mladih muškaraca (31%) bilo je NEET u 2019. godini prema ASK (ASK, 2019b). Dalje, prilikom procene nalaza podataka iz 2020. godine, treba imati na umu uticaj tekuće pandemije COVID-19 na ekonomiju i ljude na Kosovu.

Kao i u nalazima iz 2018. godine (36%), oko jedne trećine izjavilo je da radi sa punim radnim vremenom (34%). Međutim, rad sa skraćenim radnim vremenom značajno se smanjio sa 22% na samo 5%, a samo 2% je izjavilo samozapošljavanje u poređenju sa 22% ispitanika u 2018. godini.

Slika 33.
Trenutne aktivnosti zapošljavanja mladih

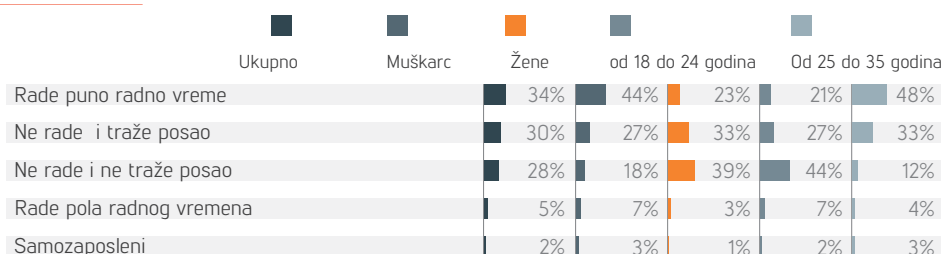
¹²U vreme intervjua, novembar/decembar 2020

Raščlanjeni podaci prema polu pokazali su da je kod mladih žena znatno veća verovatnoća da će biti nezaposlene i da neće tražiti posao (39%) u poređenju sa mladićima (18%). Samo 27% mladih žena bilo je angažovano na bilo kojoj vrsti posla, u poređenju sa 54% mladih muškaraca. Upoređujući podatke za 2018. i 2020. godinu, udeo mladih žena koje su bile nezaposlene i nisu tražile posao povećao se za 36 pp.

Dalje se istaklo da mlađi ispitanici (od 18 do 24 godine) imaju znatno veću verovatnoću da neće tražiti posao dok su nezaposleni (44%), nego oni između 25 i 35 godina (12%). Potonja starosna grupa bila je češće angažovana na radu sa punim radnim vremenom (48%) od one starosti 18–24 godine (21%).

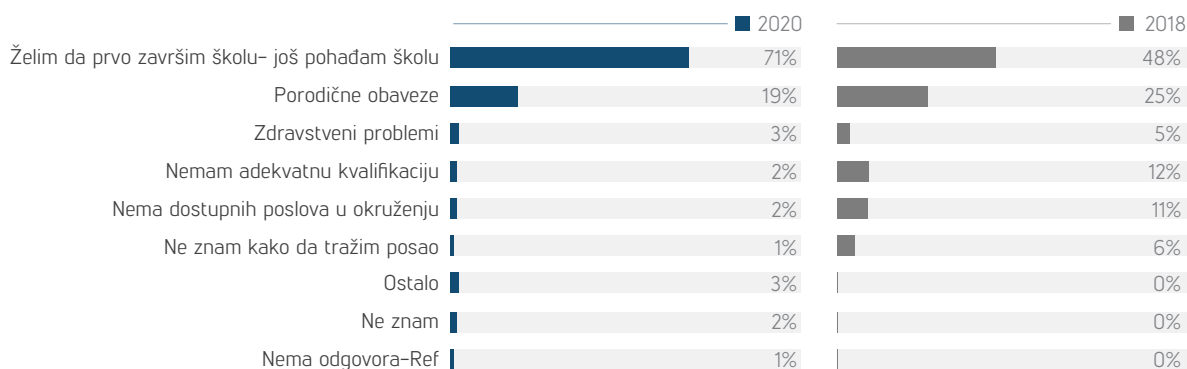
Mladi ljudi koji su učestvovali u fokus grupi bili su uglavnom nezaposleni (21), dok je 17 bilo zaposleno. Zaposleno je više učesnika fokus grupa kosovskih Srba nego učesnika kosovskih Albanaca.

Slika 34.
Trenutne aktivnosti zapošljavanja mladih, prema polu i starosti

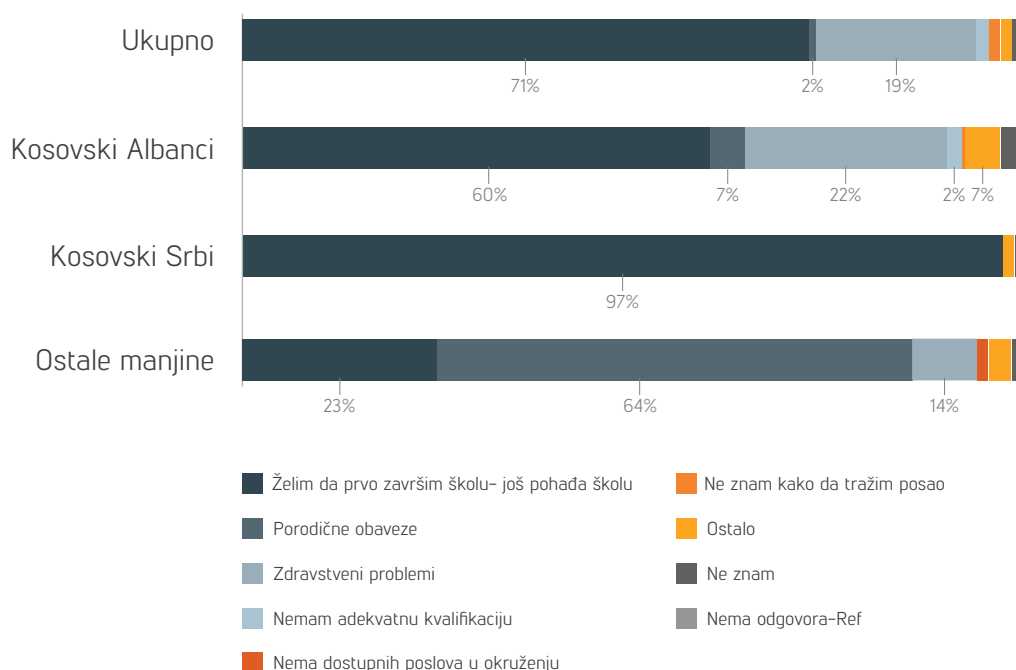
Najčešći pomenuti razlog zbog kojeg nezaposleni mladi ljudi nisu tražili posao bio je želja da prvo završe obrazovanje (71%, povećanje za 23pp). Još 19% ispitanika kao razlog ne traži posao traži porodične obaveze. Mladi su 2018. godine kao razloge zbog kojih nisu tražili zaposlenje češće pominjali porodične odgovornosti (25%) i nepostojanje pravih kvalifikacija (12%).

Slika 35.
Razlozi zbog kojih se ne traži zaposlenje

Raščlanjivanje prema etničkoj pripadnosti pokazalo je da je većina ispitanika sa kosovskih Srba kao razlog ne traženja zaposlenja navela da prvo želi da završi svoje obrazovanje (97%). Manje od dve trećine kosovskih Albanaca izjavilo je isto (60%), dok je gotovo svaki četvrti (22%) naveo porodične obaveze kao razlog ne traženja posla. Većina ispitanika koji potiču iz drugih nevećinskih zajednica (64%) takođe navodi porodične obaveze kao razlog ne pokušaja osiguranja zaposlenja, dok 14% navodi zdravstvena pitanja kao razlog.

Slika 36.
Razlozi zbog kojih se ne traži
zaposlenje prema nacionalnoj pripadnosti

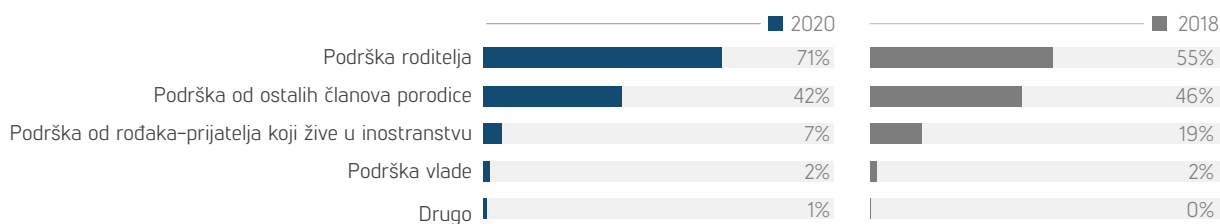

Pored toga, nedostatak nade u bolju budućnost i nedostatak perspektive uopšte, učesnici fokus grupa kosovskih Albanaca i kosovskih Srba naveli su kao razloge zbog kojih su neki mladi na Kosovu izgubili motivaciju za traženje zaposlenja.

Gotovo tri od četiri mlade nezaposlene osobe primile su podršku roditelja (71%), još 42% dobilo je podršku ostalih članova porodice. U poređenju sa 2018. podrškom roditelja povećala se za 16pp u 2020. Sa druge strane, više mladih ljudi je dobilo podršku rođaka ili prijatelja koji žive u inostranstvu u 2018. godini (19%), u poređenju sa 2020. godinom (7%). Dalje, samo 2% je izvestilo da je dobilo javno finansiranje, a neki učesnici fokus grupa kritikovali su kosovske institucije zbog nedostatka finansijske podrške studentima i izjavili da čak ni onima koji su dobili podršku nije bilo dovoljno za život.

Slika 37.

Kako se mladi nezaposleni finansijski izdržavaju

Onima koji su prijavili da su nezaposleni 2020. godine postavljen je i niz daljih pitanja kako bi bolje razumeli svoju situaciju.

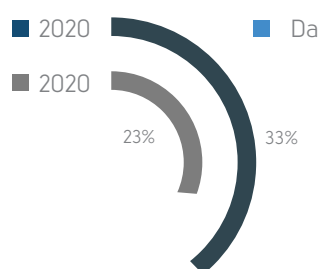
Jedan od faktora koji se istakao je onaj kod koga je oko tri od četiri prijavilo da nema radnog iskustva (77% naspram 67% u 2018. godini). Većina ispitanika napustila je prethodni posao zato što su bili na kratkoročnim pozicijama (43%) ili zato što su im funkcije ukinute (28%). U 2018. godini više mladih je pomenulo raskid (38%) i manje kratkoročnih angažmana (31%).

Nalazi fokusne grupe podvukli su pitanje radnog iskustva. Mnogi mladi ljudi, kosovski Albanci i kosovski Srbi, smatrali su da je kao pokretaču karijere gotovo nemoguće obezbediti posao zbog velikih očekivanja poslodavaca o radnom iskustvu. Nedostatak mogućnosti za stažiranje takođe je naglašen kao faktor sputavanja za rani razvoj karijere na Kosovu, posebno od strane kosovskih Albanaca.

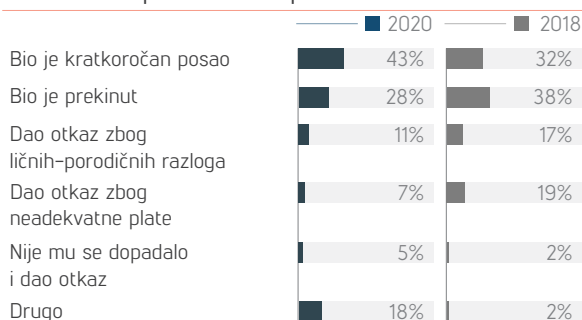
[...] ljudi koji su tek završili srednju školu ne mogu imati nikakvo iskustvo. Kako doći do njega? Dakle, to je ključni problem, svi traže iskustvo i niko ne želi da zapošljava ljude kako bi zapravo mogli da dobiju iskustvo.
(Mlada kosovska Srпкиnja (19) iz Gračanice)

Dok su dve trećine mladih ljudi koji su učestvovali u istraživanju tvrdile da nikada nisu odbili posao, navodno je to učinila skoro jedna trećina (30%, u poređenju sa 21% u 2018. godini). Na pitanje da li bi nezaposleni ispitanici razmatrali posao sa niskim primanjima, mišljenja su varirala jer je 34% odgovorilo sa možda, 32% sa da i 29% sa ne.

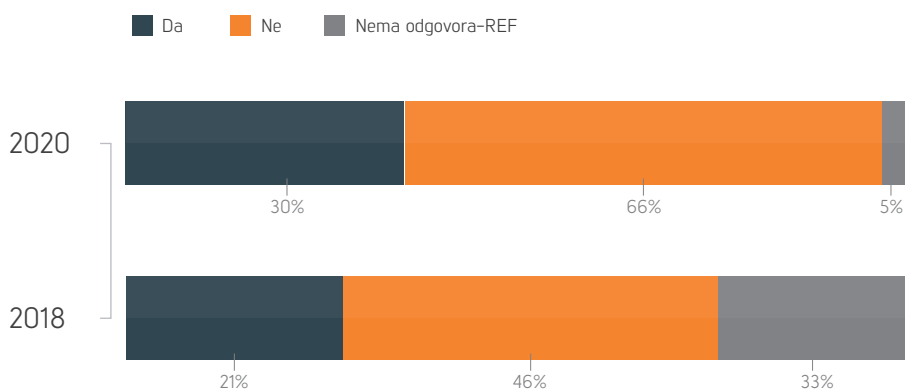
Slika 38.
Radno iskustvo
nezaposlenih mladih ljudi

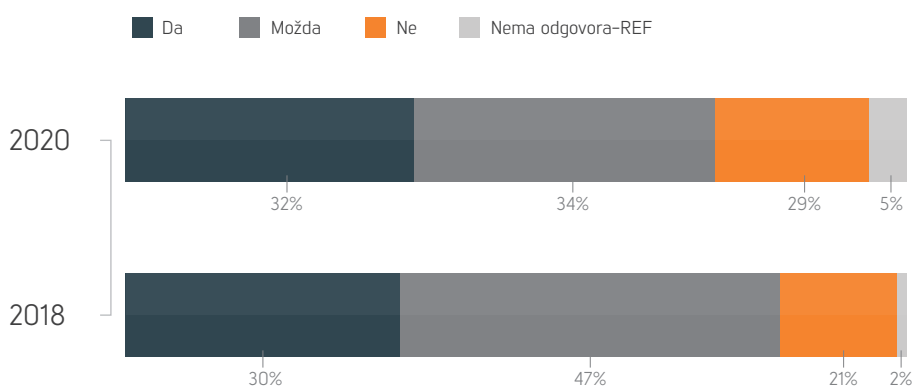
Slika 39.
Razlozi zbog kojih se više
ne radi na prethodnim poslovima

Slika 40.
Nezaposleni koji su odbili posao

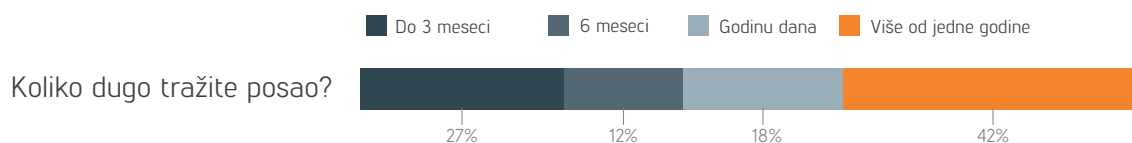

Slika 41.
Nezaposleni koji bi smatrali da imaju mala primanja

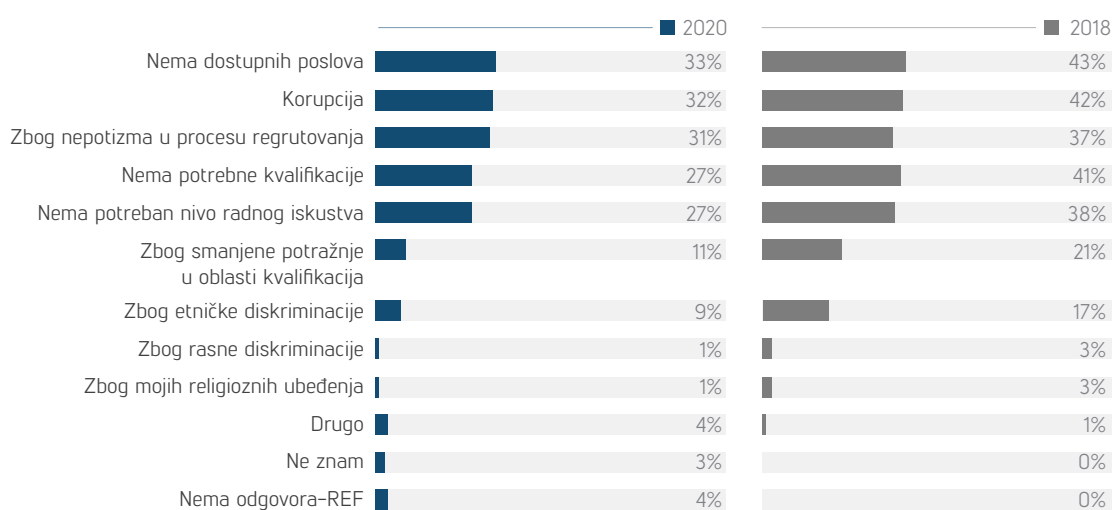
Otprilike dva od pet mladih ispitanika koji su se izjavili da su nezaposleni, ali traže posao, izjavili su da su tragali više od godinu dana (42%). Još 27% je prijavilo da je tragalo do tri meseca, dok je 18% tražilo godinu dana.

Slika 42.
Vremensko trajanje traženja zaposlenja

Nezaposleni mladi ljudi identifikovali su glavnu **poteškoću u pronalaženju posla** sa nedostatkom slobodnih radnih mesta / radnih mesta (33% prema 43% u 2018. godini), korupcijom (32% prema 42% u 2018), nepotizmom u procesu regrutovanja (31% prema 37% u 2019. godini) i u nedostatku profesionalnih kvalifikacija ili potrebnog nivoa radnog iskustva (po 27% naspram 41% i 38% u 2018. godini). Kao što otkrića ukazuju, dok su glavni razlozi za poteškoće u pronalaženju posla ostali isti, veći procenat ispitanika pomenuo ih je u 2018. godini.

Slika 43.
Razlozi za poteškoće u obezbeđivanju zaposlenja

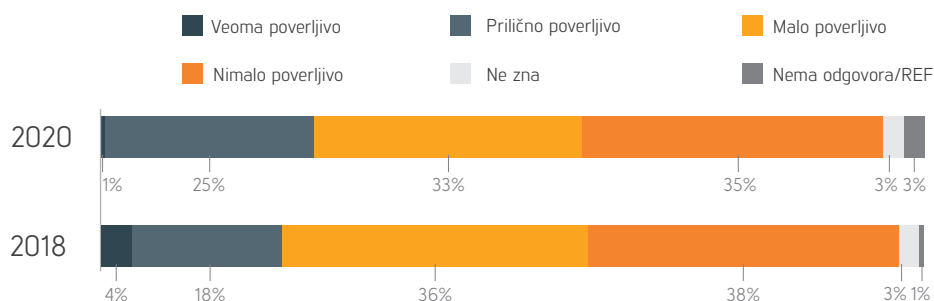
Učesnici fokusnih grupa kosovski Albanci i kosovski Srbi isticali su pitanje nepotizma i nepravednih procesa zapošljavanja, dok su neki pominjali i probleme sa diskriminacijom.

Samo prošle godine sam se prijavio na 40 slobodnih radnih mesta, bio sam na četiri intervjuja, 2-3 su odgovorili da verifikuju moju prijavu. U svim mojim intervjuima pominjana je moja marama. (Mlada kosovska Albanka (30) iz Kačanika)

Još jedno pitanje koje zabrinjava je da više od svakog trećeg nezaposlenog mladog čoveka uopšte nije bilo uvereno da će naći posao u narednih šest meseci (35% naspram 38% u 2018. godini). Nalazi su takođe pokazali da oko dve od pet mladih žena uopšte nije samopouzđano (39%), dok je nešto manje mladića to izrazilo (31%).

Jedna trećina je imala malo poverenja (33% prema 36% u 2018. godini), a 25% se osećalo donekle samouvereno u pronalaženju zaposlenja u narednih šest meseci. Samo 1% izrazilo je da je vrlo samopouzđano u pronalaženju posla u narednih šest meseci, dok se u 2018. godini 4% izrazilo kao vrlo samopouzđano.

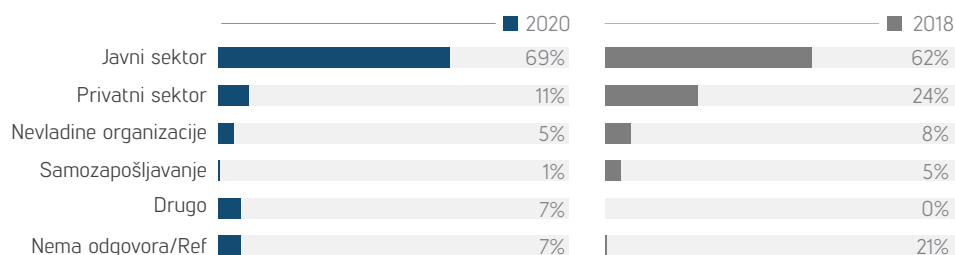
Slika 44.
Poverenje u pronalaženje posla
u narednih šest meseci

Javni sektor je i dalje viđen kao najpovoljniji potencijalni poslodavac za mlade nezaposlene na Kosovu 2020. Više od dve trećine nezaposlenih ispitanika izjavilo je da preferira rad u javnom sektoru (69% naspram 62% u 2018. godini) za razliku od privatni sektor (11%), nevladine organizacije (5%) ili samozapošljavanje (1%).

Udeo mladih koji su pokazali prednost prema privatnom sektoru ili samozapošljavanju smanjio se za -13pp odnosno -4pp, u poređenju sa nalazima iz 2018. godine. Iako su neki učesnici fokus grupa istakli da su nepotizam i korupcija problemi u javnom i privatnom sektoru, neki učesnici kosovskih Srba smatrali su da je proces zapošljavanja u javnim institucijama pošteniji u poređenju sa privatnim i da je stoga poželjniji poslodavac.

Slika 45.
Preferencija radnog sektora

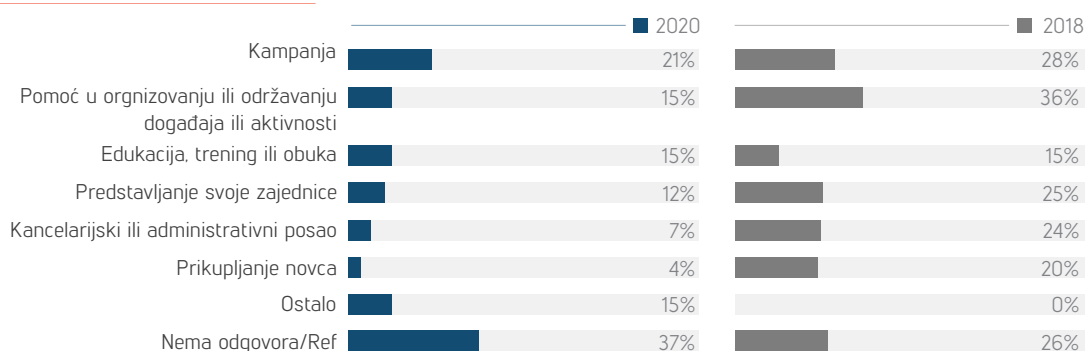

Na pitanje da li su se nezaposleni ispitanici bavili bilo kakvim neplaćenim poslom da bi pomogli organizacijama, klubovima ili grupama zajednica, 37% nije dalo odgovor na ovo pitanje. Oko 21% je učestvovalo u kampanjama, po 15% je pomoglo u organizovanju događaja / aktivnosti ili je pomoglo u obrazovanju, obuci ili podučavanju. Još 12% angažovano je na aktivnostima predstavljanja svoje zajednice.

Generalno, upoređujući nalaze podataka o ovom pitanju za 2018. i 2020. godinu, opšta spremnost mladih da se uključe u volonterske aktivnosti se smanjila.

Slika 46.

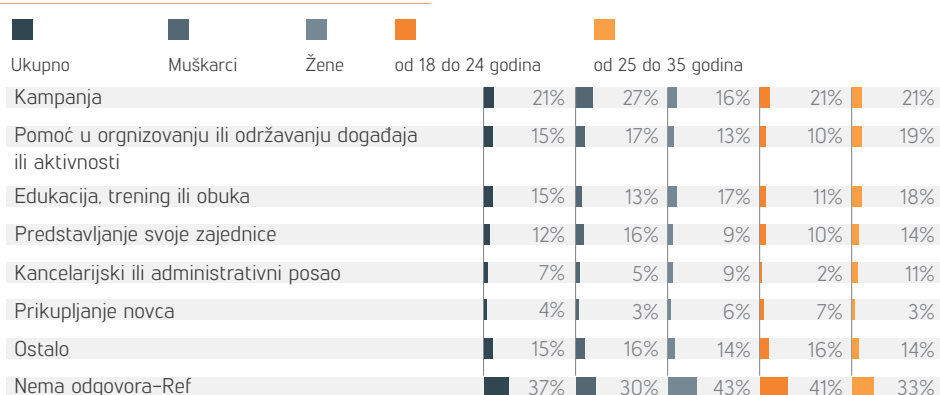
Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama

Nalazi raščlanjeni po polu pokazuju da se više muškaraca bavilo kampanjom (27%), pomažući u organizovanju događaja ili aktivnosti (17%) ili predstavljaajući svoju zajednicu (16%) nego žene (16%, 13% i 9%, respektivno). Sa druge strane, žene su češće uključene u obrazovanje, obuku ili podučavanje (17%) u poređenju sa muškarcima (13%). Iako su podaci otkrili da se 21% obe starosne grupe bavilo kampanjom, druge vrste volonterskog rada bile su češće među starijim ispitanicima u dobi od 25 do 35 godina u poređenju sa onima između 18 i 24 godine.

Slika 47.

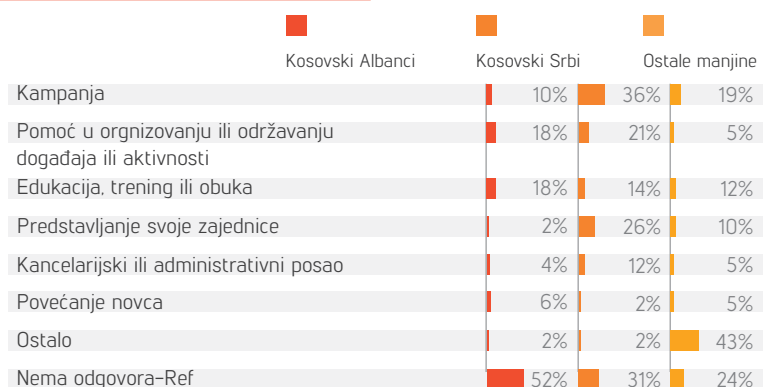
Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama prema polu i starosti

Nalazi istraživanja dalje pokazuju da su ispitanici kosovski Srbi bili aktivniji u vođenju kampanja (36%), pomagali u organizovanju događaja i aktivnosti (21%) i predstavljali svoju zajednicu (26%) u poređenju sa kosovskim Albancima ili drugim nevećinskim zajednicama. Kosovski Albanci češće pominju angažovanje u obrazovanju, obuci ili podučavanju (18%) u poređenju sa kosovskim Srbima (14%) i ostalim nevećinskim zajednicama (12%). (Imajte na umu, 43% ostalih nevećinskih zajednica koje su odabrale „drugo“ najčešće su navele da nisu učestvovala u bilo kojoj vrsti volonterskog / neplaćenog rada).

Slika 48.

Angažovanje u neplaćenim aktivnostima za pomoć organizacijama, klubovima, grupama ili zajednicama, prema nacionalnoj pripadnosti

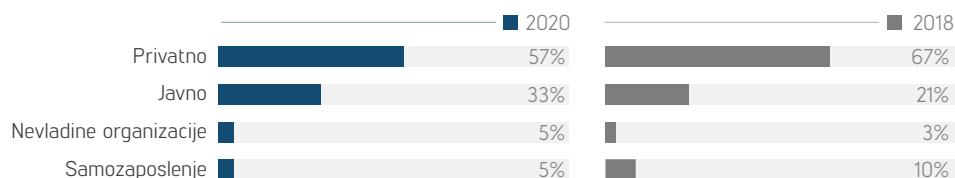

Iako ispitanici fokus grupa nisu posebno pitani o volonterskim ili neplaćenim aktivnostima, nekoliko učesnika fokus grupe kosovskih Albanaca spomenulo je angažovanje u volonterskom radu i izvestilo da je obezbedilo plaćeni rad za istu organizaciju nakon nekog vremena.

Među ispitanicima koji su bili zaposleni u vreme intervjua, većina je radila u privatnom sektoru (57%, pad od -9pp), dok je trećina bila angažovana u javnom sektoru (33%, povećanje od 12pp). Pet odsto je radilo u NVO (povećanje za 2pp) ili je bilo samozaposleno (smanjenje za -5pp).

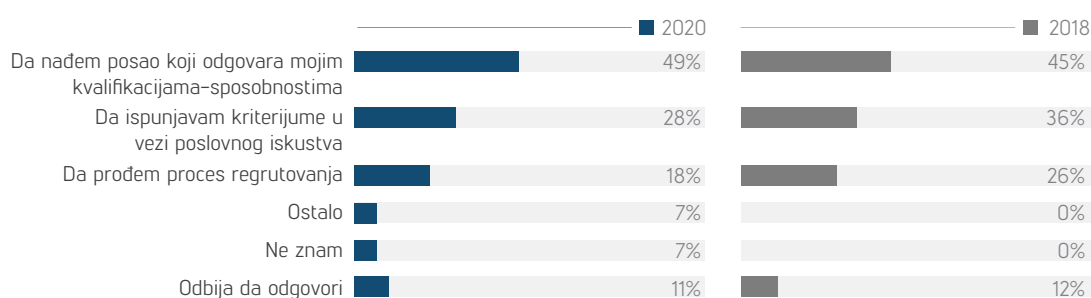
Slika 49.

Vrsta radnog mesta zaposlenih ispitanika

Pronalaženje posla pogodnog za kvalifikacije i veštine ispitanika predstavljali su najveći izazov za 49% onih mladih ljudi koji su trenutno bili zaposleni u vreme intervjuja (povećanje od 5pp u odnosu na 2018. godinu). Još 28% smatra da je ispunjavanje kriterijuma u pogledu radnog iskustva najveći izazov (smanjenje za -7pp), a 18% je reklo da prolazi proces regrutovanja (pad za -8pp). Nedostatak radnog iskustva i nepotizam takođe su istakli učesnici fokus grupa.

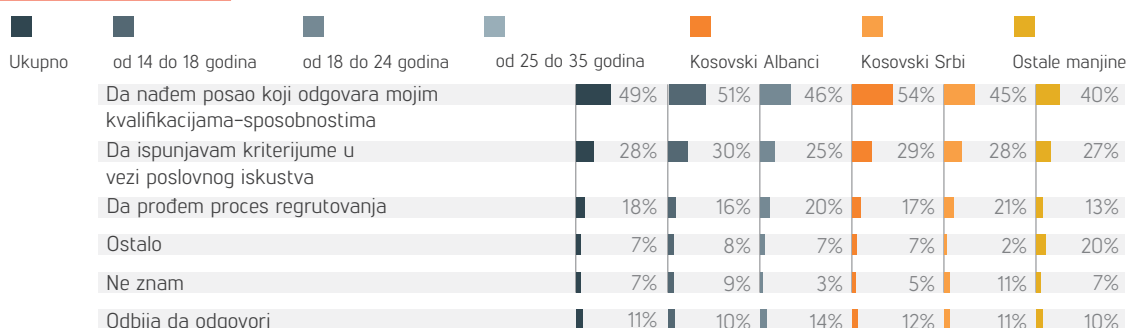
Slika 50.
Izazovi u zapošljavanju

Kada se pobliže pogledaju izazovi zapošljavanja razvrstani prema polu, nalazi pokazuju da je nešto više muškaraca (51%) kao izazov spomenulo pronalazak odgovarajućeg posla za svoje kvalifikacije i ispunjavanje kriterijuma u pogledu radnog iskustva (30%), u poređenju sa ženama (46% odnosno 25%). Suprotno tome, više žena je pominjanje procesa regrutacije spomenulo kao izazov (20%) nego muškaraca (16%).

Slična zapažanja data su i prilikom analize nalaza po etničkoj pripadnosti; više kosovskih Albanaca je spomenulo pronalazak odgovarajućeg posla za svoje kvalifikacije (54%) i ispunjavanje kriterijuma u pogledu radnog iskustva (29%), u poređenju sa kosovskim Srbima (45% i 28%) ili drugim nevećinskim zajednicama (40% i 27% respektivno). Više kosovskih Srba navodi prolazak procesa regrutacije kao izazov (21%) nego kosovskih Albanaca (21%) ili drugih nevećinskih zajednica (13%).

Slika 51.
Izazovi u zapošljavanju, prema polu i etničkoj pripadnosti

4.5 MEĐUETNIČKA, VERSKA I BEZBEDNOSNA PITANJA

Značajan udeo ispitanika (21%) smatrao je da su **odnosi između različitih etničkih grupa na Kosovu napeti**, ali poslednjih godina došlo je do značajnih poboljšanja. Još 16% je videlo neka poboljšanja. Sve u svemu, 17% odnosno 16% doživljavalo je odnose kao „uopšte ne napete“ ili „ne tako napete“, sa druge strane, 15% je smatralo da su odnosi napeti i da će i dalje biti takvi.

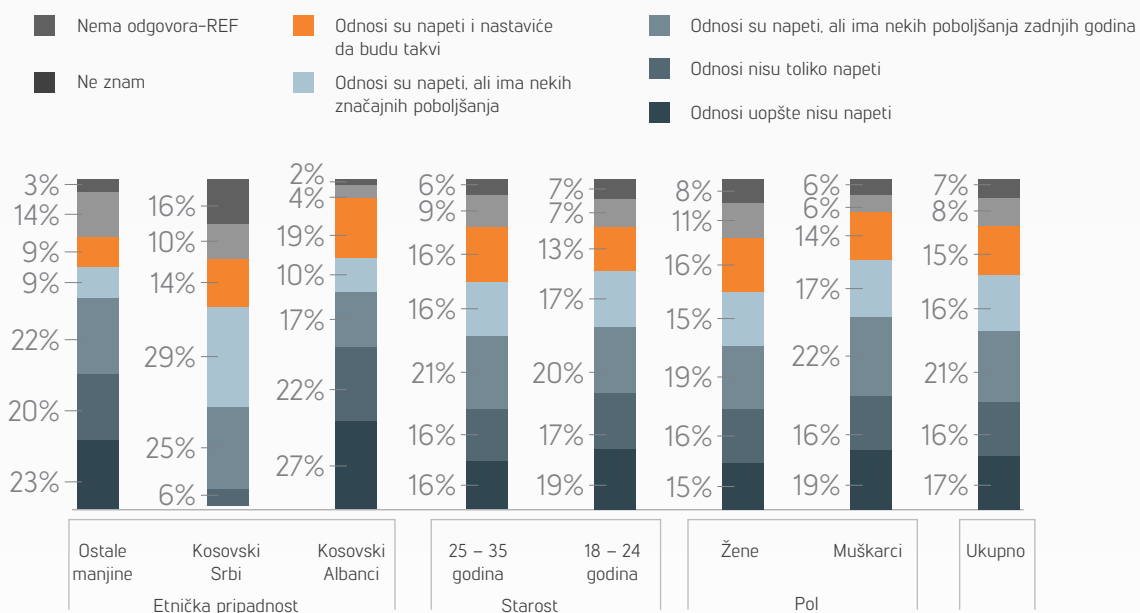
Iako podaci raščlanjeni po polu o međunacionalnim odnosima nisu pokazali velike razlike, raščlanjeni podaci prema etničkoj pripadnosti otkrili su značajne razlike. Na primer, **dok je 27% kosovskih Albanaca smatralo da odnosi uopšte nisu napeti, samo 1% kosovskih Srba je izjavilo isto.** Znatno više kosovskih Srba smatra da su odnosi napeti, dok su napravljena značajna poboljšanja (29%) u poređenju sa kosovskim Albancima (10%). Međutim, 19% kosovskih Albanaca i 14% kosovskih Srba i dalje oseća da su odnosi napeti i da će i dalje biti.

Diskusije u fokus grupama otkrile su da **pitanja prošlosti** i dalje igraju ulogu u ovom kontekstu. Učesnici kosovskih Albanaca i kosovskih Srba pomenuli su stalni uticaj roditelja i nastavnika (starije generacije) koji su svoje predrasude i nepoverenje preneli na mlade ljude na Kosovu. Međutim, neki od mladih učesnika obe nacionalnosti smatrali su da su se odnosi između mladih poboljšali i da je generalno došlo do određenog napretka.

Najčešće su oni koji su imali lični kontakt sa drugom nacionalnošću imali bolji pogled jedni prema drugima. Neki učesnici kosovskih Srba nikada nisu komunicirali sa osobom kosovskom Albancem, takođe su izjavili da su mediji često sprečavali izgradnju poverenja između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba spekulativnim izveštavanjem. Neki od učesnika kosovskih Albanaca takođe su istakli kako je učešće u zajedničkim aktivnostima promenilo / smanjilo njihove predrasude.

Slika 52.

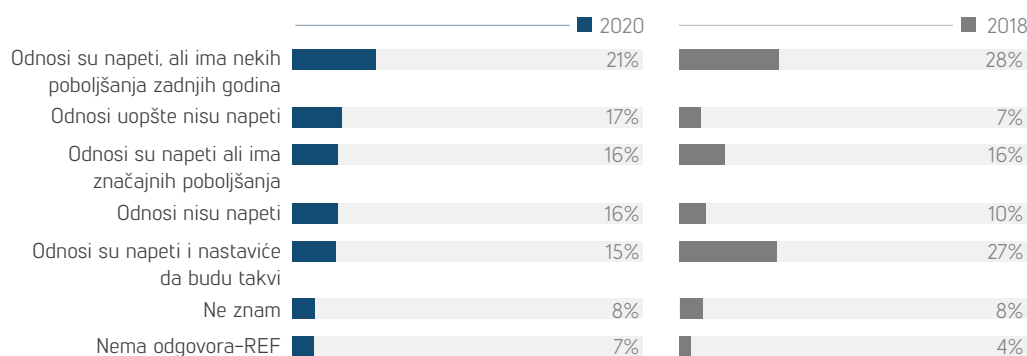
Ocena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba

Kada se upoređuju gore razmatrani rezultati iz 2020. godine sa ukupnim rezultatima iz 2018. godine, može se primetiti da je manje ispitanika 2020. godine izjavilo da su odnosi napeti, dok su neka poboljšanja napravljena poslednjih godina (21%) u odnosu na 2018. godinu (28%). Međutim, više ispitanika je izjavilo da odnosi „uopšte nisu napeti“ ili „nisu toliko napeti“ 2020. godine (17% odnosno 16%) u poređenju sa 2018. (7% odnosno 10%). Znatno manje ispitanika u 2020. godini verovalo je da su odnosi napeti i da će i dalje biti (15%) u poređenju sa nalazima iz 2018. godine (27%).

Slika 53.

Procena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba, 2020. prema 2018

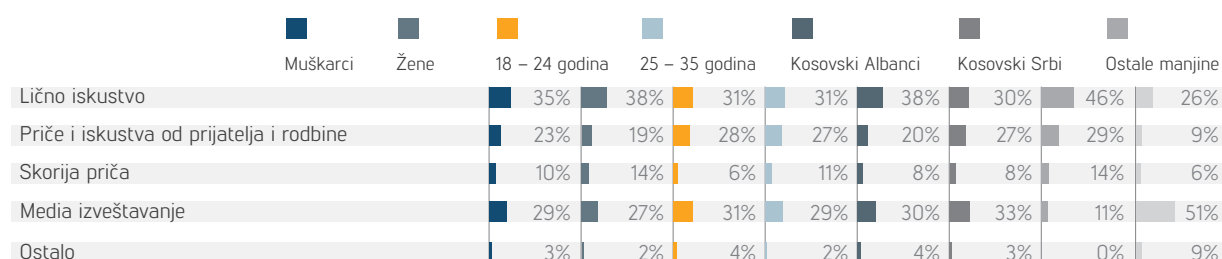
Generalno, mišljenja koja su ispitanici imali o odnosu kosovskih Albanaca i kosovskih Srba zasnivaju se na ličnim iskustvima, prema 35% mladih koji su učestvovali u ovoj anketi. Gotovo trećina je izjavila da je svoje mišljenje temeljila na izveštavanju u medijima (29%), dok se 23% izjavilo da je svoje mišljenje temeljilo na pričama i iskustvima prijatelja i rođaka. Samo 10% je pomenulo noviju istoriju kao osnovu za svoja mišljenja. Više mladića je izjavilo da su svoju procenu zasnovali na odnosima između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba na sopstvenim iskustvima (38%), u poređenju sa mladim ženama (31%).

Suprotno tome, više mladih žena izjavilo je da svoju procenu zasniva na pričama i iskustvima prijatelja i rođaka (28%), u poređenju sa mladićima (19%). Znatno broj ispitanika oba pola pomenio je izveštavanje u medijima kao osnovu svoje ocene o odnosima između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba (31% žena, 27% muškaraca). Procena zasnovana na njihovim ličnim iskustvima bila je nešto češća kod starijih ispitanika (25–35 godina) u poređenju sa mlađim (18 do 23 godine).

Kada se pažljivije pogledaju podaci razvrstani prema etničkoj pripadnosti, primećeno je da kosovski Srbi ređe zasnivaju svoju procenu na izveštavanju u medijima (11%), u poređenju sa ostalim nevećinskim zajednicama (51%) i kosovskim Albancima (33%). Skoro polovina kosovskih Srba svoju procenu je zasnovala na ličnim iskustvima (46%), dok je samo 30% kosovskih Albanaca učinilo isto.

Slika 54.

Osnova procene odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba

Procena **odnosa sa mladima koji dolaze iz drugih nevećinskih zajednica**¹³ bila je različita. Otprilike svaki treći doživljavao ih je kao nimalo napete (35%), drugih 17% smatralo je da nisu toliko napeti, dok je 15% odnose doživljavalo kao napete uz značajna poboljšanja, a 12% ih je ocenilo kao napete uz neka poboljšanja u poslednjih godina. Samo 6% smatra da su ti odnosi napeti i da će verovatno i dalje biti.

Analizirajući rezultate podataka raščlanjene prema etničkoj pripadnosti, primećeno je da više od polovine mladih kosovskih Albanaca doživljava odnose sa drugim nevećinskim zajednicama uopšte kao napete (53%). Ispitanici koji dolaze iz drugih nevećinskih zajednica takođe su u velikoj meri smatrali da odnosi sa drugima uopšte nisu napeti (53%). Mladi kosovski Srbi istakli su se u ovom pogledu sa samo 1% izjavivši da odnosi uopšte nisu napeti. Preko trećine je ocenilo odnose sa drugim nevećinskim zajednicama kao napete sa značajnim poboljšanjima (34%), dok ih je 24% doživljavalo kao napete sa nekim poboljšanjima poslednjih godina.

Učesnici fokusnih grupa kosovski Albanci smatrali su da su diskriminacija i predrasude široko rasprostranjene prema Romima, Aškalijama i Egipćanima na Kosovu. Iako su mnogi smatrali da su njihovi lični odnosi sa ovim nevećinskim zajednicama dobri, rekli su da su predrasude starijih generacija kosovskih Albanaca imale ozbiljne posledice na to kako su neki od mladih gledali na pripadnike nevećinskih zajednica.

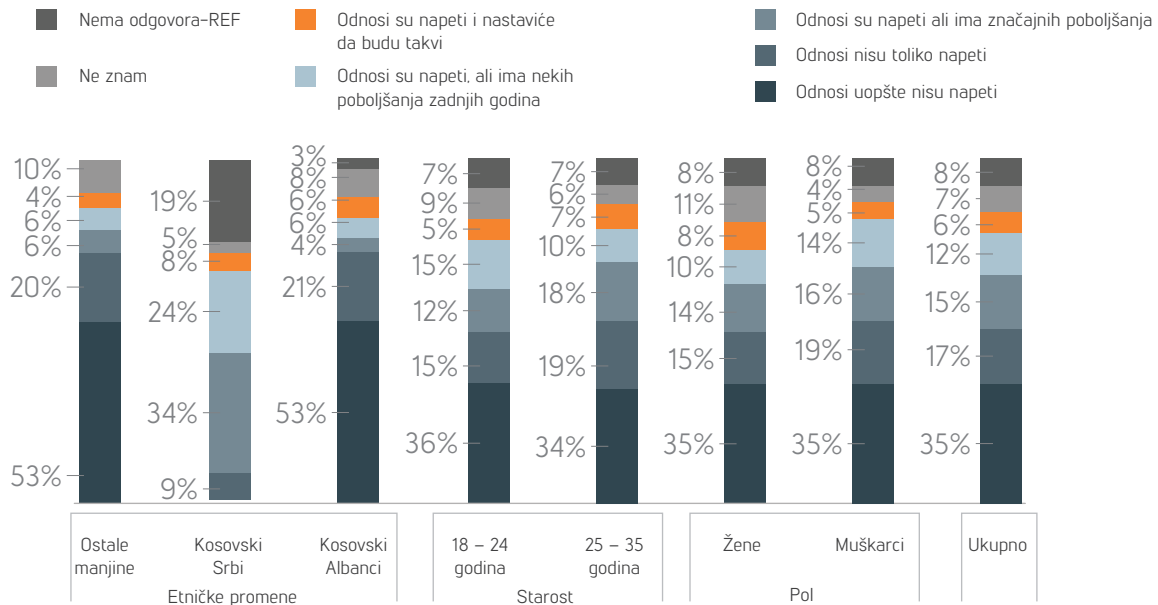
[...] u 7. razredu smo u razredu imali momka koji je poticao iz romske zajednice i kada je stigao u naš razred – ostao je tamo godinu ili dve. Bio je teško diskriminisan, maltretiran, kako se oblačio, tako i kako je uvek ostao sam, ali u isto vreme niko se nije družio sa njim. Jednog dana, jedan moj profesor, rekao mi je da sednem pored njega; [...] tada sam i ja bio maltretiran i uvređen jer sam sedeo pored njega.

(Mlada kosovska Albanka (17) iz Prištine)

¹³Odnosi se na pripadnike zajednica Roma, Aškalija, Turaka i Egipćana.

Slika 55.

Procena odnosa između mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba i drugih nevećinskih zajednica

Dalje, ispitanici su pitani o glavnim razlozima koji doprinose zategnutim odnosima između različitih etničkih grupa na Kosovu. Svaka treća je kao glavni razlog navela uticaj sećanja na sukobe (33%), dok je gotovo isto toliko izjavilo uticaj starijih generacija koje su iskusile sukob (29%).

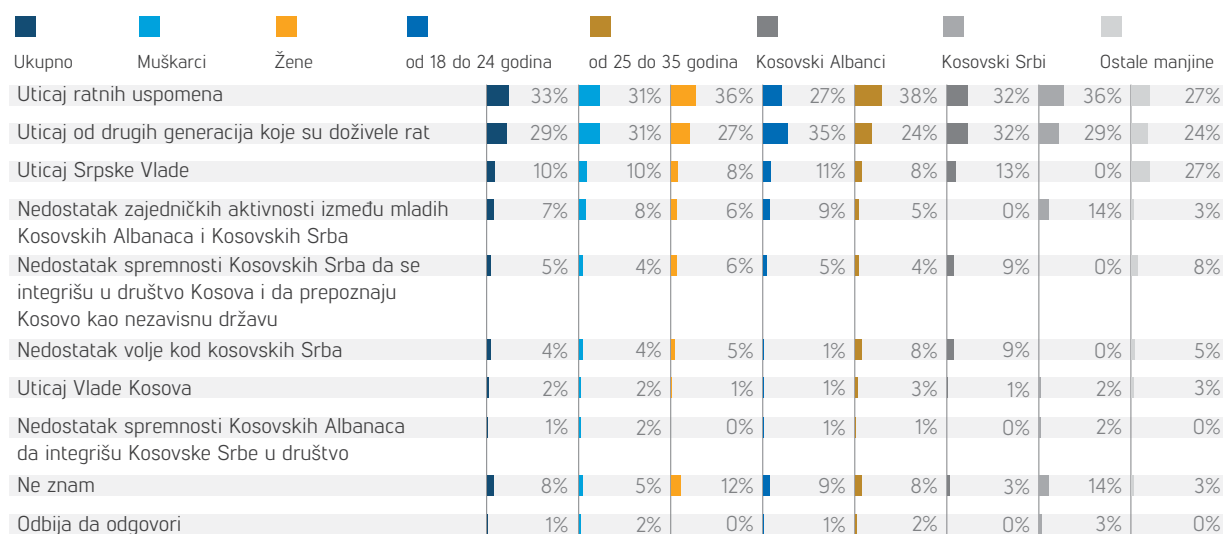
Ispitanici u dobi od 25 do 35 godina češće su smatrali da je uticaj sećanja na sukobe glavni razlog za napete odnose (38%), nego oni koji pripadaju mlađoj starosnoj grupi (27%).

I dok je 27% ispitanika koji potiču iz drugih nevećinskih zajednica i 13% kosovskih Albanaca uticaj Vlade Srbije smatralo glavnim razlogom napetih odnosa, niko od ispitanika kosovskih Srba nije spomenuo ovaj faktor.

Nalazi fokus grupe u celini su potvrdili nalaze ankete u vezi sa ovom materijom. Kao što je gore rečeno, uticaj starije generacije i njihove predrasude proglašeni su jednim od glavnih faktora koji doprinose kontinuiranim predrasudama mladih iz različitih etničkih grupa jedni prema drugima.

Slika 56.

Glavni razlozi koji doprinose zategnutim odnosima između različitih etničkih grupa na Kosovu

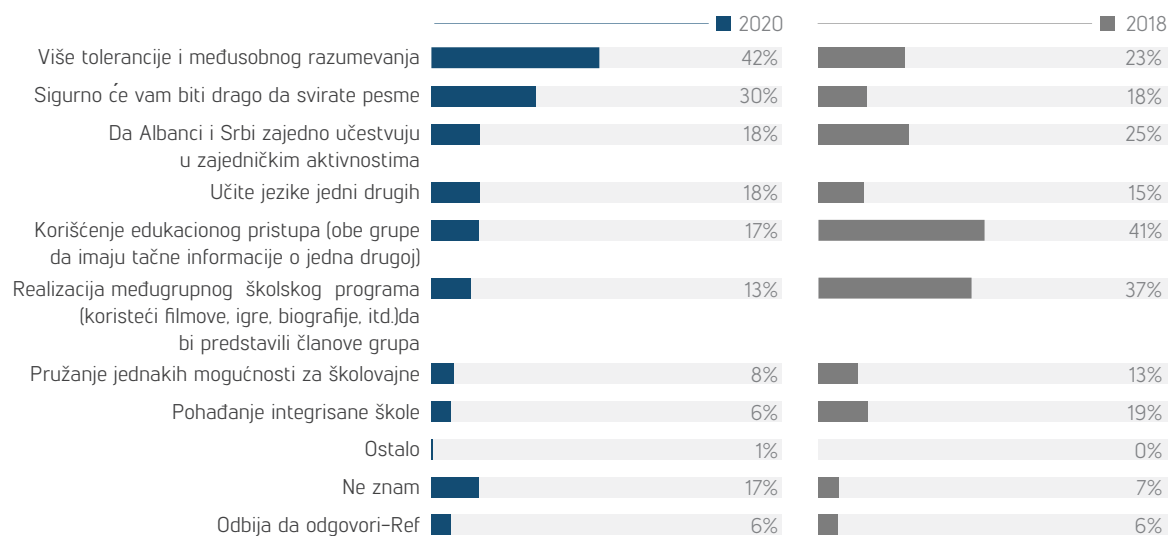

Istraživanje je takođe istraživalo mišljenja mladih o tome **kako se mogu poboljšati odnosi između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca**. Više od dva od pet ispitanika spomenulo je povećanje tolerancije i razumevanja jedni za druge (42%) kao rešenje, dok je 30% navelo pružanje jednakih mogućnosti za učešće u tekućim političkim, ekonomskim i socijalnim procesima. Još 18% smatra da bi učešće u zajedničkim aktivnostima moglo pomoći u poboljšanju odnosa. Učenje jezika jedni drugih takođe je pomenulo 18%.

Tokom Studije mladih za 2018. godinu, više mladih je kao predloge za poboljšanje pomenulo obrazovni pristup (41%), programe među-grupnog obrazovanja (37%), zajedničke aktivnosti (25%) i integrisane škole (19%). Samo 23% je pomenulo povećanu toleranciju i razumevanje u 2018. godini.

Slika 57.

Kako bi se mogli poboljšati odnosi između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba

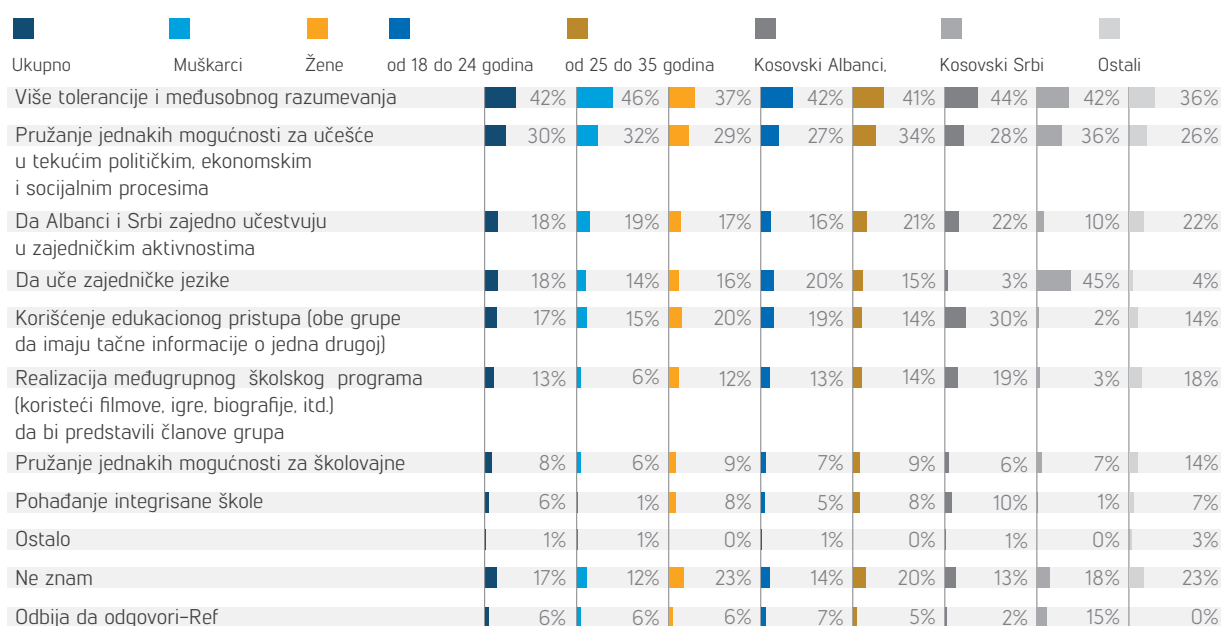
Kada su konsultovani rezultati podataka razvrstani prema polu, primećeno je da više mladih muškaraca pominje povećanu toleranciju i razumevanje (46%) nego mladih žena (37%). Sa druge strane, 20% mladih žena smatralo je da obrazovni pristup može pomoći u poboljšanju odnosa (20%), dok je samo 13% mladića mislilo isto. Treba napomenuti da mladi kosovski Srbi stavljaju znatno veći naglasak na učenje jezika jedni drugih (45%) nego kosovski Albanci (3%). Suprotno tome, više kosovskih Albanaca je pomenulo obrazovni pristup (30%) ili među-grupne obrazovne programe (19%) u poređenju sa kosovskim Srbima (2% odnosno 3%).

Diskusije u fokus grupama takođe su pružile dragocene uvide o ovom pitanju. Nekoliko učesnika je pomenulo da su imali predrasude, ali pohađanje letnjih škola i zajednički omladinski programi pomogli su im da se vide i doživljavaju kao jednaki.

Imam prijatelje koji su Srbi i imamo prijateljske odnose, a to je omogućeno činjenicom da smo bili deo letnjih škola i radionica: svako treba da ima tu privilegiju da iskusi ovu interakciju sa svim ostalim zajednicama kako bi mogao da postane prijatelj. (Mladić, kosovski Albanac (18) iz Prištine / Prištine)

Slika 58.

Kako bi se odnosi između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba mogli poboljšati, prema polu, starosti i etničkoj pripadnosti

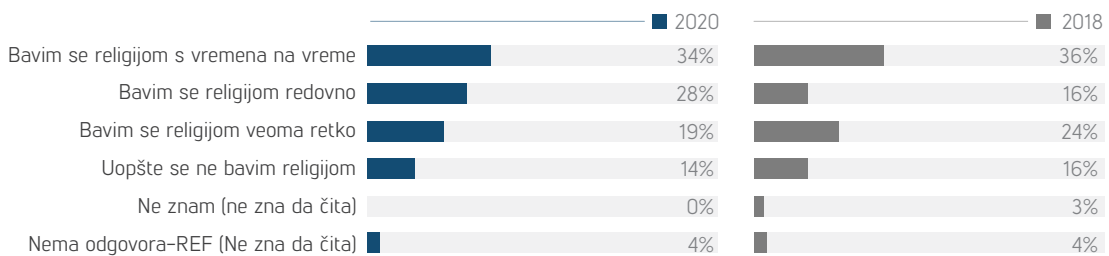

Religija

Sledeća tema odnosila se na religiju i ocenjivala versku praksu mladih na Kosovu. Isto kao i nalazi iz 2018. godine, otprilike svaki treći mladi čovek izjavio je da se povremeno bavio religijom (34%). Više mladih ljudi izjavilo je da to redovno praktikuje (28%) u poređenju sa 2018. (16%). Sa druge strane, 19% je izjavilo da to praktikuje retko (24% u 2018. godini), a 14% ga uopšte ne vežba (16% u 2018. godini).

Većina ispitanika fokus grupe kosovskih Srba izjavila je da su religiozni i izjavili su da je to odigralo značajnu ulogu u njihovom životu. Iako su učesnici fokus grupa kosovskih Albanaca imali različita mišljenja o religiji, većina je izjavila da se ne bave religijom, ali su naglasili važnost poštovanja verskih uverenja drugih.

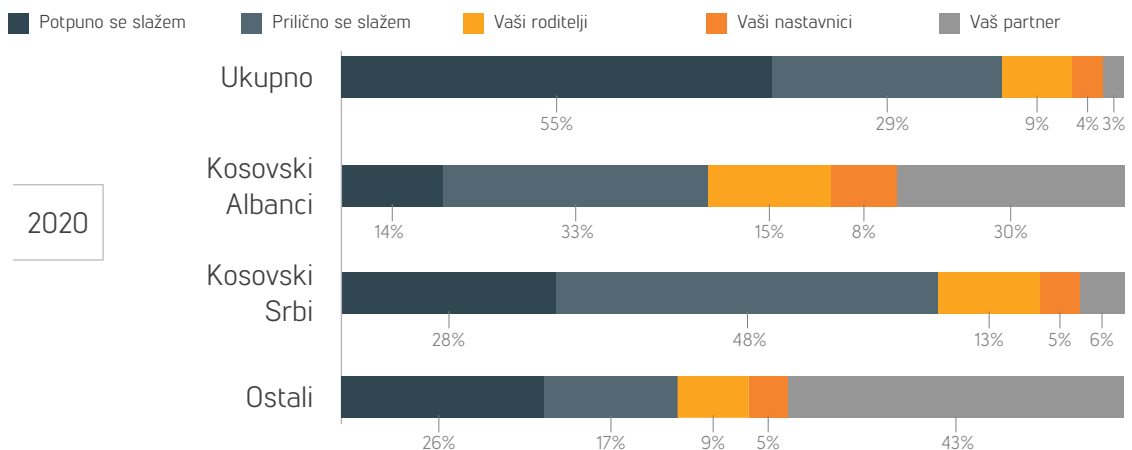
Slika 59.
Bavljenje religijom

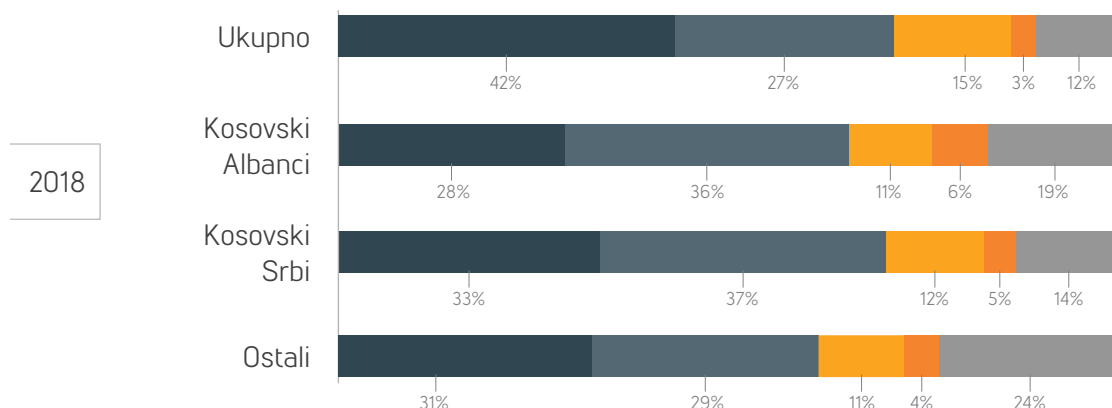

Više od polovine mladih ispitanika izjavilo je da se u potpunosti slaže sa verskim stavovima svojih roditelja (55%), dok se 29% donekle slaže sa stavovima roditelja. Povećan procenat mladih u potpunosti se slaže sa verskim stavovima svojih roditelja u poređenju sa nalazima iz 2018. godine (13pp).

Slaganje sa verskim pogledima nastavnika, prijatelja i partnera u celini se smanjilo. Ipak, znatan broj mladih se u potpunosti (14%) ili donekle slaže (33%) sa verskim stavovima svojih nastavnika, dok se 28% odnosno 48% u potpunosti ili donekle slaže sa stavovima svojih prijatelja. Oni stariji od 18 godina takođe su pitani da li se slažu sa verskim stavovima svog partnera i 43% nije dalo odgovor, dok se još 43% donekle složilo sa stavovima svog partnera.

Slika 60.
Slažući se sa verskim pogledima drugih ljudi

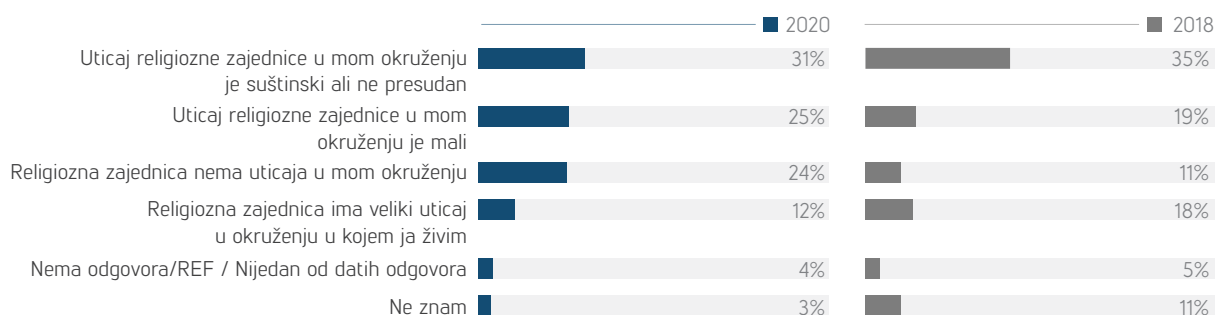

Mladi ljudi koji su učestvovali u ovom istraživanju takođe su pitani o uticaju verskih zajednica na njihovom području. Skoro jedna trećina izjavila je da je uticaj verske zajednice na njihovom području bio značajan, ali ne i presudan (31%), dok je 25% izjavilo da je uticaj verske zajednice na njihovom području mali. Otprilike svaki četvrti (24%) rekao je da verska zajednica uopšte nije imala uticaja.

S druge strane, 12% je izjavilo da je verska zajednica imala veliki uticaj na području u kojem su živeli, što u poređenju sa pulsom mladih iz 2018. godine predstavlja pad od -6pp. U 2018. godini, samo 11% izjavilo je da verska zajednica uopšte nije imala uticaj na njihovom području.

Slika 61.
Uticaj verske zajednice na području mladih

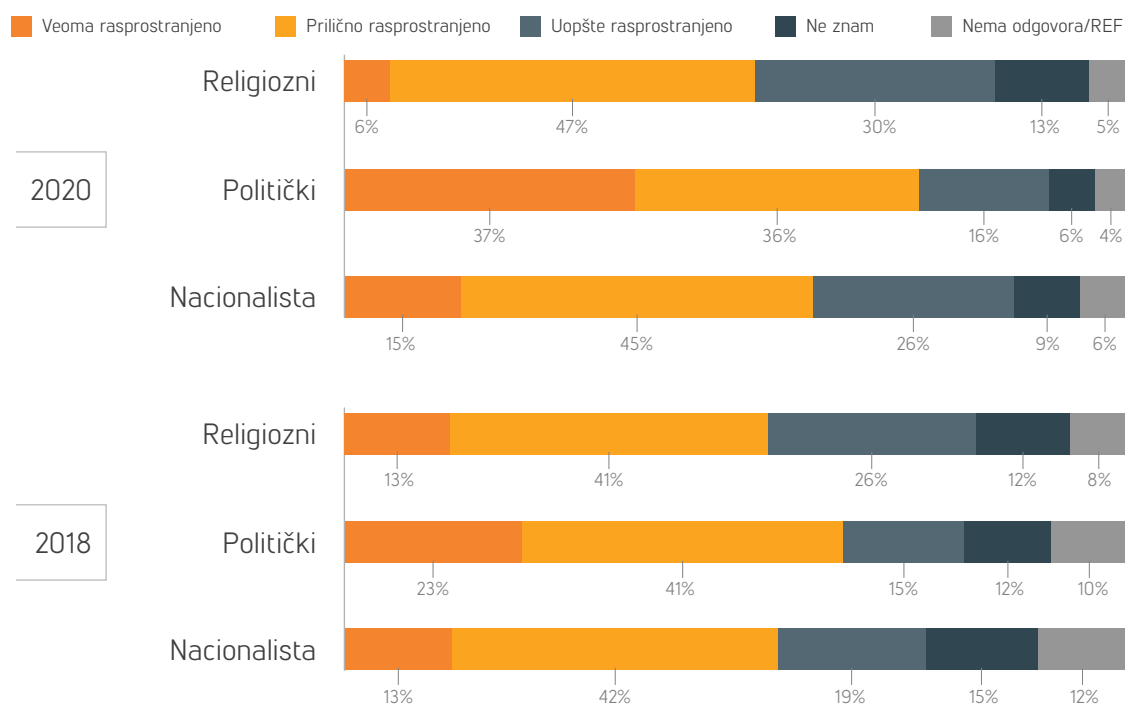
Kao i u rezultatima ankete Studije o mladima iz 2018. godine, **verski ekstremizam** je doživeo kao vrlo ili donekle rasprostranjen preko polovine ispitanika u 2020. godini (53%). Međutim, manje je njih smatralo da je verski ekstremizam vrlo raširen (6%) u poređenju sa pre dve godine (13%).

Preko jedne trećine mladih ljudi smatralo je da je politički ekstremizam vrlo raširen (37%, porast od 14pp) i gotovo isto toliko ljudi opisalo ga je kao donekle raširen (36%). Dok je 54% svih mladih ljudi doživljavalo nacionalistički ekstremizam kao vrlo ili donekle rasprostranjen u 2018. godini, u 2020. ovaj odnos se povećao na 60%.

Učesnici fokus grupa kosovskih Srba ili su smatrali da verski ekstremizam nije preovlađujući na Kosovu ili su izjavili da on postoji samo unutar islamske zajednice. Učesnici kosovskih Albanaca osetili su da verski ekstremizam na Kosovu donekle postoji.

Slika 62.

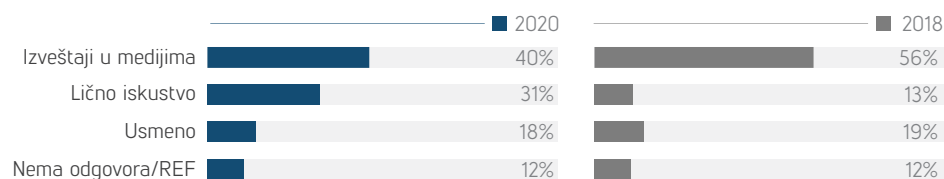
Percepcija mladih o rasprostranjenosti različitih vrsta ekstremizma na Kosovu

Izveštavanje u medijima najčešće se odnosilo na pitanje o tome šta su mladi ljudi zasnovali na svojoj proceni u vezi sa ekstremizmom na Kosovu (40%). Međutim, u poređenju sa Studijom mladih za 2018. godinu, ovo prikazuje pad od -16pp. Rezultati podataka iz 2020. godine otkrili su da je znatno više mladih zasnovalo svoju procenu na ličnim iskustvima (31%) nego u 2018. godini (13%). Oko 18% izjavilo je da se njihova procena zasniva na usmenoj predaji (18%).

Slika 63.

Osnova procene u vezi sa percepcijom nivoa verskog ekstremizma na Kosovu

Bezbednost

Istraživanje je takođe procenilo da li se mladi na Kosovu osećaju sigurno u svojim četvrtima, školama, na radnim mestima i prilikom izlaska. Uporedni podaci između 2018. i 2020. omladinske studije pokazali su da se, sveukupno, mladi osećaju pozitivnije prema bezbednosti: 86% je izjavilo da se osećaju veoma sigurno ili donekle sigurno u svom susedstvu (porast od 14pp), 78% je izjavilo da se oseća veoma ili donekle sigurno kada izlazeći (11pp), 68% se osećalo veoma sigurno ili donekle sigurno u školi (-2pp), a 54% se osećalo veoma sigurno na svom radnom mestu (-1pp). Dalje, dok se u 2018. godini više mladih

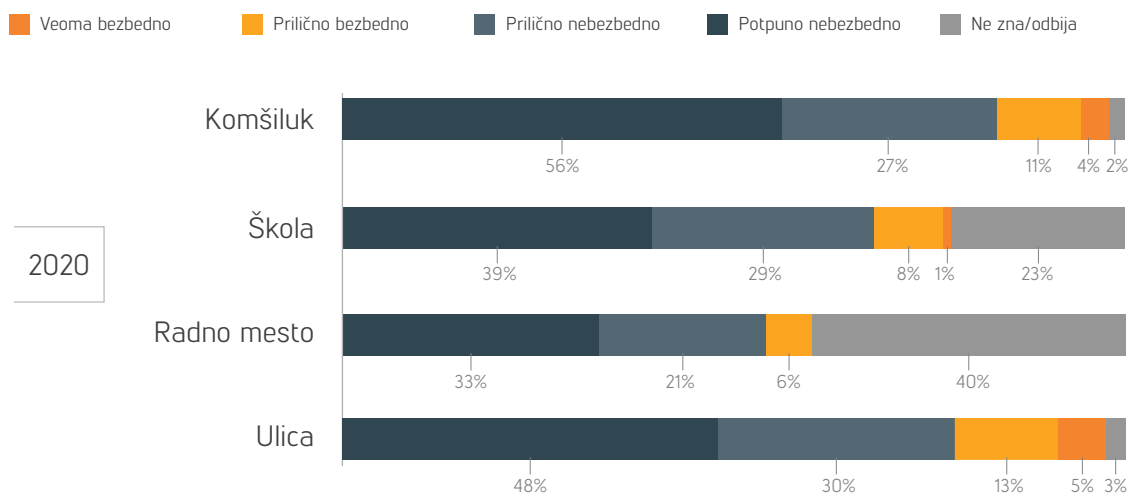
izjavilo da se osećaju donekle sigurno na ovim lokacijama, više se prijavilo da se osećaju veoma sigurno u 2020. godini.

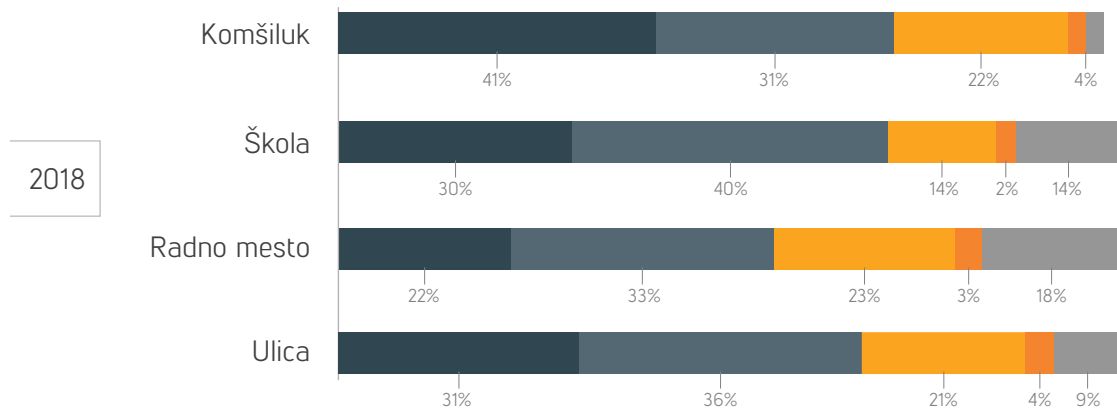
Diskusije u fokus grupama otkrile su da su se mnogi učesnici kosovskih Srba izjavili da se ne osećaju sigurno u svom neposrednom okruženju. Rasprostranjenost zločina kao što su krađa, nasilje i seksualno uznemiravanje doprineli su nedostatku sigurnosti prema rečima kosovskih Srba.

Dalje, dugotrajno reagovanje i procesuiranje policije prilikom rada na takvim slučajevima, upareno sa nedovoljnom kaznom, nekoliko učesnika je pomenulo kao dodatne razloge zbog kojih se nisu osećali sigurno. Učesnici fokus grupa kosovskih Albanaca koji su pripadali LGBTQI zajednici izjavili su da se osećaju manje bezbedno zbog toga što su deo marginalizovane grupe.

Što se tiče krađe, seksualnog uznemiravanja, verbalnog uznemiravanja radi ponižavanja osobe zbog njegovog pola ili starosti – oni se dešavaju prilično često. [...] Verujem da je ova vrsta uznemiravanja prilično rasprostranjena i da se izveštavanje ne uzima ozbiljno.
(Mlada kosovska Albanka (22) iz Dečana)

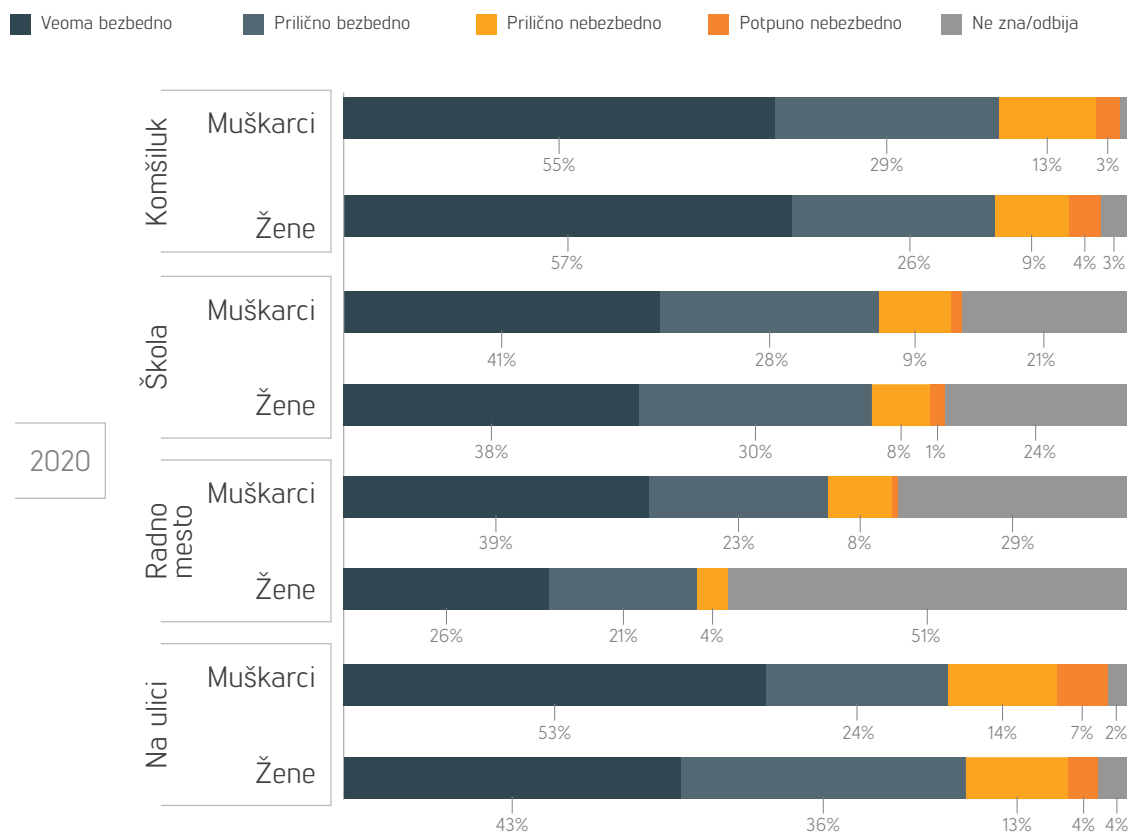
Slika 64.
Osećaj sigurnosti mladih na Kosovu

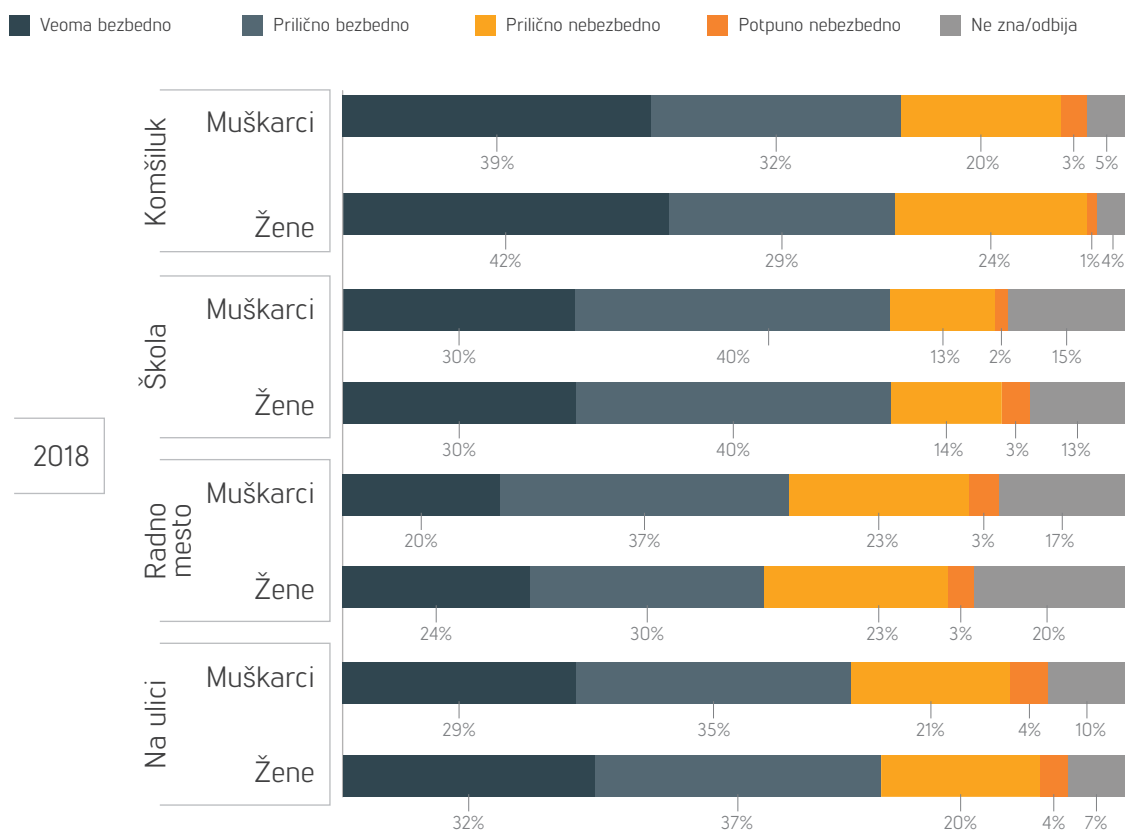

Nalazi istraživanja takođe su otkrili da su se ispitanici oba pola osećali sigurnije u 2020. godini u odnosu na 2018. Ipak, muškarci su se osećali sigurnije od žena u različitim oblastima među ispitanicima. Generalno, više žena (57%, porast od 15pp) i muškaraca (55%, porast od 16pp) izjavilo je da se osećaju veoma sigurno u svom susedstvu u poređenju sa pre dve godine. Odnos koji se osećao vrlo sigurno u školi ili pri izlasku napolje povećao se za muškarce za 11 i 24 poena, a za žene za 8 i 11 poena. Istaklo je da iako se znatno više muškaraca prijavilo da se osećaju veoma sigurno na svom radnom mestu 2020. godine (porast od 19 poena), rezultat za žene gotovo je ostao isti (porast od 2 poena). Međutim, treba napomenuti da većina žena nije dala odgovor u pogledu bezbednosti na radnom mestu, uglavnom zbog veće stope nezaposlenosti.

Slika 65.
Osećaj sigurnosti mladih na Kosovu, prema polu

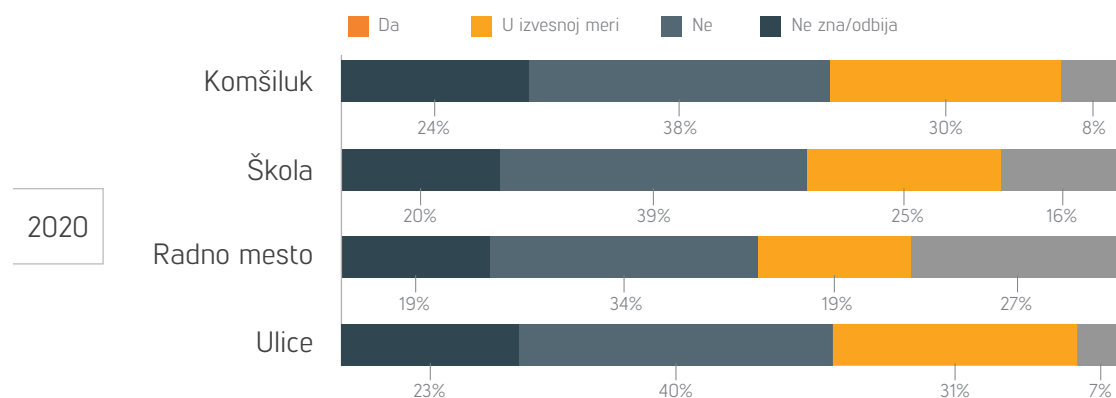

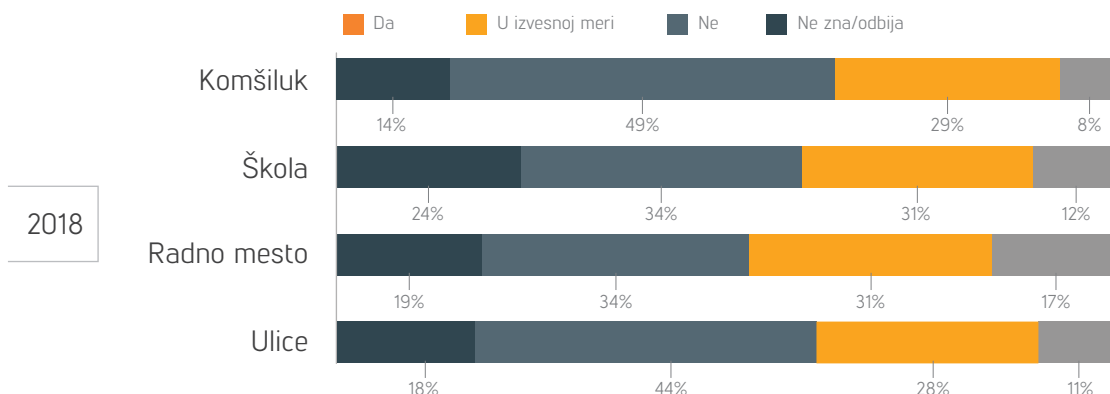

Većina mladih ljudi smatrala je da kosovske institucije na centralnom nivou ili rade dovoljno (24%, povećanje od 10pp u odnosu na 2018. godinu) ili čine dovoljno u određenoj meri (38%) kako bi povećale osećaj sigurnosti u svom susedstvu 2020. godine. Oko 63% prijavilo je isto što se tiče ulica, 59% u vezi sa školom i 53% u vezi sa svojim radnim mestom (dovoljno i dovoljno do neke mere kombinovano). Bez obzira na to, treba napomenuti da je otprilike svaki treći smatrao da institucije na centralnom nivou ne rade dovoljno da bi povećale osećaj sigurnosti na ulici (31%) ili u svom susedstvu (30%), u svojim školama (25%) i radnom mestu (19%).

Slika 66.

Percepcija o tome da li kosovske institucije na centralnom nivou čine dovoljno da se mladi osećaju sigurno na različitim mestima

Shumica e të rinjve mendonin se institucionet e nivelit qendror të Kosovës po bënin sa duhet (24%, një rritje prej 10 për qind krahasuar me 2018) ose po bënin sa duhet deri diku (38%) në mënyrë që të rrisin ndjenjën e sigurisë në lagjen e tyre në vitin 2020. Rreth 63% raportuan të njëjtën gjë në lidhje me rrugët, 59% në lidhje me shkollën e tyre, dhe 53% në lidhje me vendin e tyre të punës (mjaftueshëm dhe mjaftueshëm deri diku të kombinuar). Sidoqoftë, duhet të theksohet se rreth një në tre mendonin se institucionet e nivelit qendror nuk po bëjnë sa duhet për të rritur ndjenjën e sigurisë në rrugë (31%) ose në lagjen e tyre (30%), në shkollat e tyre (25%) dhe vendin e punës (19%).

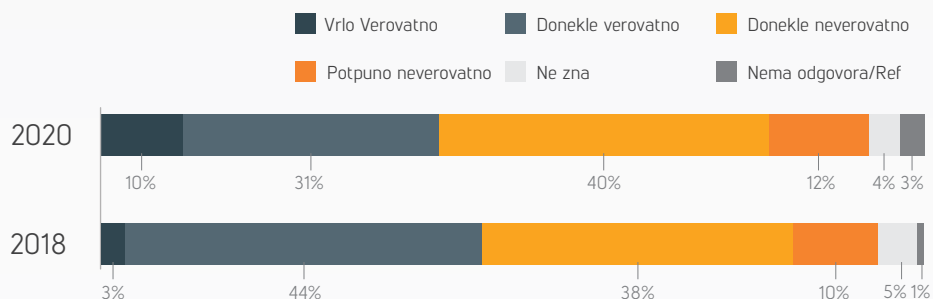
4.6 BUDUĆA OĀEKIVANJA

Sve u svemu, buduća oĀekivanja mladih na Kosovu izgledala su priliĀno niska. Kao i u studiji iz 2018. godine, oko dva od pet ispitanika smatralo je da je pomalo malo verovatno da Āe mladi na Kosovu imati bolji ŀivot za pribliŀno pet godina (40%). Oko 12% je ovo pitanje shvatilo kao nimalo verovatno.

Iako je manje njih smatralo da Āe bolji ŀivot biti donekle veran (31% naspram 44% u 2018. godini), neŀto viŀe je izjavilo da Āe ŀivot verovatno biti bolji za pet godina (10%, rast od 6pp).

Slika 67.

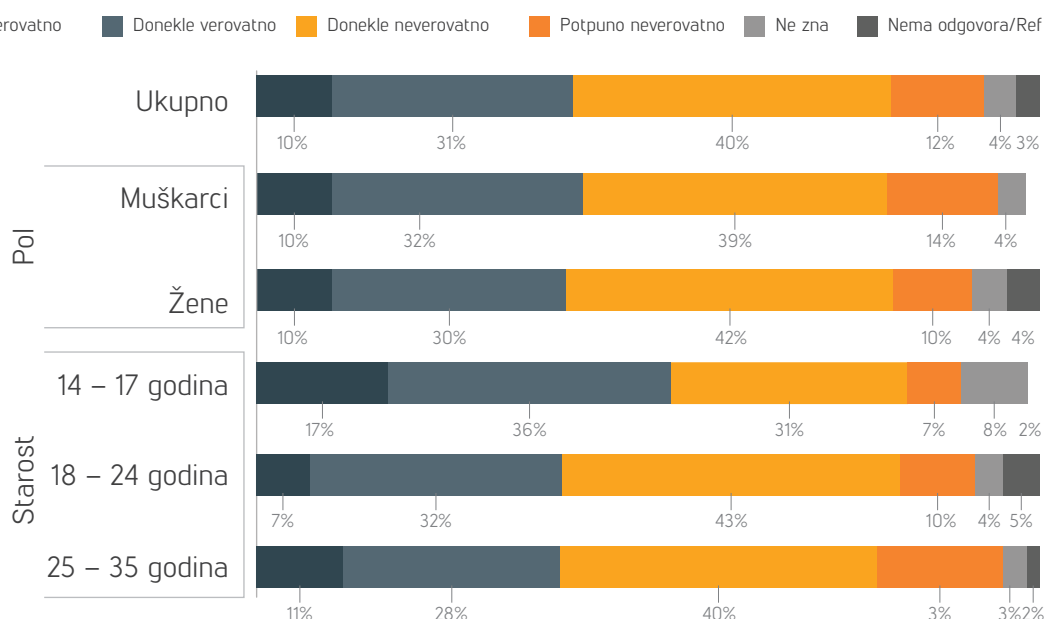
UoĀena verovatnoća da Āe mladi na Kosovu imati bolji ŀivot za pet godina

Najmlada starosna grupa koja je uĀestvovala u ovom istraŀivanju (14 do 17 godina) izrazila se sa viŀe nade; preko polovine njih je smatralo da Āe mladi verovatno (36%) ili vrlo verovatno (17%) imati bolji ŀivot za pet godina.

Slika 68.

Uočena verovatnoća da će mladi na Kosovu imati bolji život za pet godina, prema polu, starosti

Mladi na Kosovu su se 2020. godine činili posebno pesimistični kada je reč o poboljšanju pristupa zapošljavanju i političkoj situaciji.

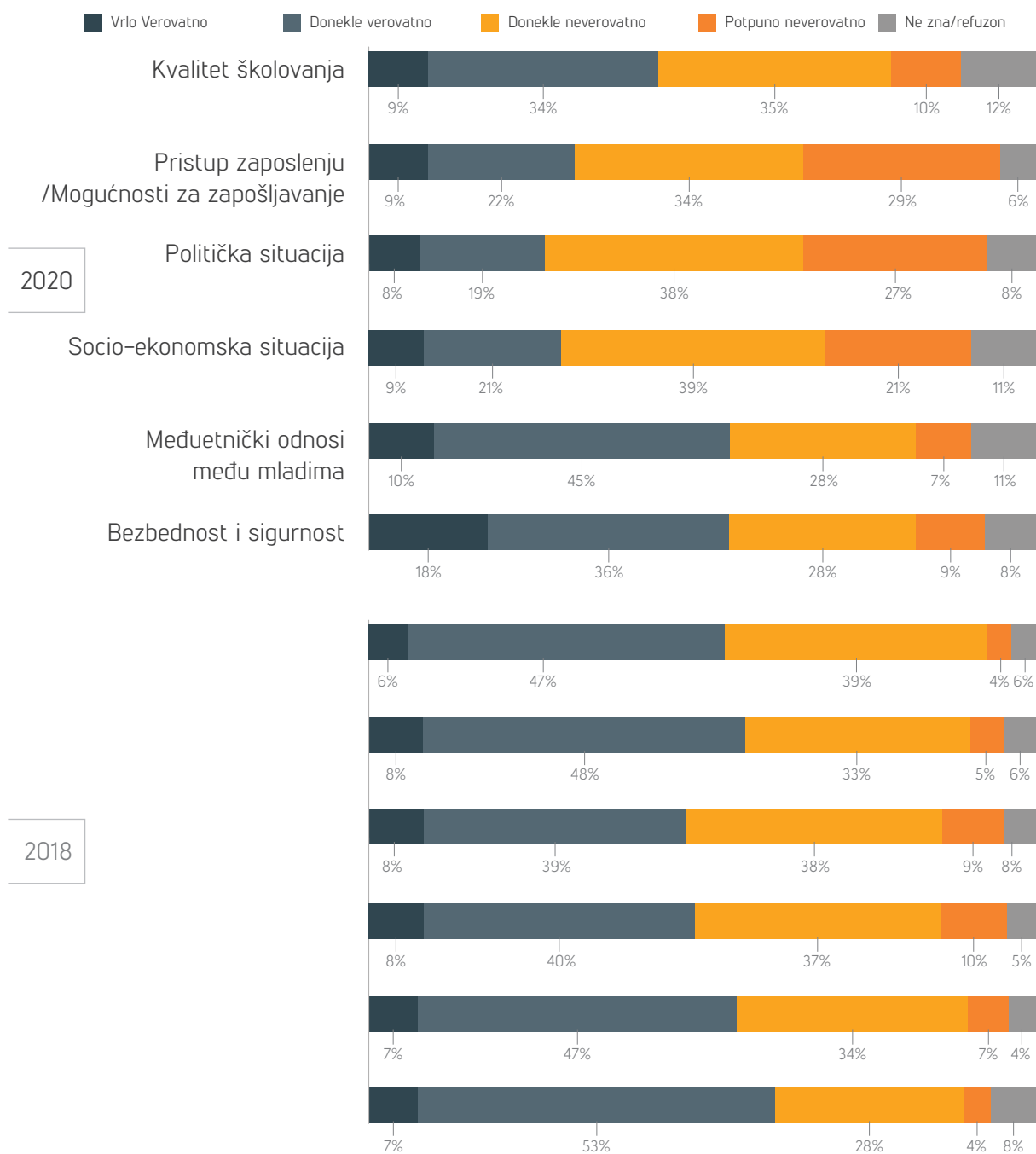
Otpriblike svaki treći smatrao je da je poboljšanje pristupa zapošljavanju pomalo malo verovatno (34%) ili vrlo malo verovatno (29%). Odnos ispitanika koji su smatrali da je ovo poboljšanje vrlo malo verovatno u 2018. godini iznosio je samo 5%.

Dok je 9% smatralo da je poboljšanje političke situacije vrlo malo verovatno u 2018. godini, u 2020. ovaj procenat porastao je za 18pp (27%). Dalje, 39% i 21% smatra da je donekle ili vrlo malo verovatno da će se socijalno-ekonomska situacija poboljšati. U 2018. godini samo 9% smatra da je socijalno-ekonomsko poboljšanje vrlo malo verovatno.

Većina je smatrala da će se međuetnički odnosi među mladima donekle poboljšati (45%) ili vrlo verovatno (10%). Podaci ukazuju na to da se činilo da se mišljenja razlikuju u pogledu verovatnoće poboljšanja kvaliteta obrazovanja; 34% je smatralo da je ovo poboljšanje donekle verovatno, a 35% da je bilo malo verovatno. Nešto više mladih ljudi smatralo je da će se sigurnost i sigurnost vrlo verovatno poboljšati (18%) u poređenju sa rezultatima 2018. godine (7%).

Slika 69.

Uočena verovatnoća u vezi sa poboljšanjem različitih pitanja na Kosovu

Većina svih učesnika fokus grupa, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, pol ili starost, složila se da je pet godina bilo malo vremena za bilo kakvu suštinsku promenu ili pozitivan razvoj na Kosovu. Iako su se neki izrazili negativno, značajan broj mladih ljudi osećao je nadu u budućnost mladih na Kosovu.

“ U narednih pet godina želim da mislim da će biti bolje, jer je ovo moja domovina i želim da vidim kako napreduje. Nada umire, pet godina nije dovoljno da se država razvije, ali nadam se da će Kosovo korak po korak biti dobro mesto za život.
(Mladi kosovski Albanac (21) iz Gnjilana)

”

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Zaključak

Nalazi studije o mladima 2020. pokazali su da su mladi na Kosovu i dalje izazvani različitim faktorima u različitim oblastima svog života. Mnogi mladi ljudi koji su učestvovali u ovom istraživanju imali su pesimističan pogled u budućnost, osećali su da zemlja ide u pogrešnom smeru i prijavili su nedostatak lične perspektive. Upoređivanjem nalaza sa 2018. godinom, iako je nekoliko ključnih problema i problema ostalo isto, primećena su i neka poboljšanja.

Nedostatak mogućnosti za posao, loša ekonomska situacija kao i nepotizam i korupcija bili su glavni izazovi koji su već bili prisutni u 2018. godini, a čini se da su se pogoršali u 2020. godini. Većina mladih ljudi je bila nezaposlena (58%) i smatrala je ili je verovatno da se uzme u obzir migracija u naredne tri godine (53%). Međutim, u poređenju sa 2018. godinom, ovo predstavlja smanjenje od 5pp kod mladih ljudi koji su razmišljali o odlasku sa Kosova (58%), a nedostatak mogućnosti za posao i dalje je glavni razlog za težnju ka emigraciji (67%). Ovo će i dalje biti glavna zabrinutost s obzirom na to da više od svakog trećeg nezaposlenog mladog čoveka uopšte nije bilo uvereno u mogućnost da obezbedi zaposlenje u narednih šest meseci.

Još jedno važno otkriće ove studije odnosi se na zabrinutost zbog stresa i drugih problema mentalnog zdravlja koji su bili rasprostranjeni među mladima 2020. godine, a na koje su očigledno uticale posledice pandemije. Dalje, povećani udeo mladih morao je da podržava porodični prihod što je dovelo do prekida školovanja, a nedostatak finansija smatran je značajnom preprekom za dalje obrazovanje ili je doživljavao kao izazov tokom bavljenja školovanjem. Sa tim u vezi, treba napomenuti da je malo ljudi dobilo finansijsku podršku od javnih institucija.

Znatno udeo mladih iz različitih zajednica i dalje je međuetničke odnose doživljavao kao napete i glavni pomenuti uzroci odnosili su se na uticaj sećanja na sukobe i uticaj starijih generacija. Dalje, u 2018. godini znatno više ispitanika smatra da su odnosi napeti i da će i dalje biti napeti (27%) u poređenju sa 2020. (15%). Međutim, iako su mnogi doživljavali odnose kao napete, značajan broj ispitanika je takođe izjavio da je došlo do poboljšanja poslednjih godina. Povećavanje tolerancije i razumevanja jednih za druge bio je glavni predlog za poboljšanje odnosa prema ispitanicima 2020. godine. Kvalitativni nalazi su, sa druge strane, naglasili važnost zajedničkih aktivnosti kao što su zajedničke letnje škole, radionice i sportski događaji, a nekoliko učesnika je izvestilo da je njihov njihove predrasude kada učestvuju u takvim inicijativama.

Na pitanje o budućim perspektivama, većina mladih na Kosovu smatrala je da se verovatno neće dogoditi pozitivna promena u narednih pet godina. Međutim, dok se većina učesnika fokus grupa složila da pet godina nije dovoljno vremena za značajna poboljšanja, značajan broj mladih osećao je nadu u budućnost mladih na Kosovu u godinama koje dolaze.

I na kraju, neposredni i dugoročni uticaj krize COVID-19 treba pažljivo razmotriti kada se razmišlja o glavnim pitanjima mladih i zabrinutostima koje je otkrila ova studija. Na primer, bez intervencije politike i neposrednog delovanja, pandemija i ekonomska recesija mogu dalje nagristi poverenje među zajednicama, ojačati postojeće podele i zapaliti nove na nivou unutar grupe. Novi ekonomski izazovi, ograničena sloboda kretanja i intenzivna izloženost društvenim medijima polarizacionoj propagandi i govoru mržnje dodani su nabrojanim brojem poznatih ometača socijalne kohezije na Kosovu (nasleđe

sukoba, narativi o antagonističkim sukobima u dva paralelna obrazovna sistema, izuzetno ograničene interakcije među zajednicama). Uzimajući sve u obzir, neujednačen uticaj pandemije trebalo bi da informiše sveobuhvatan odgovor politike na ovu krizu. U suprotnom, s obzirom na veliki broj mladih ljudi i njihovu ulogu u budućnosti Kosova, biće vrlo teško oporaviti se ekonomski, socijalno i politički, istovremeno se boreći da nikoga ne ostavi za sobom.

Preporuke

U izveštaju o Studiji za mlade za 2018. godinu ponuđen je niz preporuka čiji je cilj bio adresiranje glavnih izazova i konsolidacija položaja mladih na Kosovu. Uprkos nekim ohrabrujućim promenama u percepciji mladih, većina preporuka je i dalje relevantna u kontekstu nalaza za 2020. godinu. Izazovi su mnogostruki, uključujući rad na inkluzivnom društvu u kojem mladi mogu saradivati kako bi se bolje razumeli i poboljšali svoj kvalitet života. Ipak, mnoge mlade žene i muškarci na Kosovu spremne su da preduzmu ovaj hrabri korak da zajedno rade u pravcu bolje, svetlije budućnosti. Stoga, ova studija podstiče ključne zainteresovane strane da daju prioritet zabrinutostima i interesima mladih i daje sledeće sugestije sa ciljem dopunjavanja postojećih mera:

Podstiču se kosovske institucije i lokalne vlasti da čine sledeće:

- Promovisati ekonomski razvoj, smanjiti siromaštvo i razviti strategije za borbu protiv nepotizma i korupcije.
- Primeniti "Akcioni plan za zapošljavanje mladih 2018–2022" Ministarstva rada i socijalne zaštite (MRSŽ) radi boljeg prebrojavanja nezaposlenih. Evropska komisija je u svojim državnim izveštajima za 2019. i 2020. direktno kritikovala nedostatak sprovođenja značajnih koraka ka postizanju napretka u ovom pogledu.
- Povećati finansijsku podršku studentima koji se obrazuju kako bi se suprotstavili visokim stopama napuštanja škole zbog nedostatka finansijskih sredstava.
- Obratite se neformalnom zapošljavanju i stvorite adekvatne uslove za rad i promovišite pošteno zapošljavanje u javnom i privatnom sektoru.
- Ojačati privatni sektor, koji je zapošljavao većinu mladih u 2020. godini, kroz poboljšanja važećeg zakonodavstva. To bi se moglo uraditi, na primer, kroz poreske olakšice za poslodavce koji angažuju kosovsku omladinu ili putem podsticaja poslodavaca za zapošljavanje ili obuku mladih ljudi, kao i ponudom šema subvencija zarada koje podržavaju poslodavce u zapošljavanju mladih nezaposlenih ljudi. Ostala pitanja poput dostupnosti kredita takođe se mogu poboljšati.
- Obezbediti brzu i poštenu primenu nacrta zakona o ekonomskom oporavku (Skupština Kosova, 2020. i Priština Insight 2020.) radi suzbijanja uticaja pandemije COVID-19 na preduzeća na Kosovu i naknadno pomoći mladima da zadrže i obezbede zaposlenje u kontekstu trajna pandemija.
- Razviti nove intervencije i programe zajedno sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama poput nevladinih organizacija, političkih partija i škola, čiji je cilj smanjenje stresa i rešavanje problema mentalnog zdravlja, kao i problema koji se odnose na radno i školsko okruženje. Akteri bi takođe trebali uključiti mlade u procese donošenja odluka u vezi sa dizajniranjem, planiranjem i sprovođenjem samih programa. Kao što je primećeno u prethodnim inicijativama, sveukupno učešće mladih može poboljšati njihovo trajno osnaživanje kao aktivnih građana.

- Radite na daljim strategijama zajedno sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama za podršku legalnoj i posebno kružnoj migraciji mladih na Kosovu.
- Da dalje saraduje sa opštinama, školama, nevladinim organizacijama i Ministarstvom prosvete u cilju poboljšanja obrazovnih programa, profesionalnog obrazovanja, karijernog vođenja i aktivnosti i programa za razvoj veština. Iako su nalazi ankete pokazali da je više mladih ljudi bilo zadovoljno kvalitetom obrazovanja stečenog 2020. godine, pitanja kao što su zastarele nastavne metode i dalje ostaju problem.
- U vezi sa gornjom tačkom, Ministarstvo prosvete trebalo bi da razmotri koristi od reforme nekih ključnih aspekata obrazovnog sadržaja i pružanja usluga, uključujući razvoj strategije za bolje opremanje mladih veštinama 21. veka (digitalna pismenost, saradnja, rešavanje problema , i kritičko razmišljanje). Ova strategija treba da cilja i nastavni program i obuku nastavnika i da pokuša privući sredstva i podršku EU, UNDP-a, OEBS-a i drugih međunarodnih partnera usredsređenih na reformu obrazovanja.
- U skladu sa preporukama Evropske komisije (2020b), povećati pružanje kvalitetnog stručnog obrazovanja i obuke za zanimanja koja se traže. Ovu meru takođe treba koristiti kao odgovor na uticaj krize Covid-19 kako bi se mladi ljudi učinili prilagodljivijim na promenljivo tržište rada razvojem relevantnih veština.
- Dati prioritet merama za poboljšanje pristupa Internetu i IT opremi za nepriviligovane zajednice i razviti programe koji ciljaju digitalnu pismenost kako za mlade tako i za prosvetne radnike.
- Saradujte sa opštinama, školama i drugim relevantnim zainteresovanim stranama kako biste razvili više mogućnosti za zajedničke aktivnosti među mladima različitog etničkog porekla u borbi protiv napetih odnosa i predrasuda. Zajedničke letnje škole, radionice i sportske aktivnosti prijavljene su kao korisne za prevazilaženje predrasuda prema mladima iz drugih zajednica.

Podstiče se kosovska omladina da čini sledeće:

- Uključite se u programe i kampanje protiv siromaštva, nepotizma i korupcije i podignite svest o uticaju koji ovi faktori imaju na život mladih ljudi.
- Učestvujte na sastancima, radionicama i debatama kako biste doprineli razvoju nastavnog plana i programa i naknadnom poboljšanju kvaliteta obrazovanja.
- Učestvujte u aktivnostima kao što su radionice, sportske manifestacije i letnje škole zajedno sa mladima iz drugih etničkih grupa radi podsticanja saradnje i prijateljstva i suprotstavljanja predrasudama jedni prema drugima.
- Razviti obrazovne i profesionalne mreže za mlade širom Kosova kako bi razmenjivali ideje i zajedno radili na prevazilaženju zajedničkih problema.
- Razviti mrežu mladih insajderskih posrednika kako bi se olakšao dijalog i postizanje konsenzusa.

Podstiču se međunarodni akteri prisutni na Kosovu da čine sledeće:

- Blisko nadgledati i izveštavati o primeni Akcionog plana za zapošljavanje mladih (MRSŽ) i druge strategije i planovi za sprečavanje nezapošljavanja mladih.
- Ponuditi podršku kosovskim institucijama kroz savete i stručnost u rešavanju problema i izazova povezanih sa mladima u zemlji.
- Ponuditi, zajedno sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama, zajedničke omladinske aktivnosti za podsticanje međuetničke saradnje i smanjenje napetosti u zemlji.
- Zajedno raditi na jačanju institucionalnih i političkih kapaciteta za uključivanje socijalne kohezije u kosovske akcione planove orijentisane na osnaživanje mladih i žena. U tom cilju, implementirajte aktivnosti koje pružaju veštine službenicima i izgradite mehanizme na koje bi se institucije mogle osloniti prilikom izgradnje politika za prava mladih i uvođenje roda u politike.
- Rešite probleme koji su rasprostranjeni na Kosovu, poput nepotizma i korupcije, putem kampanja za podizanje svesti i podstaknite mlade da preduzmu mere i govore kada svedoče takvom ponašanju.

REFERENCAT

Evropska komisija (2019), Radni dokument osoblja Komisije: Izveštaj Kosova 2019, preuzeto sa: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-kosovo-report.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

Evropska komisija (2020a), Ekonomski kvartal zemalja kandidata za EU i potencijalni kandidati (CCEQ) 3. kvartal 2020, poslednji pristup 22. decembra 2020, preuzeto sa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/tp044_en.pdf, poslednji pristup 22. decembra 2020

Evropska komisija (2020b), Radni dokument osoblja Komisije: Izveštaj Kosovo 2020, preuzeto sa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/kosovo_report_2020.pdf, poslednji pristup 23. decembra 2020

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V. (2019), Studija mladih Kosovo 2018/2019, preuzeto sa <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15264.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

Kosovska agencija za statistiku (ASK) (2019a) Stopa zaposlenosti, preuzeto sa https://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/en/askdata/askdata_Labour%20market_01%20Quarterly%20labour%20market_Pun%C3%ABsimi/tab1.1.px/?rxid=0b4e087e-8b00-47ba-b7cf-1ea158040712/, poslednji pristup 23. decembra 2020

Kosovska agencija za statistiku (ASK) (2019b) Mladi u NEET-u, preuzeto sa https://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/en/askdata/askdata_Labour%20market_01%20Quarterly%20labour%20market_NEET/tab4.px/?rxid=0b4e087e-8b00-47ba-b7cf-1ea158040712/, poslednji pristup 23. decembra 2020

Skupština Kosova (2020), Skupština je odobrila Nacrt zakona o ekonomskom oporavku – COVID-19, preuzeto iz: <http://www.kuvendikosoves.org/shq/lajmi/kuvendi-miratoi-projektligjin-per-rimekembjen-26325/#>, poslednji pristup 23. decembra 2020

OECD Et. Al. (2020), Kriza COVID-19 na zapadnom Balkanu: ekonomski uticaj, odgovori politike i kratkoročna održiva rešenja, preuzeto sa: <http://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-Response-Western-Balkans.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

OECD (2020a), Kriza COVID-19 na Kosovu; Maj 2020, preuzeto sa: <http://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo-archive.pdf>, poslednji pristup 23. decembra 2020

OECD (2020b), Kriza COVID-19 na Kosovu; Novembar 2020, preuzeto sa: <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>, poslednji pristup 23. decembra 2020

Pristina Insight (2020), Paket ekonomskog oporavka usvojen u Skupštini Kosova, preuzeto iz: <https://prishtinainsight.com/economic-recovery-package-passes-at-kosovo-assembly/>, poslednji pristup 23. decembra 2020

UN (2020), DESA Dokument o politikama # 67: Zaštita i mobilizacija mladih u odgovorima na COVID-19, preuzeto sa: <https://www.un.org/development/desa/youth/news/2020/05/covid-19/>, poslednji pristup 10. februara 2021

UNICEF (2019), Analiza položaja žena i dece na Kosovu, preuzeto sa: <https://www.unicef.org/kosovoprogramme/media/1141/file/SITAN.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

World Vision (2020), COVID-19 i deca: Kako globalna pandemija menja živote dece u Albaniji i na Kosovu, preuzeto sa: <https://www.wvi.org/sites/default/files/2020-11/Country%20report-WA%26K%2019.11.2020.pdf>, poslednji pristup 23. decembra 2020

Svetska banka Et. Al. (2020), Trendovi tržišta rada zapadnog Balkana 2020, preuzeto sa: <https://wiiw.ac.at/western-balkans-labor-market-trends-2020-dlp-5300.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

World Vision (2020), Covid-19 i deca: Kako globalna pandemija menja živote dece u Albaniji i na Kosovu, studija mešovityh metoda, preuzeto sa: <https://www.wvi.org/sites/default/files/2020-11/Country%20report-WA%26K%2019.11.2020.pdf>, poslednji pristup 22. decembra 2020

ANEKS

Tabela 4. Parametri za fokus grupu br. 1, Albanci
Datum: 20.11.2020 Vreme: 17:30-19:45

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
M	Srednja škola ("Bačelor" student)	19	Priština	Priština	Priština	Zaposlen	Albanac
F	Srednja škola ("Bačelor" student)	19	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
M	Srednja škola ("Bačelor" student)	19	Vučitrn	Vučitrn	Mitrovica	Nezaposlen	Albanac
F	Osnovna škola (Srednja škola student)	17	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
M	Srednja škola ("Bačelor" student)	18	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
F	Osnovna škola (Srednja škola student)	17	Gnjilane	Gnjilane	Gnjilane	Nezaposlen	Albanac
M	Srednja škola ("Bačelor" student)	18	Uroševac	Uroševac	Uroševac	Nezaposlen	Albanac

Tabela 5. Parametri za fokus grupu br. 2, Albanci
Datum: 21.11.2020 Vreme: 11:00-13:15

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
F	Bačelor (Master student)	29	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
F	Master	30	Kačanik	Kačanik	Uroševac	Nezaposlen	Albanac
F	Master	30	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
M	Master	30	Prizren	Prizren	Prizren	Nezaposlen	Albanac
M	Bačelor	26	Gnjilane	Gnjilane	Gnjilane	Zaposlen	Albanac
M	Srednja škola (student na nivou "Bačelor" na dva polja)	27	Štimlje	Štimlje	Uroševac	Zaposlen	Aškalija

Tabela 6. Parametri za fokus grupu br. 3, Albanci
Datum: 07.12.2020 Vreme: 11:00–13:00

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
F	"Bačelor"	21	Priština	Priština	Priština	Nezaposlen	Albanac
M	"Bačelor"	21	Gnjilane	Gnjilane	Gnjilane	Nezaposlen	Albanac
M	Srednja škola ("Bačelor" Student)	22	Henc	Kosovo Polje	Priština	Nezaposlen	Albanac
F	"Bačelor"	22	Istok	Istok	Peć	Zaposlen	Albanac
M	Srednja škola	22	Đurakovac	Istok	Peć	Zaposlen	Albanac
F	"Bačelor"	22	Dečani	Đakovica	Đakovica	Zaposlen	Albanac
F	"Bačelor"	25	Đakovica	Đakovica	Đakovica	Zaposlen	Egipćanin

Tabela 7. Parametri za fokus grupu br. 4, Albanci
Datum:11.12.2020 Vreme: 15:00–17:20

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
M	"Bačelor"	32	Podujeva	Podujeva	Priština	Zaposlen	Albanac
F	Master	33	Podujeva	Podujeva	Priština	Zaposlen	Albanac
M	Master	34	Đakovica	Đakovica	Đakovica	Zaposlen	Albanac
F	"Bačelor"	35	Glogovac	Glogovac	Priština/	Nezaposlen	Albanac
F	"Bačelor"	31	Ponoševac	Đakovica	Đakovica	Zaposlen	Albanac

*Jedan dodatni učesnik je bio odmah isključen na početku grupe zbog nestanka struje i nije bio u stanju da se ponovo uključi.

Tabela 8. Parametri za fokus grupu br. 5, Srbi
Datum:23.11.2020, Vreme:18:00

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
F	"Bačelor"	25	Orahovac	Orahovac	Đakovica	Zaposlen	Srbin
F	"Bačelor"	25	Banjska	Zvečan	Mitrovica	Zaposlen	Srbin
F	"Bačelor"	26	Gračanica	Gračanica	Priština	Zaposlen	Srbin
F	"Bačelor"	30	Ugljare	Priština	Priština	Zaposlen	Srbin
M	Master	30	Sevce	Štrpce	Uroševac	Zaposlen	Srbin
M	"Bačelor"	30	Severna Mitrovica	Severna Mitrovica	Mitrovica	Zaposlen	Srbin

Tabela 9. Parametri za fokus grupu br. 6, Srbi
Datum: 23.11. 2020, Vreme: 20:00

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
M	"Bačelor"	23	Parteš	Parteš-Pasjane	Gnjilane	Zaposlen	Srbin
M	Srednja škola	25	Zvečan	Zvečan	Mitrovica	Zaposlen	Srbin
F	"Bačelor"	25	Lešak	Leposavić	Mitrovica	Nezaposlen	Srbin
F	"Bačelor"	23	Banjaska	Zvečan	Mitrovica	Nezaposlen	Srbin
F	"Bačelor" student	22	Štrpce	Štrpce	Uroševac	Nezaposlen	Srbin
F	Završena srednja škola	21	Severna Mitrovica	Severna Mitrovica	Mitrovica	Nezaposlen	Srbin

Tabela 10. Parametri za fokus grupu br. 7, Srbi
Datum:25.11.2020 Vreme: 20:00

Pol	Nivo obrazovanja	Starost	Selo/grad	Opština	Region	Zaposlenost	Nacionalnost
F	Srednja škola	18	Ranilug	Ranilug	Gnjilane	Nezaposlen	Srbin
F	"Bačelor" student	18	Severna Mitrovica	Severna Mitrovica	Mitrovica	Nezaposlen	Srbin
F	"Bačelor" student	19	Gračanica	Gračanica	Priština	Nezaposlen	Srbin
M	"Bačelor" student	19	Štrpce	Štrpce	Uroševac	Zaposlen	Srbin
F	Učenik gimnazije	16	Zvečan	Zvečan	Mitrovica	Nezaposlen	Srbin
M	"Bačelor" student	19	Severna Mitrovica	Severna Mitrovica	Mitrovica	Zaposlen	Srbin

Izazovi i perspektive za mladih na Kosovu

Pripremio
UNDP Kosovo

Priština
Januar 2021

Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi ispitanika u anketama i ne predstavljaju nužno stavove UNDP-a

UNITED NATIONS
KOSOVO TEAM

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT
GOALS

United Nations
Peacebuilding